

SIMEON RELI

ORAȘUL SIRET

IN

VREMURI DE DEMULT

EDIȚIA I

EDITURĂ AUTORULUI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
„GLĂȘUL BUCOVINEI”, CERNĂUȚI

1927

9016

ORAȘUL SIRET

ÎN VREMURI DE DEMULT

Din trecutul unei vechi capitale a Moldovei

de

SIMEON RELI

Profesor la Liceul „Aron Pumnul“ în Cernăuți

CERNĂUȚI 1927

Instituțului de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei“
Strada Iancu Flondor No. 33

9016

Introducere

Siretiul, cel mai vechiu oraș al Moldovei, de care sunt legate atâtea amintiri frumoase din trecutul neamului nostru, ni se înfățișează azi ca un veteran bătrân și sărman care-și trage obârșia dintr'o viță de neam nobil și bogat, dar prin niște întâmplări nenorocite a ajuns în stare de sărăcie. Nici o strălucire, decât doar numele-i, vestit odinioară, și câteva haine moștenite din vremuri bune, dar zdrențuite și ele de ani și de greul vieții, mai aduc aminte celor ce-l văd și-l cunosc de cine este și ce-a fost odată. Stăpânitorii săi străini de până eri au știut să înstrăineze prin feliurite mijloace aproape cu desăvârșire înfățișarea românească a acestui oraș, să șteargă urmele trecutului său și să-l îmbrace în haină străină. Tot ce s'a mai păstrat până azi, ca prin minune, din vremurile moldevenești în târgul Siret, e sărac, decăzut, ruinat, pe cale de a dispărea pentru totdeauna.

Numai lăcașurile dumnezeiești, părăgănite și ele, și semnele unor ruini de cetățui, în cari s'au adăpostit și apărat vitejii întemetori și voievozi ai Moldovei, ni-au mai rămas din trecut, ca niște relicvii sfinte și mărturii despre mărirea de altădată a acestui bătrân oraș. Dar și aceste monumente și rămășiți istorice sunt

părăsite și neîngrijite, parcă n'ar fi ale noastre, pecând bisericile străine și sinagoge evreiești se înalță mândre și strălucitoare pe locuri ridicate și sunt înzestrate cu tot ce-i frumos și strălucitor, spre a atrage ochiul și sufletul omului.

Obiceiurile și datinele vechi moldovenești din târgul Siretiului sunt azi numai niște rămășiți păstrate de câțiva târgoveți bătrâni, cari azi-mâne se duc pe calea vecinicii, luând cu sine în mormânt și amintirile și tradițiile moștenite dela strămoșii lor moldoveni.

Imprejurările triste prin cari a trecut acest târg moldovenesc sub stăpânirea austriacă, făcură pe târgoveții români de aici să se simtă, până la dezrobire, străini în casa lor părintească, cuprinși de sărăcie și pe cale să dispară cu totul, ca un cântec bătrânesc, în văzduhul neguros al străinizmului. Nici măcar o piață sau o stradă numai amintea prin numele ei, până la dezrobire, celor de azi, despre trecutul scump și românesc al orașului lor.

Azi însă, scăpați din cătușele străinilor, e datoria noastră românească, de a salva ce se mai poate, și de a da *acestui oraș* iarăș firea și viața românească, ce pulza aici înainte de 150 ani. Și aceasta v'om izbuti s'o facem, numai dacă v'om cunoaște bine trecutul istoric și tradițiile acestui oraș de amintiri, care *trebuie iarăși să fie în adevăr românesc*, precum a fost atâtea veacuri dearândul până la răpirea Bucovinei, de către împărații Austriei.

Spre a contribui măcar cât de puțin la ajungerea acestei țante e rostul acestei scrieri.

CAP. I.

Topografia veche românească a târgului Siret.

Venind pe șoseaua dinspre Cernăuți și privind spre târgul Siretiului din partea de sus a șesului, ochiul tău nu va vedea un oraș, ci numai un sat, cu casele-i presărate prin grădinile mari ce se aștern pe o coastă trăgănată, sub poalele căreia curge lin râul Siret. În haină orășanească ți se va înfățișa Siretiul numai dacă-l vei privi, venind din jos, dinspre târgușorul Mihăileni. Atunci vei vedea câteva zidiri mari și turlele câtorva biserici. Aceasta e vatra târgului. Vei intra în ea, după ce vei trece apa peste un pod lung și vei urca la deal, pe șoseaua dinspre Cernăuți, printre grădini frumoase cu câteva case vechi, moldovenești, și clădiri „moderne“, locuite și stăpânite de străini. Când ai terminat suișul ai ajuns în piața centrală a târgului, încunjurată de clădirile înalte ale preturii județene și primăriei, apoi de biserica românească a Sf. Ioan Botezătorul și de un otel mare, clădit în stil german, care și azi își poartă în frunte numele de „Hotel Anahof“. Pe lângă aceste clădiri mai însemnate se mai înșiră în jurul acestei piețe și câteva case de zid particulare, pe vremuri proprietățile târgo-

veților români, iar azi cuiburi murdare ale locuitorilor lor evrei. Piața aceasta, inima orașului, se numia din vremuri vechi și până nu demult, „piața Sfântului Ioan“, după biserica dela marginea ei, închinată Sf. Ioan Botezătorul, care până nu demult era și proprietara de drept a acestei piețe, în vremuri vechi curtea și cimitirul din jurul ei.

Biserica Sf. Ioan stă azi tristă și părăsită, parcă după o vijelie năprasnică, și apăsată în pământ de greul veacurilor de când e clădită. Ochiul tău, privitor din piața centrală spre celelalte părți ale orașului, nu va vedea nimic mai departe de barieră, spre orizont, căci muncele înalte încunjură târgul din trei părți, sub cari se aștern mahalalele.

Spre răsărit se înalță dealul cel mai înalt și mai prăpăstios. E „Ruina“, care-și poartă numele dela ruinele unei cetăți ce s'a înălțat cândva pe creștetul său. Suișul acestui deal ar fi aproape cu neputință, dacă n'ar fi crestate în coasta lui, la distanțe egale, mai multe terase largi, cari șerpuesc spre culme.

Sub poalele dealului Ruina se așterne mahalaua cu acelaș nume, străbătută de o stradă, care pe timpul stăpânirii austriace purta numele lui „Bourgignon“, guvernatorul țării de tristă amintire și cel mai mare și mai aprig prigonitor al Românilor din Bucovina. In mahalaua aceasta nu vei vedea nimic mai deosebit, decât casele micuțe ale locuitorilor săraci și ruinele unei fabrici pentru rafinarea petrolului, distrusă în războiul mondial de către armata rusească.

Mai spre apus dela Ruina se înalță *mahalaua Sasca*, până în vale la biserica „Sf. Troițe“, a doua biserică străveche a Siretului. În mahalaua aceasta, cu grădini frumoase, se mai văd și azi încă câteva case vechi, clădite în stil moldovenesc, cu acoperemântul țuguiat, de șindrilă mărunțică și cu prispă și cerdac dinainte.

Pintre dealurile Ruina și Sasca se strecoară grăbit printr'o vale înguste părăul „*Negoștina*“. Ajuns în vale se împreună cu alt părău, numit „*Cacaina*“, care vine dinspre apus, de pe câmpiile satului Mănăstioara, scurgându-se apoi împreună cu Negoștina în râul Siret.

Mai spre apus de Sasca se întinde dealul „*Horaițul*“, ale cărui coaste se înalță spre miazăzi drept în sus, ca un zid de apărare la picioarele târgului, nelăsând privitorului altă vedere în această parte decât ceriul. Horaițul e despărțit de Sasca printr'o văgăună îngustă, prin care trece tainic șoseaua dela Siret spre Suceava. Sub coastele Horaițului se întinde mahalaua „*Rușii*“, numită așa fiindcă e locuită în parte mare de țărani, cari vorbesc „*rusește*“, Această mahala, locuită de lucrătorii cu ziua ai târgului, nu are defel înfățișare orășănească, ci e un sătișor mic și sărman. Alături cu mahalaua Rușilor, pe ses spre apus, se întinde „*Săliștea*“, străbătută de șoseaua ce duce dela Siret la Mănăstioara. Aici se află „*Biserica Sbierenilor*“ cu hramul s. m. Dimitrie, iar în jurul ei cimitirul ortodox al orașului.

Strada ce duce din mijlocul oraşului spre Săliştea e curmată în apropierea pieţii sf. Ioan de părăul „*Mihovăţul*“, peste care se trece pe „podul dracului“. O tradiţie a Românilor din Siret ne povesteşte, că acest pod e numit așa, fiindcă sub el locueşte „Ucigă-l crucea“, şi e vai şi amar de creştinul, care ar trece peste dânsul pela miezul nopţii, fără săşi aducă aminte de Dzeu şi să-şi facă semnul sfintei cruci.

Spre apus dela această stradă e mahalaua „*Miezenii*“, cu „piaţa lemnelor“, cu casa parohială ort.-rom., cu „piaţa vitelor“ şi cu toloaca orăşănească. Miezenii sunt azi mahalaua cea mai românească a oraşului. Ea e despărţită de vatra târgului de părăul Mihovăţ, care izvoreşte pe câmpurile din „*Slobozia Perjului*“. Locuitorii români ai acestei mahalale au case frumoase bătrâneşti, în stil moldovenesc, cu cerdac sprijinit de stâlpi dinaintea casei, şi sunt aproape toţi cojocari.

Spre miazănoapte dela Miezeni se întinde paralel cu râul Siret o muche lată, curmată spre apus de un părău, care desparte teritoriul Siretiului de cătunul Slobozia-Perjului. Pe coasta acestei muchi de pământ se aşterne, până'n apa Siretiului, mahalaua „*Tatarashi*“. E numită astfel, fiindcă aici ar fi locuit în vremuri vechi o colonie de Tataari. E mai probabil însă că această mahala a Siretiului îşi trage numele dela ţigani domneşti din vremurile vechi, moldoveneşti, cari îşi vor fi avut sălaşele pe aceste maidanuri ale târgului, şi cari se numiau „ta-

tarași“, ca și la lași și în alte orașe moldovenești. În această mahala nu vom afla nici o clădire mai bătătoare la ochi, orașănească, și nici o biserică. Numai case ca la sat, înconjurate de clădiri gospodărești, și cocioabe mici se înșiră dealungul cârtova drumuri strâmte printre păjiști verzi și grădini întinse, cu pomete bătrâne.

Locuitorii Tataraișilor, câțiva agricultori, iar cei mai mulți pălmași sârmani și meșteșugari, sunt un amestec de feliurite neamuri, vorbindu-și fiecare limba sa : română, ruteană, nemțască, polonă și evreească. Toți sunt deosebiți prin credință și obiceiuri, precum feliurit e și portul lor.

CAP. II.

Antichități de săpătură aflate în târgul și în apropierea Siretiului

Înzădar am încerca să hotărîm un timp anume, când a început viața greu încercată a târgului Siret. Începuturile lui se perd în întunecul acelor vremuri străvechi, când omenimea încă nu știa să păstreze în scris întâmplări însemnate împotriva uitării. Totuși vremea în scurgerea ei n'a fost în stare să nimicească cu desăvârșire urmele de viață a unor neamuri, cari au trăit vremelnice, în chip trecător și în timpuri nemaipomenite, pe acest petec de pământ. Ea ne-a păstrat o mulțime de lucruri antice, ascunse tainic sub glia dealurilor și a vâlcelor din Siret, cari ne arată semne de

viețuire omenească în aceste locuri chiar înainte de începutul creștinizmului, în vremurile preistorice.

Cam 500 de pași mai în vale, spre răsărit de piața centrală a orașului Siret, lângă drumul ce duce în mahalaua Ruina, se află o rădicătură de pământ, lunguiață ca spinarea unei cămile, numită „Horodâștea“. În coastele acestui dâmb, a cărui țârnă o mistue mereu o cărămidărie din apropiere, s’au aflat întâmplător, sau prin săpături făcute anume de către oameni de știință, un număr mare de obiecte antice: cuțite de piatră, sfredele de corn de cerb, ciocane găurite de corn, securi de piatră, ciolane carbonificate și alte obiecte de acest fel ¹⁾. Multe din aceste obiecte, aflate de către căpitanul austriac Gutter pe acest loc, au fost trecute în stăpânirea „Societății arheologice“ din Cernăuți, care le-a depus spre păstrare în „Muzeul provincial al Bucovinei“ ²⁾. *Cuțitele de cremene*, aflate în Siret, au o lungime de ca. 20 cm și o lățime 2—3 cm. Marginele lor sunt lustruite și ascuțite cu alte petre mai vârtoase. Ele serveau la jupirea pieilor și la împărțirea cărnii animalelor junghiate. *Sfredelele de corn* au chipul unei pene ascuțite, de o lungime de 15—20 cm. Cele mai multe sunt făurite din coarne de cerb“ cari se toceau atâta de o piatră aspră, până primiau forma dorită. Pe acelaș loc, în coastele Horodâștei din Siret,

¹⁾ Vezi: Prelicz: „Altertümer der Stadt Sereth“ im Jahresbericht der Unter-Realschule Sereth 1885 6 pag. 19.

²⁾ Idem. l. c.

s'au aflat și o mulțime mare de cioburi de lut, de o grosime neobicinuită, cu forma rotundă, neregulată, lucrate în chip primitiv din țărână neagră și nefrământată și unse înlăuntru și pe dinafară cu argilă¹⁾. Mai deamnă de amintit e o *oală mare*, cu părății groși de 12 mm, aflată în cărămidăria amintită, de 23^{1/2} cm înaltă și de un diametru de 10 cm. Pe marginea ei de sus sunt imprimate niște ornamente primitive, dar destul de regulate²⁾. Tot pe acest loc s'au mai aflat și un prisnel de tors, din argilă, cu un diametru de 9 cm, o înălțime de 4 cm și cu o gaură în mersul osiei; apoi niște greutateți pentru războiul de țesut și pentru mreje de pescuit.

Deamnă de amintit cu acest prilej e descoperirea interesantă, făcută în anul 1885 în satul *Prisecăreni*, pe moșia d-lui Dr. Radu Grigorcea, cam 15 km depărtare dela orașul Siret, pe apa Siretului în sus. Niște plugari români, arând în primăvara anului amintit într'o poiană a moșiei boerești, descoperiră sub brazda plugului o *căldare de bronz*, mâncată mai toată de rugină. Plugarii sfărmară căldarea cu un topor și afluă în lăuntru ei 12 *potire mici de bronz*, făurite foarte delicat în forma unui toporaș micuț. Muchea lor era deșartă, iar locul unde la topor e urechea, avea o toartă. Cam 2 cm mai sus de țaiș începeau niște desemnuri frumoase. Aceste potire constau dintr'o amestecătură de metal, și anume 90⁰ o aramă și 10⁰ o cositor.

¹⁾ și ²⁾ Prelicz l. c. Aceste obiecte se păstrează în „Muzeul țării” din Cernăuți.

Ele au fost puse în căldare probabil la arderea cadavrului unei căpetenii de seminție de cătră supușii săi în vremuri străvechi, când feliurite neamuri păgâne frământau pământul țării noastre. În această căldare se va fi turnat și cenușa rămasă din trupul ars al celui mort. Plugarii, în dezamăgirea lor că n'au aflat „o comoară de bani“, au sfârmat căldarea „ruginită de când lumea“, care nu le putea fi de niciun folos. Numai 2 sau 3 din pământurile aflate au putut ajunge prin mijlocirea căpitanului Gutter în stăpânirea „Societății arheologice române“ din Cernăuți și de aici în „Muzeul țării“, unde se pot vedea și azi, împreună cu un ciocan de bronz, deasemeni descoperit la Prisecăreni ¹⁾).

Pe lângă obiectele înșirate până aici, mai sunt demne de amintit așa numitele „*morminte de uriași*“, descoperite pe „Dealul Iancului“, lângă frunțașă comună românească Granicești, cam 15 km spre sudost dela Siret. Prilejul pentru această descoperire interesantă îl dădu zidirea casei parohiale din Granicești în anul 1872. La sfărmașia pietrii trebuincioase pentru această zidire se descoperi, pe mușea Dealului Iancului, la o adâncime de 1 m. un mormânt străvechiu, acoperit cu pietre necioplite de râu. Acest mormânt avea 2 m. lungime, 1¹/₂ m lățime și 1 m adâncime. După ce fu ridicată o lespede mare de pe fața mormântului se aflară în lăuntru lui două schelete de om, zăcând peste olaltă, unul mai mare și celalt mai mic.

¹⁾ Vezi: Mitteilungen der Zentralkommission f. Alt XVII p. 82 apoi Prelicz, o. c. 21.

Între oasele picioarelor scheletului celui mai mare se aflară două vase, rotunde și neregulate, din lut negru, arse și împodobite cu ornamente primitive. Ele conțineau cam într'o 1/6 din cuprinsul lor o materie cleioasă, brună închisă, fără miros și de gust amar. În dreapta scheletului fu aflată o secure de piatră (ahat) și o bucată de lemn petrificată, în forma unei pene. Mormântul fu distrus, iar o parte din oasele scheletelor, securea și pana împreună cu cioburile aflate, au fost date spre conservare, Muzeului Bucovinei din Cernăuți. Cioburile sunt asemeni celor aflate în orașul Siret ¹⁾. Mai târziu se descoperi pe acest loc și alt mormânt de acelaș fel. El fu însă distrus imediat, și tot ce s'a aflat în el fu împrăștiat și pierdut de către oameni fără înțeles pentru prețul obiectelor arheologice ²⁾.

Cine va fi fost dormind somnul de veci în aceste morminte și din cari timpuri datează ele, nu se poate ști. Poporul însă, văzându-le, le-a atribuit originea vremurilor legendare ale „uriașilor“, numindu-le „morminte de uriași“.

Aceste descoperiri, precum și mulțimea obiectelor antice, aflate în Siret la Horodăștea și în apropierea acestui oraș, la Prisecăreni și la Granicești, ne îndreptățesc a spune, că pe teritoriul orașului și ținutului Siret au fost așezări de oameni chiar în epoca de piatră a timpului preistoric.

---

¹⁾ Mitteilungen der k. k. Zentralkommission, Viena, VI, 1881, nota 49.

²⁾ Mitteilungen der Zentralkomm. I. c.

CAP. III.

Urmele celor mai vechi locuitori ai Siretiului; locuinți lacustre

De vom căuta în Siret urme de locuinți omenești din timpurile preistorice, le vom afla mai curând pe malul stâng al râului Siret, în preajma orașului. Aici, pe câmpul numit „Dubova“, lângă „ferma Beil“, se putea observa până nu demult o rădicătură de pământ, rotundă ca un cerc, și încunjurată până la jumătate de apă. Această apă încingea întreg tapșanul primăvara când se topia neaua, sau pe timp de ploii îndelungate. Pe această rădicătură să fi fost locuințele lacustre („Pfahlbauten“) ale celor dintâi locuitori ai Siretului. Ea putea fi de ajuns pentru 100 de familii. Pe lângă această săliște seamănă să fi mai fost însă și multe alte colonii de acest fel pe câmpia Dubovei, căci până la anul 1829 șesul acesta a fost o mlaștină nepătrunsă¹⁾. Părul ce străbate acest șes, venind din satul Tereblecea, spre a se revărsa în Siret, nu avea în vremuri vechi un curs regulat ca azi. Din cauza aceasta prefăcea el toată câmpia dela Tereblecea până la Siret și Rogojești într'o mlaștină mare, asemenea unui lac²⁾. În mlaștinele acestea se primejduiau o mulțime de vite, iar în stuful lor se adăpostiau, mai ales iarna, cârduri de lupi, cari făceau pagube mari locuitorilor din satele dimprejur. Spre a scuti pe locuitorii din aceste

---

^{1) 2)} Prelicz: o. c. pag. 20.

parți de aceste rele, stăpânirea austriacă dela Viena se văzu silită să făgăduiască un premiu celuice va săcătui această mlaștină primejdioasă și nesănătoasă¹⁾. Dirigintele poștei din Siret din acea vreme, *Andrei Figura*, se hotărî să întreprindă acest lucru, atât de folositor pentru oraș; pretinse însă ca răsplată pentru aceasta o bucată de pădure de stejar, ce se afla la marginea orașului, pe dealul Ruina, lângă fosta graniță a Bucovinei cu regatul vechiu. După ce i-se făgădui această pădurice, Figura puse de se săpă o albie adâncă pe câmpiile mlăștinoase de peste Siret, în care fu condus părâul care pricinuia mlaștina. Astfel fu eliberat orașul Siret în anul 1830 de aceste băltoage, cari erau un cuib de felurite boale și adăpost pentru multe fiare sălbatice, cari mereu făceau pagube orășenilor, câștigându-se aceste câmpuri pentru agricultură²⁾.

Semnele de locuinți lacustre, — cea mai veche formă de locuință omenească — ca și mulțimea obiectelor antice, aflate pe teritoriul orașului și al ținutului Siret, sunt câteva picături în cari se oglindește trecutul întunecos al acestui oraș din timpul copilăriei sale de fașă. Ele dovedesc, că Siretiul a fost populat, măcar întreacă, de către popoare călătoare, chiar din vremurile preistorice. Cari popoare anume au poposit vremelnice în aceste părți e greu de precizat.

Cele dintâi știri despre unele neamuri, cari au cutreerat frumoasa noastră țară în vremuri

---

1) și 2) Prelicz : o. c. pag. 20.

străvechi, și vor fi locuit câtăva vreme și pe pământul Siretiului, ni le dă *părintele istoriei*, grecul *Herodot* (484—431) din veacul al cincilea înainte de Christos, care a cunoscut, din călătoriile sale, și popoarele cari trăiau pe vremea sa pe pământul României de azi. Herodot ni arată, că întregul ținut al Siretiului și Prutului, care cuprindea deci și Moldova-de-sus cu Bucovina de mai târziu, făcea parte din stăpânirea Schiților pontici sau *Scoloților*. Aceștia veniră în mai multe cete din Asia peste Marea Neagră și se răspândiră dela Mare și până în Moldova de mijloc și la Dunăre¹⁾. Ei duceau o viață nomadă, cutreerând șesurile, unde aflau pășune pentru turmele lor, cu cortul pe trăsură, trasă de calul încărcat și dânsul cu povară²⁾. Vecinii Scoloților sunt *Neurii*, cu obiceiuri schitice³⁾. Aceștia fură izgoniți mai târziu de neamuri sarmatice, cari veniră dinspre răsărit: *Iazyghii*, *Roxolanii* ș. a.⁴⁾ Sarmatii dispar, când *Geții*, veniți de peste Dunăre⁵⁾, încep a cuprinde aceste ținuturi. Înainte de ce se așezară bine Geții pe șesurile dela răsărit de Carpați, veniră peste dânșii dela miazănoapte *Bastarnii*, un popor de viță germană, cari ocupară dela începutul veacului al II-lea în. d. Chr. ținutul dintre Nistru și Carpați⁶⁾, deci Moldova cu regiunile Siretiului.

1) Zeuß: Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme: IV. p. 275—276.

2) Idem: o. c. p. 276.

3) Idem: o. c. p. 278.

4) Idem: o. c. I. p. 279.

5) Idem: o. c. I. p. 260 și I. 70.

6) Idem: I. 130, 265.

Aceste neamuri vor fi poposit câtăva vreme și pe *pământul Siretiului* în viața lor nestatornică, cutreerând aceste părți în lung și'n lat, pânăce *Dacii și Geții*, din neamul Tracilor, iar dela anul 106 d. Chr. *Romanii* au ajuns stăpâni statornici peste aceste meleaguri.

CAP. IV.

Suveniri dela Romani, aflate'n Siret.

În târgul Siret s'au aflat multe mărturii despre dominațiunea Romanilor prin această regiune.

Sub poalele dealului Sasca s'a descoperit, cu prilejul săpăturilor pentru punerea fundamentului unei case¹⁾, un zid de un metru grosime și în forma unui dreptunghi. În acest zid s'a aflat și „cărămidă romană“, de douăori mai groasă decât cărămida de azi. Când fu scoasă din zid această cărămidă, se observă pe o parte a ei cifra romană a numărului unu. Acest zid gros seamănă să fie rămășiță odintr'o bae romană sau dintr'un cantonament roman ce va fi fost pe acest loc²⁾. Apoi s'a mai aflat în Siret și o *urnă* pentru păstrarea cenușei, în forma unei străchini adânci, lucrată foarte delicat din argilă fină. După calitățile ei se presupune că ar fi de proveniență romană³⁾. Pe

¹⁾ Casa lui Weber se clădi peste o parte din acest zid.

²⁾ Vezi: Prelicz o. c. p. 28; apoi „Czernowitzer Zeitung“ ex 1885 No. 1. și Mitteilungen der k. k. Zentralkommission, Wien, Bd. XI. N. 98.

³⁾ Vezi: Mitteilungen der Zentralkommission, Bd. 17. pag. 82.

lângă aceasta s'a mai aflat și o străchinuță de sticlă (lat. cinerarium) pentru păstrarea cenușei cadavrelor arse, care deasemenea pare a fi de obârșie romană¹⁾. În dâlma de pământ de pe rădicătura Horodâstea din Siret s'au aflat și monete romane, și anume: un denar dela împăratul Antonius Pius (138—161 d. Chr.), apoi un denar dela Cezar Licinius, coregentul lui Maximin și Galerius (cam 307 d. Chr.)²⁾.

În Mănăstioara, cam 3 km. depărtare din vatra orașului Siret, s'a aflat un denar din timpul împăratului Marc Aurel (161—180 d. Chr.)³⁾. În Iulii 1884 un băiet de 7 ani, scâldându-se în pârâul Molnița, dinjos de podul care leagă satul Sinăuți-de-jos cu târgul Mihaileni, află două monete de aur. Una dintre monete o perdu băietul chiar în ziua când o află. Cealaltă însă o aduse tatăl băietului, la profesorul V. Prelicz din Siret și-l rugă să-i spună „ce fel de bani sunt aceștia“, căci „domnii“ dela vama austriacă din Sinăuți îi spusese, că această monetă n'are nici un preț, ci ar fi numai o monetă de socotire. Profesorul numit, examinând moneta ce-i-o aduse țăranul, constată că e un „aureus“⁴⁾ roman, adecă o monetă de aur romană cu o valoare de 25 denare (=100 sesterți sau 18.54 franci)⁵⁾. Pe o parte a monetei era chipul împăratului, încoronat cu cunună de lauri, și scrisoarea: S. R. V. G. Aurelianus.

1) Vezi: Kaindl Gesch. d. Buk. p. I. p. 21. notă 20.

2) Vezi: Prelicz: Alth. d. Stadt Sereth, pag. 24.

3) Idem l. c.

4) Prelicz: o. c. pag. 24.

5) După Enciclp. rom. I. p. 318.

Pe reversul monetei se afla chipul zeiței romane a dreptății, „Iustitia“, cu următoarea inscripțiune: „Iustitiae R. I. R. A. V. G.“¹⁾. Țăranul, proprietar al monetei, o vându apoi unui negustor de antichități din Iași pentru 40 franci²⁾.

Monetele romane, aflate în Siret și în împrejurimea lui, sunt, ca obiectele transportabile, prea puțină dovadă, că în Siret ar fi fost cândva o colonie romană. Totuși ele nu pot proveni dela barbari, cari îi prădau pe Romani dispărând apoi cu prada lor ca niște fiare răpitoare. Ele trebuie să provie dela Romanii înșiși, cari se purtau prin aceste locuri ca ostași și negustori. Aceste răvășițe istorice, împrăștiate pe pământul țării noastre din trecutul îndepărtat al stăpânirii romane, ne îndreptățesc a crede, că orașul Siret a fost în veacurile dintâi după nașterea lui Christos, o așezare omenească mai însemnată, măcar un sat mai înfloritor cu populațiune dacă, sau chiar o stațiune militară romană. Atunci se vor fi așezat în orașul Siret și negustori romani, spre a-și deschide aici cantine cu cele de trebuință pentru viața ostășească și astfel a-și asigura câștiguri bune, bucurându-se, ca element însemnat de romanizare, de cel mai larg sprijin și de protecțiune din partea dirigătorilor administrativi și a comandanților militari romani.

Obiectele antice, aflate în Siret din epoca dominațiunii *Romanilor*, sunt pentru noi, Românii

---

1) și 2) Prelicz l. c.

niște scule prețioase ce ni-le-au lăsat spre amintire acești străbuni ai noștri, încredințându-le spre păstrare gliei trudite a pământului românesc ce ni-l-au lăsat ei moștenire.

CAP. V.

Intăritura „Horodâștea“ din Siret.

Coastele colinei Sasca se tupilează tot mai mult spre răsărit și miazănoapte, până ce se pierd apoi în șesul neted al râului Siret. În partea din jos a acestei coline pârâul Cacaina și-a săpat tot mai adânc albia în hleiul ei moale, formând cu vremea pe malul său stâng un părete prăpăstios. Din acest părete vertical începură locuitorii din apropiere a-și săpa, în timpurile mai vechi, materialul trebuincios pentru cărămidă și pentru vasele lor de lut. Cu timpul se formară astfel aici niște gropi mari, în cari locuitorii își construiau sobe de olărit, pe cari le acoperiau cu lemne mocnite sute de ani în apa Siretiului, iar peste acestea puneau o pătură groasă de țărână. Acest acoperiș al sobelor de olărit trebuia adeseori înnoit prin înlăturarea țărnei arse și înlocuirea ei cu alta proaspătă. Lutul întrebuițat sau nepotrivit pentru olărie se căra pe o rădicătură de pământ ce exista acolo din vremuri străvechi.

Așa se formă cu vremea în mod artificial un dâmb înalt și lungăreț, care fu prefăcut apoi într'o întăritură de apărare, care apăra orașul ca un val puternic dinspre valea râului Siret.

Acest val se întindea dela împreunarea păraelor Cacaina și Negoștina, până lângă biserica greco-catolică de azi ¹⁾). Rămășițele ce s'au păstrat până azi din acest val au o înălțime de cam 8 m ²⁾). Pe partea dela răsărit a acestei întărituri se află azi cimitirul evreesc. Acest lung val de apărare și-a căpătat numirea slavonă de „Horodâștea“, ceea ce înseamnă fortificațiune sau întăritură. Tradiția păstrată între Românii băștinași din Siret ne povestește, că Horodâștea a fost ridicată la înălțimea ei de azi de către vitejii lui Sas-Vodă, care, venind la Siret, hotărî să-și înalțe pe acest aceste locuri o cetățue bine întărită. Părându-i-se însă acest dâmb prea mic, Sas-Vodă porunci ostașilor săi să-l mai înalțe și să-l mai lățească. Ostașii săpară atunci lut din malul drept al râului Siret și-l cărară cu căciulele și cu coifurile lor, formând o rădicătură întocmai cum și-a dorit-o Vodă. Pe această rădicătură porunci apoi Sas-Vodă să se facă o întăritură de apărare pentru vremuri de nevoe ³⁾). Altă tradiție românească, păstrată între târgoveții bătrâni din Siret, ne spune, că Horodâștea ar fi fost ridicată de către Turci, cari năvăliră cândva în Siret, ca să-l cucerească. „Și având ei trebuință de o întăritură potrivită pe locul acesta, și-au aruncat turbanele și fesurile pe o grămadă, și au cărat apoi lut și nisip, pietre și prundiș, până ce au format dealul acesta“ ⁴⁾).

1) Vezi: Prelicz o. c. p. 22.

2) Idem I c.

3) Vezi: S. Fl. Marian: Tradiții populare rom. din Bucovina.

4) Cronica parohială ort. din Siret, pag. 36.

Sâmburele istoric și adevărat al acestor tradiții e faptul, că Horodâștea din Siret a fost ridicată de mână omenească *cu scop militar de apărare*. Oricare ar fi originea acestui dâmb, e sigur, că el a fost o întăritură primitivă, din lemn și din pământ, a orașului din vremurile anterioare întemeierii principatului Moldovei, servind ca loc de retragere și de apărare în timpuri de năvăliri dușmane ¹⁾. Această întăritură va fi aflat-o Sas-Vodă la așezarea reședinței sale în Siret, și va fi reînnoit-o și întărit-o mai bine, spre a-și putea apăra mai lesne, la timp de restriște cetățuia sa de pe dealul Sasca.

Azi nu se mai poate spune cu siguranță cum era întărit Siretiul, care a fost după Baia a doua reședință a Domnilor Moldovei. Orașul acesta, care are dela natură o poziție tot așa de favorabilă ca și Suceava, și e străbătut de o gârlă cu acelaș nume de „Cacaina“ ca și cea din Suceava, va fi avut mai ales *întărituri de pământ și palisade* ²⁾. Pe întăritura Horodâștea se vedeau încă prin anul 1880 rămășițele unei sobe de olărie. În apropierea ei s'au aflat un număr mare de obiecte antice, între cari ar fi mai demne de amintit: fărâmurile unei căldări de fier, cu o cantitate mare de grâu carbonizat, 10 pinteni de fier, 9 vârfuri de săgeți feliurite, 8 părți constitutive dintr'un proiectil, o parte dintr'o timpană cu o turnătură de metal, pe care se

¹⁾ Vezi: Alex. Lăpedatu: Monumentele noastre istorice Bucur. 1914 pag. 79.

²⁾ Romstorfer: Cetatea Sucevii pag. 9, ediție Acad. Rom. București 1913, trad. rom. de A. Lăpedatu.

vedea chipul unui bărbat bărbos, cu o coafură în formă de turn pe cap, și un sfeșnic (fânar) de tabără, de fier, lucrat dintr'o singură bucată. Un capăt al acestui sfeșnic era bătut subțire cu ciocanul și prevăzut cu o adâncătură, potrivită pentru o lumânare; cealalt capăt era drept și ascuțit spre a putea fi înfipt într'un stâlp sau în pământ. Apoi se mai aflară pe această întăritură: o tolbă pentru săgeți, o ancoră de aruncat, un cuier pentru armatură, două coarde de arc ș. a ¹⁾). În anul 1835 se săpă prin dâmbul Horodâștei, deacurmezișul, o stradă, care-l împărți astfel în două părți neegale ²⁾). Pe partea sa dinspre apus se văd azi numai pietrele de mormânt, îngrămădite, ale unui vechiu cimitir evreesc, încunjurat de un zid puternic de piatră, luată probabil din vechia întăritură. În partea dinspre răsărit a Horodâștei, mai lungă și mai înaltă decât partea dela răsărit de strada ce a curmat-o, se află o cărămidărie, care-i consumă pe zi ce merge țărâna, ce-a ascuns prin atâtea veacuri rămășiți istorice din vremuri frumoase, când se adăpostiau pe-aice feliuriți războinici. Un drumușor îngust ne conduce tainic prin fața acestei cărămidării spre alt cimitir evreesc, mai nou, care-și odihnește morții sub poalele acestui dâmb istoric al târgului Siret.

Ce zarvă și ce zgomot va fi fost odinioară pe acest drum, azi *strada lacrimilor*, tristă și tăcută precum e trist și locul înspre care duce.

---

¹⁾ Prelicz: o. c. pag. 22 și 23.

²⁾ Idem: o. c. pag. 22.

CAP. VI.

Siretiul sub năvălirile barbare (600—1300)

Dupăce părăsiră triburile Goților așezările lor din sec. 4 d. Chr., dela Marea Neagră și Dunărea de jos, se iviră în sec. al 5-lea și al 6-lea pe aceste ținuturi neamuri slave, *Slavinii* și *Anții*¹⁾. Aceste seminții slavone, cari se așezaseră pe pământul românesc dintre Nistru și Tisa, se strecurară în majoritatea lor, în cursul sec. al 6-lea și al 7-lea, spre miazăzi peste Dunăre, în Peninsula Balcanică. Sclavinii și Anții cari mai rămaseră prin țările noastre se asimilă cu Românii, trecând în rândurile neamului românesc, în mijlocul căruia trăiau, dispărând astfel ca populațiune de sine stătătoare. Totuși amintirea acestor Slavi trăește în numeroasele numiri slave de localități, răspândite pe întregul pământ românesc²⁾. Astfel de numiri slave se află și în Siret și în împrejurimea lui, precum: *Horodâștea, Verpole, Dubova, Hreața, Buda, Dersca, Zvorâștea*, apoi afuenții râului Siret: *Molnița, Bialca Bilca, Hlibicioc* ș. a. Aceste vechi numiri slave de localități din jurul Siretiului, rămase dela Slavii din veacurile al 6-lea, al 7-lea și al 8-lea, dovedesc că în părțile Siretiului și probabil și în orașul Siret de mai târziu, au locuit pe acele vremuri și seminții slave, pe lângă populațiunea românească,

1) Vezi: Iorga: *Istoria pop. rom.*, trad. de Otilia Teodoru-Ionescu, Bucur. 1922, vol. I. p. 96, apoi Dr. I. Nistor: *Rom. și Rut. din Buc. Buc.* 1915 pag. 2.

2) Vezi: Iorga o. c. pag. 159—161; și Nistor o. c. pag. 4.

care își continua viața sa năcăjită în satele sale supt stăpânirea barbarilor, cari nimiciră cultura romană în cea mai mare parte, împreună cu orașele¹⁾.

În jumătatea a doua a veacului al 11-lea, după retragerea *Pecenegilor*, se așezară în părțile țării noastre dela răsărit de Carpați, deci și în Moldova de-sus, *Cumani* cari stăpâniră aici până în anul 1204²⁾. Despre colonii *cumanice* în fosta Bucovină mărturisesc numirile localităților *Comanești* și *Comarești* pe Siret în sus, ale căror formă românească ne arată, că pe acele vremuri locuiau în părțile acestea, pe valea Siretiului, împreună cu Cumanii cuceritori, și Români³⁾. Despre existența Românilor în aceste părți ale Moldovei de mai târziu în veacul al 11-lea și al 12-lea ni mărturisește și istoriograful bizantin Nichita Choniatul (Nicetas Choniates), care amintește în anul 1164 despre Români din apropierea Haliciului, la hotarul de răsărit al Galiției, numindu-i „vechi colonii din Italia“⁴⁾.

Din timpul Cumanilor avem *cea dintâi* știre istorică despre orașul *Siret*.

Intr'o consemnare rusască (slavona) de orașe, numită „*Voskrenskaia letopis*“ din sec. al 12-lea, se amintesc între altele și „*Sočava*“ (Suceava) și „*Seret*“, adecă târgul Siret⁵⁾. Dacă această știre din cronicile rusești e autentică, atunci putem conchide din ea, că în

¹⁾ Iorga: o. c., pag. 161—3.

²⁾ Vezi: Iorga: Ist. pop. rom. trad. rom. cit. p. 117 et seq.

³⁾ Idem: o. c. p. 183.

⁴⁾ V. D. Onciul: Din Ist. Rom.

⁵⁾ D. Onciul: Zur Gesch. d. Buk. p. 14.

secolul al 12-lea, pe timpul Cumanilor, *Siretiul* era un târguşor mai însemnat, o staţiune de popas cu adăposturi pentru negustori, pe drumul de negoţ dintre Galiţia şi Sud-Estul Europei.

În anul 1241 năvăliră *Tatarii* şi ocupară pământul românesc dela răsărit de Carpaţi, pe care-l stăpâniră, sau mai bine zis îl jefuira un veac întreg, pânăce fură izgoņiţi din aceste ţinuturi peste Nistru de către regele Ungariei Ludovic I de Anjou, cu ajutorul Românilor din Ardeal.

Şi *Tatarii* prădalnici şi cruzi s'au aşezat câtăva vreme prin târgul şi ţinutul *Siretiului*. Aceasta ne-o mărturiseşte numele de „*Tatarashi*“ sau şi „*Tatarcina*“, al unei mahalale din *Siret*, nume rămas dela aceşti crânceni oaspeţi nepoftiţi, sau dela *Ţiganii*, aduşi încoace de către dâņşii, cari se numiau de către Români în vremurile vechi „*Tatarashi*“ ca şi fraţii lor de cruce, *Tatarii*, cari i-au târât încoace ca robi. Apoi dela *Tatari* îşi trage numele şi satul *Tereblecea*, situat vre-o 5 km. mai la miază-noapte dela *Siret*. Acest sat se numeşte în documentele lui *Ştefan cel Mare* „*Telebecinţi*“, dela cuvântul tătarec „*telebi*“, adecă nobil ¹⁾, Deasemeni şi satul *Tărăşeni*, cam 15 km. mai la nord de *Siret*. Acest sat se numia mai de-mult *Tătărăşeni* ²⁾).

Din aşezarea *Slavilor* prin jurul *Siretiului*, precum şi din năvălirea popoarelor barbare în

¹⁾ Vezi: I. Bogdan, Doc. lui *Ştefan cel Mare*, I. apoi D. Onciul: *Zur Gesch. d. Buk.* pag. 14 et seg.

²⁾ Idem o. c.

aceste părți, adecă a Pecenegilor, Cumanilor, și a Tatarilor, nu urmează însă că populația românească din Siret și din împrejurimea lui ar fi dispărut cu totul, retrăgându-se în Carpați. Populația românească din aceste părți, dacă se și retrase în partea ei cea mai mare în munți de frica barbarilor năvălitori, totuși „ea a pretins totdeauna pentru sine o mare parte din șes și l-a și stăpânit în condiții diferite pentru anumite anotimpuri“¹⁾.

Urmează deci, că și în vremurile cele mai grele pentru neamul românesc, *în epoca năvălirilor barbarilor, din veacul al 6-lea până la al 13-lea, Siretiul va fi fost o localitate cu populațiune românească însemnată, amestecată în diferite timpuri și cu elemente străine, mai întâi cu Slavi, iar mai târziu și cu Cumani și Tatari.*

CAP. VII.

Cetatea de pe dealul „Ruina“ din Siret.

La începutul secolului al 13-lea se încreștină o parte mare dintre Cumani.

Acum în anul 1228 avea ființă o episcopie a Cumanilor²⁾, al cărei teritoriu se întindea la răsărit de Carpați până la Siret³⁾. Inceștinarea

---

¹⁾ Iorga: o. c., pag. 163.

²⁾ Vezi: R. Cândea: Der Katholizismus in den Donau-fürstentümern. Leipzig 1916, pag. 5.

³⁾ Vezi: Ursu: Relat. Moldovei cu Polonia, Piatra-N. 1900 p. 7. întemeiat pe „Mizerabile Carmen“ in Floriani: Hist. Hung. iV pag. 59.

Cumanilor fu încoronată însă de un spor mai mare, după ce-și începură cavalerii „Ordinului teutonic“ activitatea lor misionară, printre acești barbari păgâni.

Regele Ungariei Andrei al II-lea chiemă în Ardeal pe cavalerii germani ai acestui ordin, spre a pune stavilă cu ajutorul lor năvălirilor în Ardeal ale Cumanilor și spre a propovădui între acestia creștenismul¹⁾. Cavalerii veniră în anul 1211 și regele unguesc li dăruie țara Bârsei în Ardeal și li îngăduie totodată privilegiul, de a trece cu armele în mână și în ținutul „păgân“ dela răsărit de Carpați, până la Dunăre și la Siret și la „Ruși“ din „țara Brodnicilor“²⁾. „Țara Brodnicilor“ nu e altă decât „țara Românilor“ dela răsărit de Carpați³⁾, adică Moldova de mai târziu. Cavalerii Teutoni puteau călători în voie prin „țara Secuilor și a Românilor“⁴⁾, căpătând și dreptul de a întemeia pe teritoriul lor misionar orașe și cetăți, cari li erau de neapărată trebuință pentru apărarea lor împotriva Cumanilor păgâni⁵⁾. Pe temeiul acestor drepturi și privilegii Teutonii trecură deci din țara Bârsei și dincoace de Carpați și siliră cu armele pe Cumani să primească încreștinarea, ocupând o parte bună de țară dintre Carpați și Siret.

O cetate de apărare să fi ridicat Cavalerii

1) Horm: Doc. 1 p. 74—76 No. 54.

2) Iorga: Stud. și doc. 1—II pag. X.

3) Vezi: Căndea o. c. pag. 3. notă subl. apoi; Iorga: Gesch. d. rum. Volkes I p. 133.

4) Vezi: Horm. Doc. 1^a pag. 74—76 No. 54, apoi Căndea: o. c. pag. 3.

5) Căndea: o. c. pag. 2 și 3.

Teutoni și în Siret, pe dealul numit azi „Ruina“, nume ce i-a rămas dela ruinele acestei cetății ¹⁾.

Deși nu avem până acuma mărturii istorice sigure, cari ni-ar spune apriat că Teutonii au zidit pe dealul Ruina din Siret o cetate, totuși existența unei cetăți pe acest deal e adevărată atât prin tradiția istorică cât și prin semnele unor ruini de cetate, cari se cunosc încă și azi pe dealul amintit. Un hrizov din anul 1756 amintește niște ruini de ziduri de cetate pe acest deal ²⁾. Aceste ruini erau ultimele rămășiți dintr'o fortăreață de apărare, dela care și-au primit acest deal și mahalaua dela poalele lui numele de „Ruina“. Și tradiția, păstrată între târgoveții români, băștinași din Siret, povestește că „în cetatea de pe Ruina a locuit fiul lui Ias-Vodă, care era dușmanit de trei frați, coborâtori dintr'o familie venetică“, cari locuiau pe acele vremuri în Siret ³⁾. E probabil deci, că „frații străini și venetici“ din tradiția aceasta, privitoare la cetatea de pe Ruina, să fie o alusiune la adevărul istoric, mistificat în amintirea poporului, că cetățuia de pe culmea acestui deal a fost a cavalerilor germani, cari au *venit* în părțile acestea ca „dușmani“, adecă ca cuceritori ai populațiunii băștinașe. Dealul Ruina era foarte potrivit pentru ridicarea unei cetăți de apărare, după obiceiul cavalerilor din evul mediu, în vremurile atât de viforoase și nesigure ale năvălirilor barbare,

¹⁾ Vezi: Enciclopedia Rom. III pag. 867 la „Siret“.

²⁾ Vezi: Prelicz: Alt. d. St. Sereth. pag. 30.

³⁾ Vezi: S. Fl. Marian: Trad. pop. rom. d. Bucovina.

date fiind înălțimea acestui deal, scutirea lui de natură din trei laturi prin coastele sale prăpăstioase și prin râul Siret, precum și poziția sa dominantă, lângă valea Siretiului, de unde se putea observa din depărtare mare apropierea dușmanilor și astfel se putea griji de apărarea cetății fără de surprindere. Intrarea în cetățue va fi fost din partea dela miazăzi, unde se va fi aflat și un turn de observare. În anul 1225 li se ceru cavalerilor Teutoni, să plece din aceste părți, fiindcă se puseseră sub ascultarea Papei, și nu mai voiau să se recunoască de vazali ai regelui Ungariei. Ei refuzară, și atunci o oaste ungurească trecu munții și-i izgoni din teritoriile ocupate de dânșii, luându-le sub stăpânire ungurească ¹⁾). După plecarea Teutonilor, cetățuia lor din Siret, să fi fost dărâmată apoi de Tătari în anul 1241 ²⁾). Ruinele acestei cetățui au servit, prin veacuri dearândul și până nu demult, de adăpost numai buhelor și corbilor. Și parcă o putere mai presus de cea omenească a vrut, că *pe locul* unde a stătut odinioară această cetățue, pe culmea dealului Ruina, să nu se mai sălășluiască nicicând ființă omenească până'n ziua de azi, ci să rămâe pustiu. Praful și cenușa din ruinele acestui cuib străin pe moșia românească au pierit în vânt și n'a mai rămas din ele decât un câmp gol și trist, de care se ferește chiar și crivățul în zborul său.

¹⁾ Vezi: Iorga: Stud. și doc. 1—II pag. XI apoi Hormuzachi: Doc. I¹, p. 191—2 No. 69.

²⁾ Vezi: Enciclop. Rom. t. III pag. 867 la „Siret“.

CAP. VIII

1. Siretiul pe timpul întemeerii Moldovei în secolul al 14-lea

În veacul al 14-lea, când începe însemnătatea orașelor Galiției, Cracovia și Lembergul, regii poloni aduseră coloniști germani și li dădură însemnate drepturi de negoț.

Nemții galițieni se coborîră și la noi pe valea Siretiului. Înainte de a se pomeni un Domn al Moldovei, ei își aveau gazde și prăvălii s'au dughieni *la Siret*, la Suceavă și pe aiurea. Acești Nemți se contopiră foarte repede cu populația băștinașă ¹⁾. Astfel se făcu, că pe la sfârșitul veacului al 14-lea locuia în Siret o numeroasă populație germană, „cetățeni cu numele de Zimermann, Heinrich Schönebecke, iar ceva mai târziu se găsesc numele Kempe, Cunrad Lorenz Springer ș. a. ²⁾. Un însemnat drum de negoț ducea în veacul al 14-lea prin Siret la Camenița Podoliei ³⁾.

După căderea Armeniei mici, de lângă Mediterana, în mâinile Saracinilor, nenorociții locuitori Armeni își părăsiră țara în cete mari și ajunseră prin Crimeea până prin Galiția ⁴⁾. „După câteva decenii Lembergul era plin de grașii și oacheșii oaspeți eretici din Asia“, cari în'troduseră în aceste regiuni negoțul cu

¹⁾ Iorga: Ist. Rom. în chipuri și icoane, Craiova. pag. 88.

²⁾ Idem. Ist. pop. rom. trad. de O. Teodoru-Ionescu, vol. I pag. 231.

³⁾ Iorga: o. c. pag. 231

⁴⁾ Idem o. c. pag. 233.

Levantul¹⁾). Din Lemberg veniră apoi Armenii negustori, urmând pe vecinii lor Nemți, de se așezară și în târgurile sărăcicioase ale Moldovei de răsărit, unde în curând întrecură pe Nemții împrăștiați și pe Românii puțin înclinați spre negoț. „Un Asfador, un Agop, un Sahac, se așezară comod în *Siret* și Suceava cu preoții și protopopii lor, și de aici se desvoltă mai târziu un scaun episcopal pentru Armenii moldoveni“²⁾). În anul 1370, pe timpul lui Lațcu-Vodă, locuiau în *Siret* Armeni catolici și mulți Nemți. Socotelile Lembergului ni vorbesc, pe la anul 1380, de Moldoveni din *Siret*, dintre cari unii poartă nume ca : Bertold, Friedman, Ioan Zimmermann, Henric Anselm și Ioan Leffel. Orașul era organizat cu „pârgari“ și „bătrâni“, ca și așezările orășănești din apus³⁾). Acești negustori, Nemți și Armeni, veniți din Galiția la *Siret* și Suceava, au ridicat mult însemnătatea comercială a târgului *Siret* în secolul al 14-lea și i-au dat și o organizare orășănească după modelul orașelor germane din apus, în frunte cu un „șoltuz“ (Schulheiß) și cu 12 pârgari (Bürger).

În jumătatea a doua a veacului al 14-lea se afla în *Siret* un însemnat *post de vamă*, în drumul comercial care ducea dela Lemberg prin *Siret* și Suceava în spre „porturile tătarești“⁴⁾). Sub astfel de împrejurări era firesc, că

¹⁾ Idem o. c. apoi: Ist. Rom. în chip și ic. pag. 88.

²⁾ Iorga : Ist. pop. rom. vol. I, trad. rom. de O. Teod. pag. 233.

³⁾ Iorga : Stud. și doc : I—II, pag. XIX și urm.

⁴⁾ Vezi: Iorga : Ist. pop. rom., vol. I, trad. de Otilie Teodoru-Ionescu, pag. 235.

târgul sărăcăcios al Siretiului de mai nainte se dezvoltă în cursul veacului al 14-lea într'un oraș înfloritor, care îndemnă chiar pe urmașul și fiul lui Dragoș-Vodă, pe Sas-Vodă, să-și strămute scaunul domnesc dela Baia la *Siret*, care va fi fost la hotarele Moldovei de atunci.

2. Cetățuia lui Sas-Vodă din Siret

Atât tradiția cât și istoria ni spun, că Sas-Vodă, numit și „Moldoveanul“, fiul și urmașul în domnie al întemeetorului voevodatului Moldovei, Dragoș, și-a avut scaunul domnesc în Siret, unde își ridică un castel întărit pe *dealul „Sasca“* ¹⁾. Cetățuia lui Sas-Vodă, judecată după ruinele cari s'au văzut în Siret până nu demult, nu era un edificiu tocmai mare, ci era potrivită pentru adăpostirea a 50—100 luptători. Ea avea intrarea dinspre miazăzi, unde se afla și un șanț adânc de întărire, un fel de tranșeu, peste care se așternea un pod, care se ridica în sus peste noapte sau la timp de primejdie. Spre partea orașului, adecă spre nord, era întărită cetățuia printr'o piezișătură de piatră ²⁾. În partea aceasta se aflau încăperile, în cari petreceau locuitorii cetățuiei partea cea mai mare din zi, precum sufrageria și bucătăria ³⁾.

În această cetățue va fi locuit și Lațcu-Vodă (1365—1374) cu familia sa, precum și Mușata, maica lui Petru-Vodă I Mușat, (1375—1391) numită și Margareta, care petrecea de

¹⁾ Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. popor, ed. II pag. 66 și 67, apoi A. Xenopol: Ist. Rom. o. III pag. 36, Iași 1896.

²⁾ și ³⁾ Vezi: Prelicz: Alt. d. Stadt Sereth, p. 28.

obiceiu în Siret¹⁾, cu toate-că Curtea domnească fu strămutată de către fiul ei dela Siret la Suceava.

Spre răsărit dealul Sasca înclină mai lin, până la pârâul Cacaina. În această parte din nemijlocita apropiere a castelului domnesc se putură așeza cu locuința boerii, așa numiții „viteji“ cari însoțiră pe voevozii din Maramureș, precum și slugile și oamenii lor de casă. Astfel nu trecu multă vreme pânăce această mahala a Siretiului, cea mai veche și cea mai românească până azi, fu presărată cu case și grădini până jos lângă Cacaina, ba chiar și dincolo de acest pârâu. Cam 500 pași mai la vale, spre răsărit de cetățue, fu ridicată biserica „Sfintei Troițe“, biserica „domnească“ a Siretiului, despre care spune tradiția, că ar fi zidit-o Sas-Vodă ca biserică a Curții domnești, între anii 1353—1358²⁾. După spusele bătrânilor acestui oraș se vedeau încă prin anii 1819—20 rămășiți de ziduri de înălțimea omului din cetățuia lui Sas-Vodă de pe Sasca din Siret³⁾.

Aceste ruini fură dărâmate însă succesiv de către târgoveții vecini și întrebuințate pentru alte scopuri. Piezășitura de piatră dinspre miază noapte a cetățuei exista încă prin anii 1860, și un târgovăț întrebuință prin anii 1880 pentru zidirea casei sale pedestalul s'au fundamentul unui stâlp de poartă dela cetățuia lui Sas-Vodă⁴⁾.

¹⁾ Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip și ic. pag. 104.

²⁾ Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. popor p. 65, apoi Șematismul Archidiecezan al Bucovinei 1912 pag. 108 și Prelicz: Alt. d. St. Sereth, pag. 28.

³⁾ și ⁴⁾ Prelicz: o. c. pag. 29.

3. Orașul Siret capitală a principatului Moldovei, în timpul domniei lui Lațcu-Vodă (1365—1374)

Cea mai însemnată epocă din trecutul Siretiului e timpul, când acest oraș ajunse cinstea nevisată, de a fi *capitală a Moldovei* și *reședința Domnului moldovean independent*.

Aceasta se întâmplă pe timpul domniei lui *Lațcu-Vodă*, (1365—1374) fiul și urmașul în domnie al lui Bogdan I, întemeetorul Moldovei libere.

La moartea lui Sas-Vodă, voevodul moldovean vasal coroanei ungurești, izbucniră lupte pentru domnie între fiii lui Sas și între vitejii din Maramureș, cari se turburară neștiind de cine să asculte ¹⁾. Dar înainte de sosirea ajutorului crăesc din Ungaria, Bogdan, alt voevod român din Maramureș, având niște neînțelegeri cu regele unguresc, se ridică cu toată curtea și cu vitejii săi, dela moșia sa *Cuhnea* din Maramureș, și, trecând munții, intră pe neașteptate în Moldova, bătându pe fiii lui Sas și se proclamă *Domn de sine stătător al Moldovei* ²⁾. *Balc*, fiul lui *Sas*, voevodul moldovean credincios regelui unguresc, împreună cu frații săi, fură nevoiți să lase în mâinile lui Bogdan drepturile și moșiile lor din Moldova și să fugă în Ardeal, Regele Ungariei Ludovic I. despăgubi pe *Balc*, făcându-l voevod al Maramureșului și dăruindu-i, lui și fraților săi, marea moșie *Cuhnea* cu șase sate din Mara-

---

¹⁾ și ²⁾ Vezi: I. Nistor : Ist. Basarabiei, pag. 28 și 29
apoi Iorga : Ist. Rom. p. pop, pag. 65.

mureș, ce a fost confiscată de către rege dela Bogdan pentru răzvrătire ¹⁾). Un document din anul 1373 ne mărturisește că Capitulu din Leles introduse pe *Balc* și pe frații săi *Dragu* și *Ioan*, fiii fostului voevod *Sas*, în stăpânirea moșiei *Cuhnea*, pe care le-a fost dăruit-o *Ludovic*, regele Ungariei, pentru servicii credincioase ²⁾). Într'un document din a. 1387, *Sigismund*, regele Ungariei, face amintire de voevozii români *Balc* și *Dragu* cu demnitatea de comiți ai *Secuilor* ³⁾). În a. 1383, *Maria*, regina Ungariei, porunci conventului din *Leles*, să introducă pe *Balc*, voevodul *Satmarului*, și pe frații săi în stăpânirea castelului dela *Arieș* ⁴⁾), iar în anul 1384, aceeași regină poruncește voevodului *Balc* din *Satmar* (*Satu-Mare*) și fraților săi, să nu împiedice pe metalurgii din *Baia-Mare*, dela tăerea lemnelor trebuincioase pentru cărbuni din „pădurea neagră regală“, având trebuință de aceștia pentru exploatarea minelor ⁵⁾).

Balc și *Dragu*, fiii lui *Sas-Vodă*, cari vor fi petrecut câtăva vreme și în *Siret* împreună cu tatăl lor, înainte de ce au fost siliți de *Bogdan* să se retragă în *Maramureș*, unde au ajuns apoi conți regali ai Ungariei, au rămas până azi în amintirea populației românești din *Siret*.

Astfel ne povestește tradiția păstrată între bătrânii târgoveți ai acestui oraș, că „*Balc* fiul lui *Sas-Vodă* și-a avut moșie aproape de *Siret*,

¹⁾ Horm. Doc. I.² pag. 70 No. 94.

²⁾ Horm. Doc. I.², pag. 211. No. 157.

³⁾ Horm. Doc. I.², pag. 299 No. 238.

⁴⁾ Idem. pag. 279 No. 220.

⁵⁾ Idem. pag. 285 No. 227.

pe locurile unde se află azi satul Balcăuți. Acest sat își are numele dela Balc, stăpânul său din vremuri vechi¹⁾). Aceiași tradiție ne spune, că „*Dragu*, celalalt fiu al lui Sas-Vodă, și-a avut moșia ceva mai spre sfîntitul soarelui“, dela moșia lui Balc în hotar cu moșia Siretului, pe locul unde-i azi moșia și sătișorul *Dragușeni*, numit așa după *Dragu*“²⁾).

La începutul domniei lui Bogdan I. (1359—1365) granițele Moldovei ajunseră până la râul și orașul Siret și la Suceava, cari orașe mai înainte erau de sine stătătoare³⁾). Bogdan își așeză reședința în Baia, ca și Dragoș-Vodă. Sașii din acest oraș, așezați aice printre populația românească încă de pe la anul 1200, î-l primiră bucuroși pe Bogdan, și-i dădură ca locuință o curte zidită de piatră⁴⁾). În scurtă vreme Moldovenii alungară peste Nistru pe Tătari din șesurile dela nord de râul Siret și-și întinseră stăpânirea tot mai mult spre răsărit⁵⁾), unind cu Moldova și voevodatul Șipe-nițului dela miază noapte.

Urmașul lui Bogdan I în domnia Moldovei a fost fiul său *Lațcu-Vodă* (1365—1374). Acesta când ajunse la domnie, strămută capitala țării și reședința domnească dela Baia la *Siret*. El domni sub o influență foarte mare a Poloniei catolice⁶⁾). Sub această influență se făcu el protectorul catolicizmului din Moldova, care pe vremea sa era destul de răspândit încă de prin

1) și 2) Tradiție comunicată autorului acestei scrieri de către bătrânul târgoveț român din Siret : *Vasile Siretean*, în anul 1912.

3) 4) și 5) Vezi : Iorga : Ist. pop. rom. în chip. și ic. pag. 134.

6) Vezi : Dr. R. Căndea : o. c. pag. 23.

veacul al 13-lea prin târgurile moldovenești Baia, Suceava și *Siret*, unde se așezaseră ca negustori mulți catolici, mai ales Nemți din Polonia și Sași din Ardeal¹⁾. Încă în anul 1279 Minorii unguri încercară în Moldova de mai târziu încreștinarea Tatarilor și aducerea la catolicism a Românilor și a Rușilor supuși Tatarilor²⁾.

Ceva mai târziu, la începutul secolului al 14-lea „*frații peregrini în numele lui Hristos*“, (lat. „*Societas fratrum peregrinantium propter Christum*“), o asociație de călugări *Dominicani* și *Franciscani*, organizată în anul 1321 de Papa Bonifaciu al VIII-lea, cu scopul de a aduce la sânul bisericii catolice popoarele de credință ortodoxă, își dădeau și în Moldova cea mai mare silință de a câștiga pentru credința papistașă pe Românii ortodocși din aceste părți³⁾.

Prezența unor misionari catolici și în *Siret*, încă înainte de întemeierea Moldovei, se constată prin știrea ce ni s'a păstrat, că în anul 1349 au fost uciși în *Siret* „toți Minorii cari se aflau acolo“⁴⁾. Iar altă știre ne spune, că în acelaș an muriră în *Siret* moarte de martir doi călugări din ordinul Franciscanilor⁵⁾.

Când ajunsese la domnie Lațcu-Vodă, Franciscanii aveau în *Siret* o mică mănăstire cu o

¹⁾ Vezi: Dr. R. Căndea : o. c. pag. 24.

²⁾ Iorga : Stud. și doc. I — II p. XIX.

³⁾ Eubel : „Zur Gesch. der röm.-kath. Kirche in der Moldau“ în „Röm. Quartalschrift“ an. 1898, I. p. 107. Apoi: R. Rosetti : „Despre Unguri și episcopiile catolice în Moldova“ în Anal. Acad. Rom. secț. ist. t. XXVII. pag. 289.

⁴⁾ Schmidt : Rom. cath. per Moldaviam episcopatus, pag. 14, nota 5, apoi R. Rosetti : o. c. pag. 290.

⁵⁾ Căndea o. c. pag. 24.

capelă ¹⁾ și aflară intrare și la curtea domnească, izbutind să-l înduplice și pe Lațcu de a-se lepăda de credința ortodoxă și de a primi catolicismul. Lațcu se hotărî la aceasta cu siguranță mai mult din motive politice sau personale decât din îndemnul inimei sale, scoposind să dea țării sale o hierarhie proprie, fie de rit grecesc sau roman, căci aceasta ar fi contribuit foarte mult la întărirea independenței principatului său ²⁾. El nu seamănă însă să fi fost un catolic zelos, cu toată influența cea mare ce o aveau asupra lui misionarii catolici din Polonia ³⁾. Iar soția sa, desigur o Româncă din Maramureș ⁴⁾ și fiica sa, Domnița Anastasia, rămaseră ortodocse împreună cu poporul, și nimic nu le-a putut îndupleca să-și părăsească credința strămoșască ⁵⁾. Papa se temea că soția lui Lațcu, această „îndărătnică în schizmă ⁶⁾“, cum o numește pontificele, ar putea îndupleca și pe soțul său, să se lepede de catolicism. De aceea pontificele roman invită pe Lațcu printr'o scrisoare din 25 Ianuarie 1372, să rămâe statornic în credința catolică, și să îndemne și pe soția sa, ca să se „întoarcă“ dela „schizmă“ la catolicism ⁷⁾. După o domnie de opt ani, Lațcu-Vodă muri în anul 1373, rămânând mai

1) și 2) Căndea : o. c. pag. 25.

3) Vezi : Iorga : Ist. Rom. în chip. pag. 36.

4) În timpul din urmă d-l Iorga a emis părerea, că soția lui Lațcu se pare mai curând să fi fost o cneaghină ruteană din Galiția vecină.

5) Vezi Iorga : Ist. Rom. în chip și ic. pag. 333, „adause“.

6) „In chizmae pertinacem“, vezi Horm. Doc. 1³ p. 197. No. 146.

7) Hormuzachi : Doc. 1³, No. 146 pag. 197.

mult sau mai puțin credincios credinței sale catolice ¹⁾. El fu îngropat în partea dreaptă a naosului bisericii ortodoxe din Rădăuți ²⁾, pe-atunci încă de lemn, lângă Bogdan I, părintele său, ctitorul acestei biserici și întemeetorul Moldovei libere ³⁾. Nici o piatră cu vre-o inscripție nu se puse peste mormântul lui Lațcu-Vodă din Rădăuți, în acele vremuri neorânduite.

Abia Ștefan cel Mare (1457—1504) a făcut de piatră gropnița domnească a Rădăuților în anul 1480, încunjurând atunci prin meșterul său sculptor, „mister Ian“, desigur Ceh ⁴⁾, păreții bisericii cu o prispă de pietre mormântale, așezate una lângă alta, întru pomenirea și înfrumusețarea mormintelor strămoșilor săi, Bogdan, Lațcu ș. a., cari se odihnesc acolo ⁵⁾. Se poate presupune, că Lațcu la sfârșitul vieții sale s'a lepădat de religia catolică, reîntorcându-se la credința sa strămoșască. Astfel a putut el fi înmormântat în btseria ortodoxă din Rădăuți. Se poate însă, ca dânsul să fi murit catolic, și să fi fost îngropat într'o biserică catolică, iar un Domn următor, poate Ștefan cel Mare, care spune, că i-a „înfrumusețat mormântul“, să-i fi transportat rămășițele pământene la catedrala din Rădăuți ⁶⁾.

În cursul domniei lui Lațcu, adecă dela

1) Cândea : a. c. pag. 26.

2) D. Dan : Cronica Episc. Rădăuților, pag. 8—9.

3) Iorga : Ist. Rom. în chipuri și ic. pag. 16.

4) Vezi Iorga : Ist. Rom. în chip. și icoane : Adaoase : pag 312.

5) Idem. o. c pag 18, apoi D. Dan, o. c. pag. 8 și urm.

6) Mitrop. Melhisedec : O vizită la câteva biserici și mânăst. din Bucov. în Anal. Acad. Rom. VII, însemn. și notițe pag. 291.

anul 1365 și până la anul 1373 orașul Siret a fost capitala și inima Moldovei ¹⁾. Aceștia sunt anii cei mai fericiți din vârsta acestui bătrân oraș, anii săi de mărire și de strălucire.

Locuința domnească a lui Vodă-Lațcu a fost în castelul întărit de pe Sasca. În jurul acestui castel stăteau odinioară sute de viteji, coborâți din Maramureș împreună cu voevozii noștri din timpurile de fașă ale Moldovei, gata de a-și jertfi sângele și zilele pentru lărgirea și apărarea moșiei noastre străbune.

Cine ar mai zice, necunoscând trecutul, că Siretiul de azi, târg decăzut, sărăcit și plin de neamuri străine, a fost odată capitala Moldovei! Cine și-ar mai închipui că în mahalaua Sasca din acest oraș va fi fost odată atâta viață, și că pe străzile ei triste, cu căsuțele joase și sărăcicioase ale Românilor de azi, vor fi trecut odinioară negustori vestiți, de prin țări depărtate din apus, aducând marfă scumpă de găteală și giuvaere pentru Doamna și Domnița țării. Ce vesel vor fi sunat clopotele dela biserica din vale, când se coborau spre ea, Vodă și curtenii săi, spre a-și ușura sufletul de grijele țării sau a cere ajutorul Celui-Atotputernic în ceasuri de cumpănă!

Azi numai biserica Troiței doar, ar mai ști să ne povestească despre această vreme de mărire a târgului Siret, începându-și povestea cu: „A fost odată ca niciodată!“

1) Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. p. ed. II pag. 66 și 67.

4. Anastasia, Domnița Siretiului

Lațcu-Vodă muri fără moștenitori bărbătești, lăsând în urma sa numai o fiică, pe Domnița Anastasia. Ei i-se cuvenia moștenirea tronului Moldovei.

După datina Românilor însă nu puteau să domnească în Moldova și femeile. De aceea „vitejii“ țării, cum se numiau boerii pe-atunci, greu jigniți în simțemintele lor religioase de propaganda catolică sub domnia lui Lațcu, și prin înființarea unei episcopii catolice chiar în Siret, capitala țării, căutară un principe de legea ortodoxă, că să li fie Domn, și-l aflară în persoana lui Iurii Coriatovici, cneaz ortodox din Lituania rusască, cu care se mărginea Moldova spre miază noapte ¹⁾.

Iurii Coriatovici, adus în țară și ales Domn al Moldovei, se căsători, la dorința boerilor țării, cu Domnița Anastasia, fiica lui Lațcu-Vodă²⁾. El ocolește însă Siretiul, cuib de propagandă catolică, și-și așează scaunul domnesc la Suceava. Astfel fu silită și Domnița Anastasia să părăsiască Siretiul catolic, și să urmeze soțului ei la Suceava. Iurii Coriatovici însă nu se putu învoi cu țara și nu-și putu câștiga dragostea Moldovenilor, pentru că „înțelegea să cârmuiască rusește“³⁾, aducându-și din Lituania prea mulți Ruși de neamul său, pe cari îi puse în direcătoriile țării⁴⁾. Urmarea a fost, că după o

1) și 2) Vezi: Iorga : Ist. Rom. în chip și ic. pag. 36.

3) Idem : Ist. Rom. p. pop. pag. 68.

4) Idem : l. c. apoi Xenopol : Ist. Rom. III p. 104.

domnie scurtă de vre-un an, (1373—1375) a fost înlăturat din domnie, fiind otrăvit de boerii moldoveni¹⁾. Astfel Domnița Anastasia rămâne văduvă, și nu știm cu siguranță ori de s'a mai măritat vreodată și după cine, sau și-a petrecut restul vieții în văduvie, fiind ea fire foarte evlavioasă. Ea păstră cu multă tărie credința ortodoxă a maicei sale și dăruie marea moșie a Coțmanilor „mănăstirii“ din Rădăuți²⁾.

Anastasia a fost cea dintâi Domniță cunoscută a Moldovei, care făcu începutul lungului șir de domnițe și jupânese române, evlavioase, cari au închinat mănăstirilor și bisericilor noastre nu numai odoare prețioase și veșminte lucrate de mâinile lor harnice, ci și averi și moșii întregi. Dela căsătoria Anastasiei, Domniței Siretiului, cu Iurii Coriatovici, care strămută reședința domnească la Suceava, încetă Siretiul de a fi capitală a țării, și astfel începu a apune timpul de mărire al acestui oraș, luându-i locul Suceava, noua capitală.

Anastasia muri în 26 Martie 1420³⁾ și e înmormântată în biserica catedrală din Rădăuți. Piatra de pe mormântul ei, în partea stângă a pronausului, e înzestrată cu următoarea inscripție slavonă : „Io Ștefan Voevod, Domnul țării Moldovei, în anul 7005 (=1497), luna Aprilie 11, a înfrumusețat mormântul strămoșei sale, a cneaghinei Anastasia, care a dat Coțmanul acestui locaș, fiica lui Lațcu-Voevod. Ea a răpăusat în anul 6928 (=1420), luna Martie,

1) și 2) Iorga : Ist. Rom în chip, pag. 36

3) Idem. o. c, pag. 36, apoi : D. Dan : Cronica Răd. p. 30.

26“¹⁾. Această inscripție ne mărturisește, că Ștefan cel Mare a înfrumusețat mormântul strămoașei sale Anastasia, punându-i o piatră peste mormânt.

Domnița Anastasia, fiica lui Lațcu, seamănă să fi avut din scurta ei căsătorie cu Iurii o fiică, care se numia deasemeni *Anastasia*. Ea a fost căsătorită după Roman-Vodă Mușat (1391—1394) și fu îngropată în orașul Roman, în biserică făcută de soțul ei²⁾.

Cronicele vechi nu știu să ne povestească mai mult despre Doamna și Domnița lui Lațcu, cari și-au petrecut cei mai frumoși ani din viață în vechiul târg al Siretiului, în castelul domnesc de pe Sasca.

Și cât de mult și cu cât regret simte sufletul nostru, dornic de amintirile trecutului, mușenia aceasta a cronicilor vechi despre viața sufletească, despre hotărârile, faptele, bune sau rele, și frământările acestor femei, cari au fost tovarășele de viață ale celor dintâi voievozi ai noștri.

Câte taine se vor fi desfășurat în castelul domnesc din Siret! Câte fapte mari și hotărâtoare pentru neamul nostru se vor fi pus la cale în această locuință de Voievozi! Câte amintiri duiosase despre Anastasia, domnița evlavioasă a Siretiului, n’au putut ajunge până în vremurile noastre, ci au dispărut pentru totdeauna în negura veșniciei și a uitării, împreună cu ruinile castelului lor, spulberate de vremuri și de nepăsarea înăintașilor noștri!

¹⁾ Vezi D. Dan : Cronica Răd. pag. 8.

²⁾ Iorga : Ist. Rom. în chipuri și ic. pag. 37.

CAP. IX.

Episcopia romano-catolică din Siret**1. Iniințarea și titularii ei**

Pela începutul anului 1370 se prezintă înaintea Papei Urban al V-lea, la Monteflascone, călugării Minoriți Paul de Schweidnitz din Silesia și Nicolae de Mehlsak din Prusia¹⁾, venind din Moldova, unde petrecuseră timp mai îndelungat, dându-și cea mai mare silință de a câștiga pentru credința catolică pe Lațcu-Vodă și pe poporul moldovean. Acești călugări-misionari arătară Papei, că sunt însărcinați din partea lui Lațcu, Domnul Moldovei, „luptător împotriva Tătarilor“ și „de religie schizmatică“, să-i aducă la cunoștință, că atât Domnul cât și poporul acestei țări, ar fi hotărâți în urma predicilor călugărilor Minoriți să îmbrățișeze credința catolică, și că acest „duce“ „roagă cu umilință“, ca orașul său Siret, situat în dieceza Haliciului, să fie ridicat de către Sf. Scaun la cinstea de reședință episcopală, prin înființarea unei episcopii catolice în acest oraș²⁾. *Papa Urban al V-lea*, necunoscând nici persoana lui Lațcu, nici țara numită „Moldova“, și nici împrejurările de aici, în urma raportului celor doi misionari Minoriți, cere informațiuni dela episcopii catolici din țările, pe cari el le

¹⁾ Hormuzachi; Doc. I², pag. 160, apoi Dr. Căndea: o. c. p. 24.

²⁾ Hormuzachi: Doc. I², pag. 160 No. 124, apoi Iorga: Stud. și doc. I—II p. XIX.

credea vecine cu acea „Moldovă“ necunoscută încă bine pe la Roma ¹⁾. El adresează deci în August 1370 arhiepiscopilor din *Praga*, din *Breslau* și din *Cracovia* un ordin de următorul cuprins interesant :

„ . . . . Nobilul Lațco, Ducele moldovean „al națiunii valahe, a grijit să ne aducă la cu- „noștință prin iubiții noștri fii (sufletești) *Ni- „colae de Melsac și Paul de Șvidinicz*, profesori „ai ordinului fraților *Minoriți*, că el însuși și „poporul său din ducatul sau țara Moldovei, „cu toate că se mândresc cu numele de creștini, „totuși și dânșii și înaintașii lor au fost și sunt „până acum shizmatici ; dar îndemnați prin pre- „dicele și învățăturile unor frați din ordinul „*Minoriților*, *voiesc să se lepede de toată shizma*, „*să mărturisească credința cea sfântă*, ce o ține, „o învață și o *mărturisește biserica catolică și „apostolică*, și să asculte cu smerenie de noi „și de urmașii noștri, de *pontificii Romani și „de sfânta biserică Romană*, servindu-i și ascu- „tând-o întru toate ca și alți principii și popoare „catolice și ne-a rugat acest smerit Duce, să „ridicăm la rangul de *cetate* ²⁾ *orașul său Siret* „din dieceza Haliciului, care e întinsă peste „un cuprins mare de țări, și are în fruntea ei „un episcop shizmatic, a cărui biserică (epar- „hie) de Halici se află în părțile Rusiei. Și

¹⁾ Iorga : Stud. și doc. I—II pag. XIX urm.

²⁾ Papii aveau datina la fiecare înființare de episcopie a ridica localitatea respectivă (*locus*) la rangul de „cetate“ (*civitas*) iar *biserica* locală la rangul de „*biserică catedrală*“. In acest sens se ridică și Siretiul la rangul de „cetate“, adecă de reședință episcopală. (Vezi Dr. Căndea : o. c. pag. 37).

„(ne-a mai rugat Lațco) să punem în fruntea
„acestui oraș, însemnat prin mulțimea locuito-
„rilor săi și potrivit întru toate spre a fi dis-
„tins cu numirea de cetate, *un episcop catolic,*
„care să învețe și să pastreze pe acest Duce
„și pe acest popor în credința catolică, și să
„facem pe lângă acestea tot ce vom crede de
„cuviință. Pentru mântuirea sufletelor numiților,
„Duce și popor, cari susțin că vor lupta tot-
„deauna împotriva dușmanilor crucii și pe cari
„dorim să-i întoarcem dela amintita rătăcire și
„shizmă, năzuind cu toate simțămintele la spo-
„rirea credinței (catolice), dar ne-având noi
„nici o cunoștință despre cele-ce ni s'au arătat
„pân'acum, *iată, trimitem scrisoarea apostolică*
„*frăției voastre,* despre a cărei credință și is-
„cusință în aceste afaceri avem deplină încre-
„dintare, *și vă poruncim,* după sfatul fraților
„noștri, *ca voi,* sau unul dintre voi, să cerce-
„tați înșiși sau prin alți bărbați catolici cre-
„dincioși și înțelepți, *ori de numitul Lațco și*
„*poporul său voiesc să primească credința ca-*
„*tolică tare, limpede și curat, cu smerenie și cu*
„*supunere,* să-i îndrumați spre aceasta, de va
„fi de lipsă, prin învățăturile și povățuirile
„voastre, și să grijiți a-i introduce în această
„credință și prin alți bărbați catolici și experți.
„Și dacă *ei, sau o parte dinrânșii,* ce v'eți
„socoti-o voi, *se vor lepăda* de toată shizma
„și vor primi hotărît credința (catolică) și vor
„mărturisi-o după formula pe care v'o trimitem
„în bula (scrisoarea) noastră, *să scoateți nu-*
„*mitul oraș Siret și toată țara Moldovei de*

„sub orice atârnare sau *iurisdicțiune obicinuită*
 „sau diecezană, și de sub supunerea episcopală a
 „numitului episcop de Halici sau a reprezen-
 „tantului său, și de sub ori care altă persoană
 „bisericească care ar pretinde oarecare putere
 „sau iurisdicțiune spirituală sau bisericească
 „asupra numitului oraș și ducat. Și după ce-l
 „veți fi liberat cu totul și pentru totdeauna de
 „sub această biserică sau dignitate, să hotărâți
 „și să rânduți supunerea lui în cele spirituale
 „nemijlocit reședinței apostolice și Sfântului
 „scaun. Apoi să *ridicați numitul oraș la rangul*
 „*de cetate* și să-l onorați cu titlul de cetate,
 „dându-i ca eparhie toată țara Moldovei cât
 „stă în legătură cu numitul Duce, și să des-
 „părțiți și hotărâniți această dieceză cu hotare
 „neîndoioase. Iar de va fi acolo o biserică
 „potrivită, să o ridicați la rangul de catedrală
 „episcopală. Iar de nu se va afla acolo astfel
 „de biserică, să grijiți ca să se zidească pentru
 „acest scop o biserică potrivită în lăuntrul
 „acestui oraș, o clădire frumoasă pe loc po-
 „trivit și cinstit, și îndămânată în orice pri-
 „vință. Și această biserică să se facă sub numirea
 „(hramul) fericitului apostol Petru, sau a altui
 „sfânt, care ar fi spre mulțumirea Ducelui și a
 „poporului de acolo. Și îndată ce va fi asigu-
 „rată (hotărâtă) dota convenită și întreținerea
 „conducătorului (episcopului) acestei biserici
 „catedrale, prin Lațco însuși sau prin alții, să
 „sfînțiți biserică și să înființați și rânduți pe
 „lângă dânsa, după chibzuința voastră canonică,
 „premendă (venituri bisericești), dignități, per-

„sonal și servicii, precum și o capelă pentru „clericii seculari sau călugărești. Se'nțelege de „sine, că trebuie să puneți numai persoane „demne și să li acordați în numele „autorității „apostolice canonicatul, veniturile, demnitățile „și slujbele cu toate drepturile și foloasele lor, „având grijă de acestea. Și să introduceți în „această biserică orânduirii înțelepte, chibzuite și „oneste. Și să dispuneți și să faceți în această „biserică, cetate și dieceză, până ce va avea ea un „conducător anume, și alte lucrări, pe cari ar „trebui după drept să le facă ordinariul (epis- „copal) rânduit la acest loc, și tot ce veți crede, „că e spre folosul sufletesc și spre păstrarea și „sporirea credinței . . . Dat la Monteflascone, 9 „Aug., anul al 8-lea al pontificatului nostru ¹⁾“.

În același timp (1370) scrie Papa Urban V episcopilor amintiți din Bohemia și Polonia, că voevodul Lațcu din Moldova, care voește să treacă la religiuina catolică, a cerut ca episcop în Moldova *pe călugărul minorit Andrei din Cracovia*. Papa invită deci pe numiții episcopi să cerceteze, dacă călugărul Andrei e potrivit și capabil să conducă biserica din Moldova, și în caz că-l vor afla demn și potrivit, să-l sfințească ca episcop al Siretiului ²⁾. Împlinirea acestor ordine papale o luă asupra sa, firește, cel mai aproape de Moldova dintre cei trei episcopi numiți, adică episcopul *Florian din Cracovia* ³⁾. Acesta adresează în 4 Sept. 1371

¹⁾ Trad. după doc. lat. din Horm. Doc. 1², p. 160—161, No. 124.

²⁾ Horm. Doc. 1² pag. 162—3, No. 125.

³⁾ Idem. I. c. pag. 168 No. 131.

Papei Grigorie XI o scrisoare oficială, prin care adeverește, că în urma ordinului mai sus amintit, al răpăusatului Papă Urban V, *a consacrat în catedrala din Cracovia*, ajutat de cătră Derslau, episcopul Elatei, din Ordinul Predicanților, și Nicolau, episcopul Syenei, din Ordinul Minořiților, pe profesorul Andrei, din Ordinul Minořiților, ca episcop al Siretiului, după ce mai întâi de toate s'a convins, că acesta e „un bărbat distins în științele teologice, cu o purtare onestă, cu un trecut lăudabil și cu un renume vestit“¹⁾. Totodată raportează episcopul Florian al Cracoviei, că numitul Andrei, episcop al Siretiului, a depus jurământul de credință bisericii catolice, după formula adausă la scrisoarea apostolică a Papei Urban V²⁾. În Mai 1371 scrie și Andrei, episcopul catolic al Siretiului, Papei Grigorie XI, că episcopul din Cracovia l-a hirotonit în episcop al Siretiului, și trimite întru una pontificului roman și formula iscălită a jurământului ce l-a făcut cu acest prilej³⁾.

Astfel se înființă în Siret o episcopie catolică primindu-și primul episcop în 9 Martie 1371, în persona nobilului polon Andrei Wasilo⁴⁾, călugăr minorit din Cracovia, pe care-l ceruse Lațcu-Vodă anume⁵⁾. Episcopul Andrei însă nu se grăbi să-și iee în stăpânire noua episcopie îndată după comacrarea sa. La 3 August,

1) și 2) Horm. Doc. I², pag. 170 No. 131.

3) Horm. Doc. I², pag. 171—4 No. 132.

4) Iorga: Stud și doc. I—II pag. XXIX.

5) Horm. I², pag. 162—3 No. 125 apoi Câdea a. c. p 24.

deci aproape 5 luni după sfințirea sa, îl aflăm pe Andrei, episcopul Siretiului, încă la Minorii din Lemberg, făcând să i-se autentifice actele, înainte de-și lua în primire scaunul episcopal ¹⁾. Apoi veni el la Siret, aducându-și cu sine și câțiva canonici, și-și luă în primire episcopia ²⁾. În Siret se afla însă numai o mică *mănăstire* a *Franciscanilor*, *cu o capelă*³⁾. O reședință pentru episcop și o catedrală catolică nu se aflau în Siret. Iar Lațcu, care-și păstra mai departe bunele sale sentimente față de ritul catolic, la care trecu probabil împreună cu câțiva dintre boerii săi și cu o parte mică a poporului, nici nu se gândia să-și împlinească îndatorirea ce și-a luat-o asupra sa, de a griji de ridicarea unei catedrale episcopale și de dotarea episcopiei ⁴⁾. Aceasta dovedește că Lațcu nu era catolic și cu inima, iar poporul ortodox rămânea pasiv față de propaganda catolică, ținând cu multă tărie la credința sa strămoșască. Sub aceste împrejurări episcopia catolică din Siret n'a ajuns nicicând la o însemnătate mare. Neglijată din partea episcopilor, ea se apropie de un sfârșit puțin glorios, după o existență de abia vre-o 80 ani. A fost poate o nenorocire pentru această episcopie catolică din Moldova, că cei mai mulți dintre purtătorii infulei episcopale a Siretiului au fost *nobili poloni*, mândri și deprinși cu o viață luxoasă, care

---

1) Iorga : Stud. și doc. I—II p. XXVIII.

2) 3) Căndea : o. c. pag. 25.

4) Căndea o. c. pag. 25, apoi Iorga : Stud. și doc. I—II, pag. XXVIII și urm.

nu se împăca cu sărăcia apostolică a bisericii catolice din Moldova ¹⁾).

Chiar primul episcop al Siretiului, minoritul *Andrei Vasilo din Cracovia*, a fost un Polon din neamul *Iastrzebiec*, un curtean bogat, duhovnicul Elisavetei, mamei regelui Ungariei Ludovic I, și vestit predicator în Cracovia. Când veni el la Siret, nu află nici catedrală, nici palat episcopal și nici măcar un număr mare de catolici, ci numai mica mănăstire a Franciscanilor, la care nu putea reflecta, și nimic mai mult decât sărăcie ²⁾). Sub aceste referinți se văzu el silit, să ceară dela Papa dreptul de a-se folosi mai departe de beneficiile sale din Polonia, și a fost bucuros, când i-se încredință chiar în anul următor administrarea episcopiei Haliciului ³⁾). Nouă luni după sfîntirea sa îl aflăm pe Andrei Vasilo, episcopul Siretiului, în Lemberg. Căci în Decembrie al anului 1371, Papa Grigorie XI îl invită, ca împreună cu arhiepiscopul din Gnezna și cu episcopul din Cracovia să aresteze pe „preotul Ioan din Lemberg, care cu vorba se numește preot catolic, dar cu faptele neagă aceasta, din invidie se pare, sămănând zizanie, ca un dușman, în via Domnului, răspîndind credința shizmatică“, adecă ortodoxă, „și alte rătăcirii între credincioșii și fiii bisericii Romane, silindu-se a-i despărți de această biserică și a-i aduce la necredința și ritul shizmaticilor, în loc să convârtească și pe alți necredincioși și shiz-

¹⁾ și ²⁾ Cîndea o. c. pag. 26.

³⁾ Idem. o. c. pag. 27, Rev. lat. II pag. 334.

matici la numita credință¹⁾ (catolică). Din Lemberg, unde petrecea Andrei Vasilo pe la sfârșitul anului 1371, el nu se mai întoarce la Siret, ci petrecu în Polonia, unde era capelan al reginei Hedviga și îl aștepta o carieră mai strălucită²⁾. El purtă mai departe titlul de „episcop al Siretiului“, până ce fu strămutat ca episcop la Vilna, în Februarie 1387³⁾.

Și urmașii episcopului Andrei au fost Poloni, din Ordinul Dominicanilor. Nici unul însă n'a venit să-și așeze reședința la Siret, și să petreacă aici. Primul a fost „Ioan de Polonia“, zis și „Ioan Sartorius“⁴⁾, care muri înainte de anul 1394⁵⁾. El purta titlul falnic de : „Ioan, episcop de Siret, sufragan al Cracoviei și vicar al întregului Ierusalim și al Văii Iozafat, penitenciar al Papei și confesor (duhovnic) al regelui și al reginei Poloniei“⁶⁾. Un personaj așa de important, înzestrat cu atâtea titluri și onoruri, nu putea să se simtă atras cu dor la umila sa reședință din Siret, ci o vizită numai din când în când, stând de altfel în Polonia⁷⁾.

După Ioan Sartorius urmă *Stefan Martini*, ca episcop al Siretiului, numit de Papa în 8 Iunie 1394. El e identic cu *Stefan Ruteni*⁸⁾, numit astfel fiind poate un Rutean polonizat⁹⁾.

1) Hormuzachi : Doc. I², p. 176—8 No. 136

2) și 3) Iorga : Stud. I—II p. XXIX., Cădea o. c. p. 27.

4) Cădea o. c. pag. 27. nota 4.

5) R. Rosetti : l. c. în Anal. Acad. secl. ist. t. XXVII p. 294.

6) Iorga : Stud. I—II p. XLVII., apoi Cădea o. c. p. 27.

7) și 8) Iorga : Stud. I—II p. XXX, Cădea o. c. p. 27.

9) Astfel e numit el în lista lui Schmidt o. c. p. 25. Vezi : R. Rosetti l. c. în Anal. Acad. pag. 295, Eubel în Röm. Quart. XII p. 108 apoi : Cădea o. c. p. 27 nota 5.

Papa, numindu-l, refuză să-i dea actele doveditoare ale numirii, decât numai atunci, „dacă se va duce la biserica sa și va sta acolo, și nu va sluji aiurea decât în orașul și eparhia Siretiului“¹⁾). Această poruncă a Papei dovedește că înaintașul său, Ioan Sartorius nu făcuse astfel²⁾). Stefan Vodă Mușat, Domnul Moldovei de atunci, un prieten bun al Polonilor (cari scosese ră din scaunul domniei pe fratele său Roman și-l țineau în închisoare, primi cu plăcere pe noul episcop de Siret, Stefan Martini³⁾). Totuși episcopul Stefan seamănă să nu fi ținut în seamă porunca Papei, ci a stat și dânsul, ca și înaintașii săi, departe de Siret, în vremurile tulbure pentru Moldova dintre anii 1394—1400⁴⁾).

După moartea lui Stefan Martini fu numit episcop al Siretiului, la 5 Martie 1413, *Nicolae Venatorius*. Acesta era emerit al Ordinului Sf. Paul și magistrul în teologie⁵⁾). El fu recomandat spre a fi numit episcop al Siretiului de către regele Ungariei⁶⁾). În 31 Iulie al aceluiaș an fu numit episcop pentru Siret, probabil din greșală, și *Toma Erneber* sau *Erneborn*, din Ordinul Predicanților (Minorităților), fiind recomandat de către regele Poloniei⁷⁾). Astfel fură numiți deodată doi episcopi pentru Siret.

1) și 3) Iorga : Stud. I—II pag. XXX, Cândea : o. c. p. 27.

2) Iorga. I. c., apoi Schmidt o. c. p. 28.

4) Iorga : Stud. I—II pag. XXX, apoi R. Rosetti I. c. în Anal. Acad. pag. 296.

5) Rosetti I. c. pag. 294, Iorga : Stud. I. c.

6) Cândea o. c. pag. 28.

7) Iorga : Stud. I—II p. XXX, apoi Cândea : o. c. p. 28.

Când se observă la Roma această greșală, curia papală caută să o direagă numindu-l pe Nicolae Venatorius episcop de Scrado in Dalmația, o episcopie care nici nu era vacantă. Numai moartea lui Toma Erneber, întâmplată în curând, scoase curia papală din această încurcătură și Nicolae Venatorius putu astfel împlini porunca Papei de a pleca imediat la reședința sa episcopală¹⁾. Ori de a împlinit el porunca aceasta, nu se știe.

Cel din urmă episcop al Siretiului a fost Minoritul Ioan, urmașul lui Venatorius, numit în 29 Iulie 1434²⁾.

Cu acesta se încheie șirul episcopilor catolici ai Siretiului, sub a căror păstorire episcopia catolică din Moldova ajunsese a exista numai după nume, asemenea unei umbre.

La început episcopia cat. din Siret se pare că depindea de episcopia Haliciului³⁾. La anul 1375 regele Poloniei Ludovic izbuti să recucerească Rusia Roșie, dela nordul Moldovei, și înduplecă pe Papă să reînființeze ca Mitropolie catolică vechiul scaun titular al Haliciului și să-l strămute la Lemberg⁴⁾. In anul 1412 Papa Ioan al XXII ridică episcopia catolică din Lemberg la rangul de Mitropolie, dându-i dreptul de iurisdicțiune și asupra episcopiilor de ritul grecesc din Przemysl, Chelm, Camenița, Vladimir, Chiev și din *Siret*⁵⁾.

1) Cândea o. c. p. 28, Eubel: Röm. Quartalschr XII p. 110—11, Rev. Cat. II pag. 375 No. 14.

2) Cândea I. c. Eubel. I. c. p. 111, Rev. lat. II p. 540 No. 34.

3) Cândea o. c. pag. 28 nota 3.

4) Iorga: Stud. I—II pag. XXVIII și XXIX.

5) Hormuzachi: Doc. I², p. 487—491, No. 402.

Episcopii amintiți ai Siretiului, creaturi ai regilor Poloniei, prin pretensiunile lor mari, prin aversiunea față de episcopia lor sărmană, care nu le oferea nici măcar o reședință luxoasă și comodă, sfiindu-se astfel a începe în Siret o viață plină de griji și de neajunsuri, n'au fost în stare să întărească biserica catolică din Moldova și să ridice episcopia din Siret la o însemnătate mai mare, pregătindu-i un viitor mai bun ¹⁾). Dimpotrivă, ei, ținându-se mereu departe de reședința lor din Siret și nepurtând grijă de ea, poartă vina cea mai mare, pe lângă întâmplările politice din Moldova acelor vremuri, dacă episcopia aceasta, ca și cea din Baia, înființată sub domnia lui Alexandru cel Bun pela anul 1420 ²⁾, s'a stâns din lipsă de credincioși, după o viață tristă care nu întrecu cu mult o viață de om, dispărând apoi pentru totdeauna ca un cântec bătrânesc.

2. Mănăstirea Minorităților cu biserica „Maicii Domnului“ din Siret

Pe timpul înființării episcopiei catolice din Siret, la 1371, se aflau în acest oraș două ordine călugărești catolice, cari își desfășurau cu mult zel activitatea lor misionară : *Ordinul Franciscanilor*, numit și „Ordinul fraților minori“ sau „*Minorități*“ și *Ordinul Dominicanilor* ³⁾). Aceștia predicau în Moldova de atunci cuvântul lui D-zeu după credința catolică pînre populația

¹⁾ și ²⁾ Cîndea o. c. pag. 28.

³⁾ Vezi : Cîndea o. c. pag. 35.

ortodoxă, numită de dâșii „shizmatică“, și trăiau din mila credincioșilor.

Franciscanii sau Minoriții aveau în Siret încă înainte de întemeierea episcopiei o mănăstioară și o biserică ¹⁾ cu hramul Maicii Domnului, în care slujiau ei, încunjurând mai târziu persoana episcopului, când aceasta se afla în Siret ²⁾.

Minoriții, numiți și Franciscani, după întemeetorul ordinului lor, Francisc de Asisi din Umbria (Italia), erau foarte protejați de regele Poloniei Cazimir cel Mare, și izbutiră pe timpul acestui rege să-și câștige influență mare și la curtea domnească din Moldova ³⁾.

Biserica mănăstirii Minoriților din Siret, cu hramul Maicii Domnului, se amintește într'un document din anul 1391 ca biserică parohială ⁴⁾. Mănăstirea și biserica Maicii Domnului ale Minoriților din Siret au dispărut azi fără urmă. Ele vor fi fost dărâmate, ca și mănăstirea Dominicanilor de aici, fără a mai fi reclădite cândva, la porunca Domnului Moldovei Bogdan cel Orb, (1504—1517), fiul lui Ștefan cel Mare, care prigoni catolicismul din Moldova, spre a se răzbuna astfel față de regele Poloniei catolice, care-i refuză lui Bogdan mâna surorii sale Elisaveta, pe care acesta o ceruse în căsătorie ⁵⁾ și întră cu oaste și în Polonia, până la Lemberg, je-

¹⁾ Vezi: Căndea o. c., pag. 35.

²⁾ Iorga: Ist. Rom. în chip pag. 104.

³⁾ Căndea, o. c., pag. 34.

⁴⁾ Schmidt, o. c., pag. 23 și urm.

⁵⁾ Vezi: Căndea, o. c., pag. 43 și 44, apoi Schmidt: Romano-catholici per Mold. episc., pag. 50.

fiind bisericile catolice și întorcându-se în țară cu mulți robi și cu pradă bogată. Mănăstirea Minorităților, cu biserica Maicii D-lui, a fost sub poalele dealului Sasca din Siret, lângă cetățue, pe strada numită în vechime „a Grecilor“ iar azi „Cuza Vodă“ ¹⁾). Rămășiți de ziduri din această mănăstire s'au văzut până prin anii 1880, nu departe de pârâul Cacaina, atrăgând privirile trecătorilor prin grosimea și vechimea lor. Atunci se putea vedea încă o ușă de fier și fereastra unei pivniți străvechi din această mănăstire ²⁾). Proprietarul acestui loc puse în acest an (1880) să se sape și să se sferme aceste rămășiți de ziduri, spre a întrebuința piatra din ele pentru alte scopuri, sau, poate, spre a afla „vinurile străvechi“ și „comorile ascunse“, despre cari fantazau pe atunci Siretenii, că s'ar afla tănuite sub aceste ruini. Din lipsă de mijloace bănești însă se întrerupseră aceste săpături, fără a se ajunge la țânta dorită ³⁾). După spusele târgoveților bătrâni din Siret e zidită peste o parte din fundamentul acestor ruini casa, care pe la anul 1986 era proprietatea unui „Landskroner“ ⁴⁾). Pe strada îngustă ce trece pe lângă această casă din strada ce duce la biserica Troiței, spre culmea dealului Sasca, se vedea încă prin anii 1886 fundamentul acestei pivniți dimpreună cu un coridor larg de 2 m ⁵⁾). La o cercetare mai de aproape a terenului din împrejurime se cunoaște, că mai la vale de ruinele amintite a fost cândva o clădire mai mare. Aici s'a des-

1) și 2) Prelicz : *Altert. d. St. Sereth*, pag. 30.

3) 4) și 5) *Vezi Prelicz : Altert. d. St. Sereth*, pag. 29.

coperit cu prilejul planării grădinii din dosul casei „Landskroner“ o fântână străveche, în cheiată (ghizdită) cu pietre patrate. Nu departe de această fântână se descoperiră ciolane din schelete omenești, lângă cari nu se aflară monete ¹⁾). Aceasta dovedește, că pe acest loc a fost cândva un *cimitir catolic*, fiindcă morților îngropați aici nu li se aruncară în mormânt monete, după cum e datină străveche la poporul român de legea ortodoxă. Acestea sunt cele din urmă semne rămase din ruinele mănăstirii Minoritelor și ale bisericii Maicii Domnului de lângă această mănăstire ²⁾). E interesant că din aceste ruini să păstrat cel mai bine și mai îndelungat pivnița mănăstirească. Aceasta se poate lămuri prin faptul, că catolicii din Siret, sau negustorii vor fi întrebuințat această pivniță, după dărâmarca mănăstirii, încă lungă vreme pentru păstrarea alimentelor sau a vinurilor, și în acest scop au mai dires-o și îngrijit-o, ca să nu se nimicească cu desăvârșire. La această presupunere ne îndreptățește și știrea sigură ce ni s'a păstrat, că în secolul al 17-lea un negustor întreprinzător din Siret, *Armeanul Vugeizi*, cumpără această pivniță și o restaură ³⁾). Acest mare negustor avea în 1653 și în vatra târgului Siret o pivniță mare de vin. La o năvălire a Tatarilor în Siret părăsi Vugeizi casa sa și orașul și nu se mai întoarse. Astfel rămase pivnița sa de vinuri din mijlocul orașului fără stăpân, și fu luată în seamă mai târziu de

---

1) 2) și 3) Vezi: Prelicz I. c., pag. 29.

episcopul Calistru al Rădăuților, care o dădu apoi mănăstirii Sf. Onufrei de lângă Siret¹⁾. Această danie o întări mai târziu, în 17 Aprilie 1756, Mănăstirii Sf. Onufrei, Domnul Moidovei Constantin Cehan-Racoviță, adăugându-i și privilegiul scutirii de vamă și încuviințând călugărilor dela această mănăstire să țină în această pivniță o crâșmă scutită de dări²⁾. Această pivniță e amintită într'un hrizov domnesc din anul 1759 și se numia pe-atunci „*pivnița Bugăniței*“. În acest hrizov Domnul Moldovei Ioan Teodor Călmașul (Callimachi) ni spune între altele, că „pivnița de piatră ce este în târgul Siretiului, cu locul ei împrejur, ce se numește pivnița Bugăniței despre care Ne-am înștiințat Domnia mea, că a fost a unui Arman, carele de o sută de ani a lipsit de preste aceste locuri, și lipsind Armanul, s'a stăpânit pivnița aceea și de răposatul Calistru, episcop al Rădăuților, cât a fost în viață, și cu dania Domniei Sale Constantin Vodă-Racoviță s'a dat supț stăpânirea mănăstirii Putnei“³⁾. Gura acestei pivniți străvechi și istorice se vede încă și azi pe „strada sinagogilor“, împreună cu rămășițele de ziduri dintr'o clădire ce să ridicat cândva deasupra ei. Ea e încă așa de bine păstrată, încât servește și azi crășmarilor evrei din Siret spre conservarea gheții trebuincioase pentru băuturi în timpul verii.

---

1) Prelicz : o. c., pag. 29.

2) Prelicz : o. c. pag. 30. Mănăstioara Sf. Onufrei era supusă Mănstirii Putna, ca o filială a acesteia.

3) Iorga : Doc. Callim. I, pag. 434, No. LXXXIII.

3. Mănăstirea Dominicanilor din Siret cu biserica rom-cat. a Sf. Ioan Botezătorul

După moartea lui Lațcu-Vodă, sub domnia lui Petru Vodă Mușat I (1375—1391) se mai înființă în Siret o mănăstire romano-catolică, cea a Dominicanilor, cu o biserică închinată Sf. Ioan Botezătorul¹⁾. Această mănăstire și biserică a fost fondată pe la anul 1377 de către Mușata, văduva unui Ștefan-Vodă și maica lui Petru Vodă Mușat I, care se mai numia și Margareta, fiind că era catolică și rudă cu familia regală din Ungaria²⁾. Ea era o femeie din neamul lui Bogdan I, întemeetorul principatului Moldovei, poate o soră a lui Lațcu-Vodă³⁾.

Mușata aduse pe călugării Dominicani la Siret, unde stătea de obicei⁴⁾, zidindu-le această biserică și mănăstire cu dorința, ca să-i fie și ei lăcaș de înmormântare și de vecinică odihnă⁵⁾. Aici, în biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret fu Mușata⁶⁾ și îngropată⁷⁾. Fiii Mușatei însă, Petru, Roman și Ștefan, au fost și au rămas ortodocși. Totuși ei sprijineau cu multă râvnă catolicismul în Moldova pentru maica lor, care

1) Vezi: Căndea o. c. pag. 35, apoi Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 37.

2) D. Onciul: Originile Principatelor Române, Buc. 1899 pag. 252. Iorga: Stud. I—II pag. XXVI., Căndea o. c. pag. 35, R. Rosetti: l. c. în Anal. Acad. Rom. VII sect. ist. pag. 293.

3) Iorga: Stud.: I—II p. XXVIII și XXXI, și Ist. Rom. în chip. pag. 36.

4) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 104.

5) Iorga: Stud. și doc. I—II l. c., apoi Ist. Rom. în chip. l. c. și R. Rosetti în An. Acad. Rom. l. c.

6) Mușata înseamnă Frumoasa. (Vezi Căndea o. c. pag. 35.

7) Iorga: Ist. Rom. în chip. p. 37, și Schmidt: Rom. cath. etc. pag. 11, nota 4.

se bucura de cea mai mare vază și autoritate, precum și pentru legăturile ce le aveau ei cu Polonia catolică¹⁾. Astfel ne arată un document din 1 Mai 1384, dat la Hârlău, reședința Mușatei pe atunci, că fiul ei Petru Vodă, urmând stăruințelor mamei sale, dăruiește Dominicanilor din Siret „dreptul cântarului pe vecie“, adecă veniturile orașului Siret dela mărfurile pentru cari se plătea vamă sau se cântăreau în acest oraș²⁾. O scrisoare din anul 1402, a notarului Conrad Otto, ne mărturisește, că în anul 1391, când domnia încă Petru Vodă Mușat I, mulțumită unui om de casă („procurator“) al Domnului, se descoperiră în biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret însușirile minunate ale unei odăjdii și anume ale unui acoperământ de potir³⁾. Un călugăr Dominican, pater Ioan Ianitor, aduse adecă dela Ierusalim la Siret o pânză de in, din care făcuse trei acoperemințe de potir, dintre cari unul fu trimis la Camenița Podoliei, altul la Lemberg, iar al treilea rămase pentru biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret. La începutul anului 1391 se întâmplă însă, că pe acest acoperământ se arătară pete de sânge dumnezeesc, tămăduitoare și făcătoare de minuni. O mulțime de bolnavi să se fi însănătoșat

¹⁾ Iorga : Stud. și doc. I—II p. XXVIII și XXIX, apoi Căndea o. c. pag. 36.

²⁾ Iorga : Stud. și doc. I—II, pag. XLIX, și R. Rosetti în An. Acad. I. c. pag. 293—4.

³⁾ Czalowski : Sprawy wolscki w. Polsce do roku 1412 pag. 28 și urm. și Lwow 1891 în „Kwartalnik historyczny“. Iorga : Stud. și doc I—II p. XXIX.

și chiar morți să fi înviați la chemarea acestei sfinte și minunate odăjdii ¹⁾).

Pentru noi e interesantă știrea ce o aflăm în acest document, că chiar unii creștini de credința noastră ortodoxă fură ademiniți prin faima minunilor ce se povesteau despre acest acoperemânt de potir, de a trece în sânul bisericii catolice. Intre acești creștini ortodocși a fost și cancelarul sau logofătul lui Ștefan Vodă Mușat I, un oarecare Rutenicus ²⁾). Acesta avea să fie osândit la moarte, sigur pentru vre-o faptă căzăcească. Înainte de ce fu dus la locul de osândă spre a-și primi pedeapsa, se rugă el la sf. sânge de pe acoperământul de potir, făcător de minuni, și făgădui, că de va scăpa cu viața, va trece la legea catolică. Și atunci să se fi întâmplat „minunea“, că cinci lovituri de sabie îl lăsară viu și nevătămat. Voevodul văzând această întâmplare minunată, îi dăruie viața lui Rutenicus, care trecu apoi la catolicism, după cum juruse ³⁾). Și se mai întâmplară și alte minuni, după mărturia catolicilor, în biserica catedrală a Sf. Ioan din Siret, în care să fi aflat însănătoșare mulți catolici suferinzi, mai ales Sași din Suceava, din Bistrița și din alte părți. Astfel află aici însănătoșare o femeie oarbă din Suceava, cu numele „Dorothea Czechlerin“ ⁴⁾). Prin răspândirea fe-

¹⁾ Czalowski: o. c. pag. 28 și urm. apoi Iorga: Stud. și doc. I—II pag. XXIX și urm.

²⁾ „Quidam Ruthenicus, cancellarius Stephani, vavvode terae Mold“. (Czalowski pag. 54 și urm).

³⁾ Czalowski o. c. pag. 28 și urm: apoi R. Rosetti în Ana I Acad. I. c. pag. 294.

⁴⁾ Czalowski I. c.

luritelor vești despre „minuni“ ce s'ar întâmpla în biserica lor, printre populația țării, năzuiau și nădăjduiau călugării catolici din Siret, să atragă și credincioși ai bisericii ortodoxe la biserica și credința catolică.

Dar consemnarea acestor pretinse minuni din biserica Sf. Ioan Botezătorul în documentul amintit din a. 1402, mai are și însemnătatea istorică, că e cel mai vechi izvor cu știri despre viața vechiului oraș Siret în veacul al 14-lea. Din acest izvor știm, că atunci, adecă în anul 1402, exista încă în Siret un „Convent al Dominicanilor“, cu un vicar și un vicevicar. Priorul mănăstirii acesteia era un anume *Simion*. Afară de acesta se mai numesc ca martori ai minunilor amintite : *Ioan Casian*, *Jacob Sacristanus*, Nicolai Pyturin și inquisitorul Dominicanilor, Nicolae Goldberg, care se afla atunci în Siret ¹⁾. Nu apare însă cu acest prilej și episcopul Siretiului ²⁾. Tot atunci se amintesc și numele Laurenz Springer și Petru Conrad, târgoveți cu vază mare în Siret, și alți „pârgari“ („consules iurati“) și oameni bătrâni ³⁾,

Aceste amănunte din viața Siretiului ne arată că acest oraș avea prin veacul al 14-lea o organizație orășănească după pilda orașelor din apus.

Din procesul verbal despre „minunile“ din Siret, scris în anul 1402, mai putem cunoaște

¹⁾ Czalowski o. c. pag. 28—32, apoi Iorga : Stud. și doc. I—II pag. XXIX.

²⁾ Iorga : Stud. I. c.

³⁾ Iorga : Istoria pop. rom. vol. I, trad. de O Teodoru, Buc. 1922, pag. 231., și Czalowski : o. c. pag. 28—32.

că Domnii Moldovei, mai ales Ștefan Mușat, pela sfârșitul veacului al 14-lea î-și aveau reședința măcar câțva timp și în Siret, nu numai în Suceava, căci procesul și achitarea „cancelariului“ sau logofătului domnesc Rutenicus se întâmplă în Siret, și că strămutarea curții domnești dela Siret la Suceava nu se făcu dintr'odată, ci mai întâiu se întrebuițară ambele orașe schimbiș ca reședință domnească.

Mănăstirea Dominicanilor și biserica Sf. Ioan Botezătorul vor fi fost dărâmate în aceleași împrejurări ca și mănăstirea Minoriților, probabil la porunca Domnului Moldovei Bogdan cel Orb (1504—1517¹⁾). Această mănăstire a fost zidită, după tradiția păstrată între târgoveții Siretiului, pe locul, pe care se clădi în anul 1867 școala primară de copile²⁾, și pe care stau azi casele dintre biserica catolică și cea greco-catolică, împreună cu porțiunea de stradă ce se așterne în fața acestor case³⁾.

În anul 1867 primăria orașului Siret dispuse, să se netezească terenul pe care stau azi clădirile amintite, spre a zidi apoi pe el școala primară de fete. Cu prilejul săpăturilor întreprinse pentru planarea acestui loc viran lucrătorii deteră peste un fundament vechiu de zid, care cuprindea aproape întreaga parcelă, pe care se zidiră apoi școala amintită și casele din vecinătate⁴⁾.

1) Vezi: Căndea o. c. p. 44, apoi Schmidt. Rom. cathol. per. Noid. episc. pag. 50.

2) Azi e adăpostit în acest edificiu oficiul poștal.

3) și 4) Vezi: Prelicz: Alt. d. St. Sereth. pag. 30.

Cu prilejul săpăturilor făcute în anul 1885 pentru temelia uneia dintre casele particulare amintite, (casa lui Schnitzer) se aflară olane de argilă cu deseme de sculptură în forme de cruce și destul de bine scutite de ravagiile vremilor¹⁾. La o depărtare de cam 10 m dela vechiul fundament amintit se află o grămadă mare de dărâmături de zid (moloz).

După înlăturarea acestora se descoperi temelia unei biserici catolice în formă de cruce, cu grinzi rotunzite. La marginea dela miazăzi a acestei temelii se află pripiciul (soclul) unei clopotniți pardosite cu pietre de mormânt armenești. Într'un colț zăceau mai multe pietre de acestfel, în total 13, dintre cari 6 fură încinse în zidul ce încunjoară cimitirul catolic de azi din Siret²⁾.

Prezența multelor pietre de mormânt armenești de lângă ruinile mănăstirii Dominicanelor se lămurește prin faptul, că în apropierea mănăstirii se află probabil și un cimitir catolic, în care se vor fi înmormântat, prin secolul al 15-lea și al 16-lea, și Armenii romano-catolici, cari trăiau pe atunci în Siret în număr însemnat. E foarte probabil iarăși, că Armenii din Siret și-au clădit pe acest loc mai târziu, prin secolul al 17-lea, o biserică a lor, armenescă, în jurul căreia se afla și cimitirul armenesc. Această biserică va fi fost dărâmată apoi pe la sfârșitul secolului 17-lea, pe timpul prigonirii Armenilor din Moldova de către George *Duca Vodă*, (1668—1672).

1) și 2) Prelicz, o. c. pag. 30.

În coasta dela răsărit a dâmbului pe care a stat pe vremuri mănăstirea Dominicanilor să fi izvorât o apă miraculoasă. La acest izvor se adunau în fiecare an, la sărbătoarea catolică a „Corpului Domnului“, o mulțime mare de peregrini din toate părțile Moldovei, cari aflau vindecare de boale de ochi, spălându-se cu apa făcătoare de minuni a acestui izvor¹⁾.

Azi nimic nu se mai cunoaște, nici măcar locul unde a stat pe vremuri mănăstirea Dominicanilor și biserica catolică a sf. Ioan Botezătorul. Dintele nemilos al vremii a nimicit orice urmă a locurilor de închinare și de viețuire ale misionarilor catolici din Siret din timpul de copilărie al țării Moldovei.

Cap. X

Siretiul în istoria neamului nostru dela Petru Vodă Mușat I până la Ștefan cel Mare (1375—1459)

Petru Vodă Mușat I (1374—1391), urmașul în domnie al lui Iugij Coriatovici, amenințat de primejdia turcească și sfătuit poate și de episcopul polon din Siret, se puse sub zuzeranitatea Poloniei. El merse în anul 1387 la Lemberg și se închină acolo regelui polon Vladislav Iagiello și soției sale Hedviga, ruda sa, jurându-le credință²⁾.

¹⁾ Vezi : Preliczki : Alt. d. St. Sereth, pag. 30.

²⁾ Horm. Doc. I²⁾ pag. 295 -6 No. CCXXXV, Iorga : Stud : I—II p. XXIX.

Regele Poloniei îi va fi impus cu acest prilej lui Petru Vodă patronarea ritului catolic în Moldova, îndeosebi a episcopiei catolice din Siret. Petru a sprijinit deci această fundație catolică, acordându-i diferite privilegii, însuși nu îmbrățișă însă niciodată ritul catolic, deși mama lui era catolică, căci la anul 1387, când se duse pentru închinare la Lemberg, el sărută crucea din mâna Mitropolitului ortodox, Cyprian din Chiev, depunând jurământul după ritul bisericii ortodoxe ¹⁾.

În timpul domniei lui Petru Mușat I Siretiul era una dintre reședințele domnești, pe lângă Suceava și Hârlău, și locul unde petrecea de obicei Mușata, mama voevodului ²⁾. *Alexandru cel Bun* (1400—1433), fiul lui Roman Mușat, se căsătorii a treia oară, după ce-i muriseră soțiile sale de mai nainte, cu o princesă catolică de sânge regal din Polonia, cu „*Ringala*, vara regelui“, care-i era „rudă în al treilea grad“ de pe bunică-sa Mușata sau Margareta, fiica vreunei Polone ³⁾. Ringala nădăjduia să-și aducă

¹⁾ Horm. Doc. I. c., Iorga. Stud. I. c.

Notă: Istoricii români mai vechi, ca Șincai, Treb. Laurian, și Dimitrie Cantemir, sunt de părerea, că acest document, în care se spune că Petru Vodă I prestează omagiu de fidelitate lui Vladislav Jagello, regelui Poloniei, e numai o plăzmuire favoritoare pentru Poloni, sau niște mijloace frauduloase politice, întrebuințate din partea Hedvigei, regina Poloniei, și a episcopilor catolici din Siret, căci, după părerea acestor istoriografi, Domnii Moldovei au avut cu Polonia numai legături de pace sau de războiu, deci simple alianțe, însă nici odată n'au fost vazali ai Polonilor.

Vezi: Horm. Doc. I², pag. 295—6, Notă.

²⁾ Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 104.

³⁾ Iorga: Stud. și doc. I—II pag. XXXIII, apoi Ist. Rom. în chip. pag. 47.

și pe bărbatul ei la catolicism, și la îndemnul ei Alexandru cel Bun întemeiează o episcopie catolică nouă la Baia ¹⁾ și sprijini, ca prieten al catolicizmului, opera Minorităților și Dominicanelor din mănăstirea Baia ²⁾. Alexandru însuși nu voi nicidecum să se facă catolic. Însă Ringala, soția lui, perzând dela un timp nădejdea de a-l îndupleca să-și schimbe religia, prezentă Papei, la 1 Iulie 1421, prin „episcopul catolic de Moldova“ la Baia, cererea pentru desfacerea căsătoriei sale, pe motivul, că ea deaceia l-a luat în căsătorie pe Alexandru, ca să se facă catolic ³⁾.

Papa primi motivarea Ringalei și desfăcu căsătoria ei, fără copii, cu Alexandru ⁴⁾.

Alexandru cel Bun se arată atunci cavaleros față de fosta sa soție și-i crează ca apanajă un venit anual „dându-i de bună voie și nesilit de nimeni“, cu consimțământul fiului său Iliăș și al boerilor săi, „orașul Siret și Volchovăț, cu toate veniturile și moșiile sale pentru viața ei cât va trăi“, nerezervându-și nimic pentru sine din aceste venituri ⁵⁾. Pe lângă aceste venituri Alexandru mai adaugă Ringalei și o subvenție anuală de 600 ducați, în aur sau în florini ungurești, plătiți în două rate, la Sf. Petru și la Crăciun ⁶⁾.

¹⁾ Vezi: Căndea o. c. pag. 37.

²⁾ Iorga: Stud. și doc. I—II pag. XXII—III.

³⁾ Iorga: Stud. și doc. I—II pag. XXXIII apoi Ist. Rom. în chip. pag. 37. ⁴⁾ Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 37.

⁵⁾ Hormuzachi: Doc. I² pag. 514, No. 424 și pag. 833—4 No. 659: Apendice II.

⁶⁾ Horm. Doc. I², Apendice: pag. 833 No. 659.

Astfel orașul Siret a fost apanaja Ringalei, fostei Doamne a Moldovei, din familia regală a Poloniei, dela anul 1421 până pe la anul 1432. *Ilie* (1433—1434), fiul și urmașul lui Alexandru cel Bun în domnia Moldovei, *luă în căsătorie pe „Marinca“*, o princesă lituană, soră cu Sofia, soția a doua a regelui polon Vladislav Jagello ¹⁾. Slujba cununiei o făcu Iosif, cel dintâiu Mitropolit al Moldovei, în Suceava, la 25 Oct. 1425 ²⁾. În anul 1432 izbucniră lupte crâncene între *Ilie*, prietenul Polonilor și cumnat cu regele, și între fratele său vitreg Ștefan, dușman al Polonilor și omul Turcilor ³⁾. *Ilie* alungă pe fratele său Ștefan, iar pe mama acestuia, Stana, o înneacă ⁴⁾. Dar nu trecu multă vreme și Ștefan bătutu oastea lui *Ilie*, și-l sili să fugă în Polonia, la cumnatul său, regele Vladislav. Ștefan fu atunci ales Domn al Moldovei ⁵⁾.

În aceste vremuri grele, de lupte pentru domnie, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, în cari se amestecară și străinii, spre a ni înjosi țara și a spori urgia și jafurile războiului, își mai însemnă odată, cea din urmă oară, bătrânul târg al Siretiului numele său în istoria neamului nostru, punându-se aici la cale o înțelegere și o legătură între Domnul Moldovei, Ștefan Vodă II-lea, și între Polonia vecină.

Ștefan Vodă II, ajuns Domn al Moldovei după orbirea fratelui său *Ilie*, se hotărî să resta-

¹⁾ și ²⁾ Iorga : Ist. Rom. în chip. pag. 37.

³⁾ Cf. Ursu : Relațiile Moldovei cu Polonia, Piatra 1900, 50—51. ⁴⁾ Vezi : Ursu, o. c. pag. 50, notă. ⁵⁾ Idem. o. c. pag. 51.

bilească legăturile cu Polonia, primind a fi vazal al coroanei polone. Spre acest scop invita el *la Siret*, prin Noemvrie 1445, un număr însemnat de frunțași poloni, și, după o consfătuire cu aceștia și cu boerii Moldovei, se făcu aici următoarea învoială, care fu apoi fixată în scris și iscălită de toți boerii poloni și moldoveni, cari au fost de față :

„Noi Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu Domnul Țării Moldovei, facem cunoscut „prin această scrisoare a Noastră fiecărui om „de bine, care va vedea-o sau va auzi-o cetin- „du-se, că ne-am adunat și ne-am învoit în- „preună cu numiții boeri ai Coroanei polone, „cari au ținut sfat cu Noi *în Siret*, ca să Ne „ținem cu credință de convențiunile înaintașilor „noștri, așa după cum le-au iscălit aceștia pe „vremuri Măriei Sale Regelui și Coroanei po- „lone. Făgăduim deci, că Ne vom ținea de „toate pactele înaintașilor Noștri, față de Re- „gele și Coroana polonă și-i vom sluji cu „aceiaș credință și priință, supunându-ne și „ținând în seamă drepturile Regelui și ale Co- „roanei polone, precum și ale cetăților regale, „precum au făcut-o aceasta și înaintașii Noștri. „Iar de Ne va da de știre acest preamilostiv „Rege al Coroanei polone dela loc potrivit, „avem să-l însoțim cu jurământ pe preamilos- „tivul Rege al Poloniei, așa precum i-au urmat „și înaintașii Noștri, fără a ne scuza prin ceva. „Deasemeni avem să-i dăm ajutor milostivirii „Sale împotriva tuturor vrăjmașilor, precum i-au „ajutat înaintașii Noștri împotriva Tatarilor și

„a oricărui vrăjmaș. Și iarăși, de se va face
 „vre-o stricăciune din partea țării Noastre Co-
 „roanei polone, târgoveților, negustorilor, țara-
 „nilor, clericilor, sau oricui, pe acela avem să-l
 „tragem la judecată la locul hotărît încă de
 „înaintașii noștri, *lângă Colocin*, și cum va
 „hotărî judecata, așa să și ispășiască. Și mai
 „mult să nu îngăduim oamenilor Noștri, să
 „facă vre-un rău pe pământul Coroanei. Iar de
 „va îndrăzni cineva să facă astfel, pe acela
 „avem să-l osândim și să-l împiedicăm. Toate
 „cele scrise mai sus făgăduim să le împlinim
 „pe cinstea Noastră și pe credința în Hristos,
 „fără nici o viclenie sau înșelăciune, ci după
 „jurământul Nostru, făcut împreună cu boerii
 „și cu sfatul Nostru. Și spre mai mare întărire
 „a celor scrise mai sus, am poruncit credin-
 „ciosului Nostru cancelar Mihail, să scrie și să
 „pue pe acest hrizov (act) pecetea Noastră și
 „a boerilor Noștri. *Scris în Siret în 26 No-*
 „*emvrie 1445*“¹⁾). La acest consiliu, ținut de
 către Ștefan Vodă II, în Siret, în a. 1445, au
 luat parte ca delegați ai regelui Poloniei urmă-
 torii 12 fruntași poloni: „*Ian Cijevschi*, stăpânul
 și starostele Cracoviei, locoțiitor (reprezentant)
 al milostivirii Sale, Vladislav, regelui Poloniei, și
 procurator al Coroanei polone; *Petru Ondrovoș*,
 voevodul ținutului Rusesc și staroste al Leovului;
Hrițco (Grigori) *Chierdevici* din Pomerania, voe-
 vodul Podoliei; *Nicolai Chrostovschi*, *Zaclica*
Tarlo, stăpânul și starostele Stryiului dela ho-

¹⁾ După doc. slav. din Hormuzachi. Doc. I², Apendice II,
 pag. 886-7, No. 690.

tarul regatului Poloniei; *Ian Sniatinschi*, *Ian Cvasilovschi*, stăpânul Cholmului; *Grigori Stromilo*, tribunul (comandantul) Leovului; *Cnucico din Cutnia*, *Petru Romanovschi*, *Nemir Puzdra* și *Ian Chiianschi*¹⁾. Din partea Moldovei au iscălit tratatul de alianță din Siret următorii boeri, cari formau sfatul domnesc al lui Vodă: „Logofătul *Neagoe*, boerii *Hudici*, *Andronic* și *Costin*, stolnicul *Bogdan*, boerul *Buhuș* și frațele său, boerul *Pascu Nesticovici* și paharnicul *Porea*“²⁾.

Conferința diplomatică din Siret, din anul 1445, la care s'au adunat vestiți castelani poloni împreună cu Ștefan Vodă II și cu sfetnicii săi, ca să așeze zile de pace și de muncă liniștită pentru biata Moldovă, chiar cu jertfa umilitoare de a-se supune sub supremația Poloniei, a fost poate cel din urmă act politic de însemnătate mare pentru destinul țării, ce sa pus la cale și sa înfăptuit în târgul Siret, a doua capitală a Moldovei din veacul al 15-lea. Prin acest tratat de alianță s'a spulberat măcar pentru scurtă vreme neliniștea, care învăluia țara în aceste clipe vijelioase.

Bătrâna capitală părăsită de voievozi, a tresărit parcă o clipă, făcându-i-se cinstea aceasta, cea din urmă cinste, de a făuri între zidurile sale o încredere mai înălțătoare și o înfrățire gata la orice jertfă între Domnul Moldovei și vecina Polonie, și de a face pe conducătorii țării din acele zile, mai buni, și mai dornici de sfințenia păcii.

1) și 2) Horm., Doc. I. c.

În anul 1455 *Petru Aron III*, alt fiu al lui Alexandru cel Bun și frate cu Ștefan Vodă II, ocupă tronul Moldovei și se duse a doua oară la Hotin, „în hotarele regelui polon“, spre a face jurământ de vasalitate pentru Polonia, în fața mai multor dignitari poloni. Cu acest prilej Petru Vodă Aron *dădu Marinchei*, văduva lui Ilie și mătușa regelui Cazimir, *Siretiul* și *Volhovățul* (*Volovățul*) cu moșiile și veniturile lor, primind în schimb dela Poloni Hotinul ¹⁾, care fu cedat Poloniei în anul 1433 de către Ilie Vodă, soțul *Marinchei*. Astfel ajunse orașul Siret cu moșiile și veniturile sale a doua oară apărtașul unei foste Doamne a Moldovei, de sânge polonez, a *Marinchei*, soția bună și credincioasă a lui Ilie Voevod, care murise orbit de fratele său în anul 1444 ²⁾. Veniturile orașului Siret le va fi încasat *Marinca* pentru susținerea sa și a copiilor săi, până ce Ștefan cel Mare puse capăt domniei lui Petru III Aron și scoase Moldova de sub supremația Poloniei, în April 1457.

CAP. XI.

Siretiul pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare.

(1457—1504).

Din timpul domniei lui Ștefan cel Mare avem despre orașul Siret multe și însemnate știri,

---

¹⁾ Horm. Doc. II², pag. 666, Ursu : Rel. Mold. cu Pol. pag. 79. ²⁾ Vezi : „Letopisețul dela Bistrița“ în A. Bogdan, „Cronici inedite. ating. de ist. Rom. Buc., 1895, pag. 50. Iorga : Ist. Rom. în chip., pag. 37.

păstrate în documentele acestui mare Domnitor al Moldovei. Ele ni dau deslușiri însemnate despre trecutul acestui oraș din jumătatea a doua a sec. 15-lea și începutul sec. al 16-lea. Din aceste documente știm, că Ștefan cel Mare avea în Siret morile sale proprii, numite „mori domnești“ ¹⁾. Prin hrizovul din 3 Sept. 1473 Ștefan Vodă dăruiește *Mănăstirii Putna*, unde era egumen Ioasaș, „morile sale proprii de pe Siret, din Târgul Siretiului“ cu hotarele trase de comisul Ivașco ²⁾. Prin hrizovul din 3 Aprilie 1488 Ștefan cel Mare dăruiește aceleiaș mănăstiri „pentru sănătatea și mântuirea sa și a copiilor săi, dreptele sale venituri“ și anume „*toate petrele de ceară din târgul Siretiului*“, de cari „vor griji șase voștinari“ ³⁾ din acest târg“, apoi „morile sale de baștină din târgul Siretiului împreună *cu sladnița* (= berăria) de acolo și vama cea mică din Jicove pe Suceava, cu satul domnesc Cozminul din ținutul Cernăuților“ ⁴⁾. Din acest hrizov cunoaștem deci, că pe *lângă morile sale, Ștefan Vodă cel Mare mai avea pe acea vreme în Siret și o „sladniță“* adică o fabrică de bere. Ștefan Vodă mai hotărește în acest document că, cine va fi după moartea lui Domn al Moldovei să nu strice această danie ci mai vârtos să o întărească Mănăstirii

---

1) și 2) Vezi I. Bogdan : „Documentele lui Ștefan cel Mare“, București 1913, vol. I, pag. 181.

3) „Voștinari“ = cuv. slav. dela „voștina“, înseamnă ceea ce rămâne din făgure după ce sa scurs ceara *topită*. (Vezi Bogdan, o. c., pag. 341)

4) Bogdan : Ștef. c. Mare I, pag. 341.

Putna „pentru sufletele moșilor și ale neamurilor sale“¹⁾).

Intr'un hrizov din 16 Martie 1490 Ștefan cel Mare dăruiește Mănăstirii Putna satul Clișcăuți dela gura Derehului lângă Cernăuți și întărește cu acest prilej mănăstirii acesteia morile domnești din Siret cu hotarul „ales și însemnat de *Logoftăul Tăutu*“, cu dreptul de a face pe acest hotar „o punte împlătoare peste Siret, o sladniță și o moară, ale căror venituri să fie ale mănăstirii în veci“²⁾).

Hotarul morilor domnești din Târgul Siretiului sunt descrise în acest hrizov astfel :

„... Și hotarul acestor mori începe ceva mai în jos dela mori, la Siret, la gura pârăului târgului, apoi ceva mai sus pe pârău, la doi meri, la un plop însemnat, apoi peste drum și peste câmp la o salce mare, plecată în malul Siretiului, din sus de mori, cum la hotărnicit și l'a însemnat Tăutul logofătul“³⁾).

După descrierea acestui hotar morile se pare c'au fost ceva mai în jos dela gara de azi a Siretiului, la gura pârăului Cacaina.

În 2 Februarie 1503 Ștefan cel Mare întărește Mănăstirii Putna, privilegiile și drepturile ei asupra mai multor sate, între cari și asupra „satului *Grecii*, lângă târgul Siret“, apoi asupra „pietrilor de ceară“ din acest oraș și asupra morilor de pe Siret⁴⁾). Din acest hrizov domnesc cunoaștem, că în vremuri vechi, prin veacul

1) I. Bogdan : Doc. cit. I, pag. 341.

2) Idem l. c., pag. 428.

3) Vezi I. Bogdan : Doc. lui Ștefan cel Mare, v. I, p. 430.

4) Idem, o. c., vol. II, pag. 214.

al 15-lea, exista lângă orașul Siret *un sat cu numele „Grecii pe Siret“*, care azi a dispărut cu totul, parcă nici n'ar fi fost. Satul *Grecii* de lângă Târgul Siretiului se întindea la anul 1464 între malul stâng al râului și între satul Te-reblecea, și se hotăria la răsărit cu satul Sinăuți¹⁾. Acest sat era situat deci pe moșia „Fondului bisericesc ort. rom. al Bucovinei“, numită „*Dubova*“, cam 2 km mai la miazănoapte de Siret. Prin hrizovul din 12 Sept. 1465 Ștefan cel Mare întărește diacului său *Toader Prodan* stăpânirea peste „satul Grecii, lângă târgul Siret“, cumpărat cu 300 zloți turcești dela Mitropolitul Teoctist, care-l stăpâna în puterea unui privilegiu, dat Mitropoliei Sucevii de către Alexandru cel Bun²⁾. În 6 Aprilie 1488 Ștefan luă satul Grecii de lângă Siret dela Marina, fata lui Toader Prodan, soția lui Luca Iacobescul, și dela nepoata acesteia, Marina, fata lui Lazar Prodanescul, dându-le în schimb pentru acest sat săliștea *Detunata* („*slavon. Gromobitnaia*“) de lângă Nistru, a cărei poziție geografică nu se mai poate preciza³⁾. Această săliște o moștenise Ștefan cel Mare dela boerul *Vâlcea* și dela soția acestuia Olga, cari o stăpâneau în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun, și pentru 200 zloți tătărești plătiți pe de asupra⁴⁾. Ștefan dăruie apoi „*Detunata*“ Mănăstirii Putna⁵⁾. Din hotarnica amintită în acest document se

1) Veci: I. Bogdan, Doc. I. Ștef. c. Mare, vol. I, pag. 85; doc. din a. 1488, No. 187.

2) Idem, Doc. cit. vol. I, pag. 346—7.

3) și 4) I. Bogdan, Doc. lui Ștef., vol. I, pag. 446.

5) Idem, I. c., pag. 347.

vede, că hotarul satului Grecii pornia dela malul stâng al Siretiului și mergea spre miazănoapte până la hotarul „Telebiacînților“, azi Tereblecea, mărginindu-se spre răsărit cu Sinăuții ¹⁾. Un hrizov din 15 Martie 1490 ne arată, că Ștefan cel Mare întărește Mănăstirii Putna *stăpânirea* asupra 16 biserici între cari și asupra „*bisericii din Grecii cu un popă*“, în ținutul Sucevii ²⁾.

Din acest document cunoaștem, că Grecii de sub târgul Siretiului era pe timpul lui Ștefan cel Mare un sat cu o populație destul de numeroasă, căci avea și „biserica cu un popă“, cere fu supus dimpreună cu ceilalți preoți din satele mănăstirești sub ascultarea egumenului dela Putna. Ștefan cel Mare mai dispune ca toți preoții din aceste 16 sate, supuse Mănăstirii Putna, să plătească de acum înainte acestei mănăstiri „dajdia și venitul popesc“, ce le dădeau până atunci la mitropolie ³⁾. „Și pe toți acești popi are să-i judece egumenul dela Mănăstirea Putna, iar protopopii și vornicii oricărui mitropolit sau episcop să n'aibă nici o treabă cu acești popi în veci“ ⁴⁾.

Satul Grecii împreună cu celelalte sate, pe cari la stăpâna Mănăstirea Putna la 1490, au rămas toate în stăpânirea acestei mănăstiri până la *răpirea Bucovinei* de către Austria, când le aflăm sau ca sate locuite, sau ca moșii fără locuitori, sub numele vechi, iar unele sub nume schimbat ⁵⁾.

¹⁾ Idem, I. c., pag. 350. ²⁾ Idem, I. c., pag. 419—24.

³⁾ I. Bogdan: Doc. I. Ștef. c. M., I., p. 418—19.

⁴⁾ Idem Doc. I. Ștef. c. M., I., p. 423, doc. din a. 1490.

⁵⁾ Cf. I. Bogdan: D. o. c., vol. I, pag. 424.

Pela anul 1775 nu mai aflăm Grecii nici sub acest nume, nici ca sat populat, ci numai ca moșie, cu numele „Dubova“. Când și sub ce împrejurări a dispărut populația din satul Grecii, ca și cea din alte sate mănăstirești din ținutul Siretiului, precum din *Vicșani* și din *Țârnuca*, rămânând simple moșii din sate populate cu bisericile și preoții lor, cum erau pe timpul lui Ștefan cel Mare¹⁾, nu știe.

Aceasta seamănă că sa întâmplat din următoarele cauze :

Țăranii așezați pe moșiile mănăstirești, formând mici sățișoare de clăcași sau lucrători iobagi, fără să aibă și pământ propriu de care s'ar fi simțit legați, au emigrat cu vremea în satele învecinate, mai mari, unde țăranul își putea avea și ogorul său propriu, pe care-l lucra pentru sine. Pe lângă această împrejurare îi vor fi îndemnat pe țăranii la părăsirea amintitelor sate mănăstirești și altele, precum: clima bătătoare și nesănătoasă a acestor sate, lipsa de păduri apropiate, apoi și tratamentul rău și de multeori nemănos al țăranilor din partea călugărilor și a economilor mănăstirești, cărora li erau ei supuși.

Azi pe moșia Grecii, numită Dubova, nu se mai află nici o casă, decât ferma moșiei, distrusă și ea de trupele Rusiei în războiul mondial.

---

1) Vezi Bogdan o. c., vol. I, pag. 419—424.

CAP. XII.

Însemnătatea comercială a Siretiului în trecutul său moldovenesc.**1. Calea de negoț a Siretiului.**

În Moldova se aflau căi de negoț încă din timpuri străvechi. Ele se orientau după cursul apelor și serviau și pentru comunicațiunea din lăuntru țării¹⁾. O cale de negoț dealungul Siretiului se amintește acum într'un document al lui Roman Vodă I din anul 1392 (1391—1394)²⁾. După curățirea deplină de Tătari a pământului românesc dintre Dunăre, Nistru și Carpați sub vitejii noștri voievozi din secolul al 14-lea, și prin alte schimbări politice la hotarele țărilor românești, se dezvoltă negoțul și în Moldova și Țara Românească, și se formară mai multe drumuri de negoț, sămănate cu orașe și târguri apropiate unul de altul³⁾. Privilegiul comercial din a. 1408, acordat Lembergienilor de către Alexandu Vodă cel Bun, arată că în Moldova era atunci o rețea de căi de negoț foarte dezvoltată și cuprinsă în căile comerciale internaționale⁴⁾. Mai ales negustorii poloni, din Lemberg, treceau în călătoriile lor negustorești, cu carele lor totdeauna bine încunjurate și păzite, prin Halicz și Colomea, unde stăteau vameșii regali, și ajungeau apoi la Colocin, granița Moldovei. Trecând granița noastră pe

¹⁾ Dr. I. Nistor : Handel u. Wandel in d. Moldau, Cern. 1912, p. 13. ²⁾ Idem, l. c.

³⁾ Vezi: Iorga: Negoțul în trecutul rom. în „Ist. Rom. în chip. pag. 235. ⁴⁾ I. Nistor: l. c. pag. 13.

la Sniatyn, ajungeau apoi la Șipeniți, unde se țineau iarmaroace vestite, și de aici pe valea Prutului, treceau vadul acestui râu la Cernăuți, pe-atunci încă un sat, și-și urmau apoi călătoria la *Târgul Siretiului*, „unde stăteau destui negustori strămutați din Galiția, care ni trimetea pe-atunci numai creștini“¹⁾. Din Siret plecau apoi spre Suceava, „unde aveau mai totdeauna afaceri multe de rânduie cu cărmuirea și de plătit o vamă, și unde se putea vinde destul pe bani buni lui Vodă și boierimei dela curtea domnească“²⁾. Luându-se din Suceava iarăși calea Siretiului mai departe, se trecea prin Roman, Bacău, Adjud, Râmnicul-Sărat, Buzău și de aici spre Silistra la Dunăre, unde se lega calea spre Constantinopol³⁾.

Aceasta era în secolul al 14-lea calea de negoț, care împreună Lembergul cu Constantinopolul și pe care se depăna întregul negoț al Poloniei și al Moldovei cu Turcia și cu Orientul⁴⁾.

În această vestită cale internațională de negoț, care se numia în timpurile mai vechi „drumul Siretiului“, iar mai târziu „drumul Cernăuților“, după cum ne arată un hrizov al lui Ștefan Vodă IX Tomșa din 10 Decembrie 1613⁵⁾ se întâlnesc un număr mare de orașe moldovenești, cari s'au dezvoltat din vechile stațiuni de popas⁶⁾.

Între aceste orașe avea o însemnătate de-

1) și 2) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 235.

3) și 4) Vezi: I. Nistor: Handel u. Wandel in d. Mold. pag. 14.

5) și 6) Nistor: o. c. pag. 14.

osebit de mare și orașul Siret, mulțămită situațiunii sale geografice, și ca oraș moldovenesc de vamă.

2. Vama moldovenească din Siret.

Trecerea căilor de negoț ale lumii prin țările noastre a avut urmări însemnate pentru viața noastră economică și organizarea ei. Târgoveții noștri români și boerii deprinseră dela negustorii străini negoțul și începură chiar dela sine a face oferte și trimiteri de mărfuri și în străinătate ¹⁾. Astfel se înfiripă și în orașul Siret, ca și în alte orașe moldovenești, o clasă de negustori români, care cu timpul spori tot mai mult, întărind elementul românesc în acest oraș ²⁾. Domnitorii români se îmbogățeau prin vămi, cari pe atunci se plăteau nu numai la hotarul țării, ci și în fiecare oraș mai însemnat prin care treceau mărfurile. Taxele vămii se încasau în folosul lui Vodă ³⁾.

Și orașul Siret a avut chiar îndată după întemeierea Moldovei, în sec. al 14-lea, un rol însemnat în negoțul acestei țări cu străinătatea, mai ales cu Polonia. Vechile hrizoave domnești ne arată, că pe la anul 1384, sub domnia lui Petru Vodă Mușat I se afla în Siret un „cântar domnesc“ ⁴⁾, care servia pentru taxarea vămii ce aveau să o plătiască negustorii în acest oraș. Această întocmire se afla numai în localități cu o viață negustorească însemnată. În urma

¹⁾ și ²⁾ Vezi: Iorga: Negoțul în trecutul neam. rom. pag. 95

³⁾ Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 237.

⁴⁾ Iorga: Stud. și doc. I—II, Buc. 1901, pag. XLVII.

dezvoltării legăturilor politice dintre Moldova și Polonia în anii următori se îmbunătățiră și legăturile de negoț între aceste țări. Aceasta se întâmplă mai ales sub domnia pacinică și îndelungată a lui Alexandru cel Bun (1401—1433), care este adevăratul organizator al negoțului moldovenesc ¹⁾.

Alexandru încheiă legături de prietenie cu regele Poloniei Vladislav Iagello, și griji mult de propășirea economică a țării sale, regulând negoțul cu Polonia. El dădu negoțului moldovenesc o însemnătate internațională prin privilegiul comercial ce l-a acordat el negustorilor din Lemberg în 8 Oct. 1408 ²⁾. În acest însemnat document apare Suceava ca centru al întregului negoț moldovenesc și ca cea mai de căpitanie stațiune de mărfuri, de unde se desfăceau căile de negoț ca un mănunchiu de raze în toate părțile lumii. *Exportul* ce se făcea pe calea de negoț, care *trecea prin Siret spre Polonia*, Lituania, Silezia și Brandenburg, apoi în ținuturile tătărești, consta din vite cornute, oi, cai, porci, piei crude de aceste animale, apoi piei de vulpe, de lupi și de veverițe, fructe și cereale ³⁾.

În anul 1382 fură sechestrate în Cracovia 100 piei de vită ale lui *Ioan Zimerman*, negustor din *Siret* ⁴⁾. Un renume mare între negustorii moldoveni din veacul al 15-lea avea

1) Nistor: o. c. pag. 7.

2) Vezi: Iorga: Negoțul în trecutul neam. rom. pag. 117 și Apendice.

3) Idem l. c. apoi Nistor p. 7 și urm.

4) Nistor: o. c. pag. 84 și 161.

Nicolae Brânză din Siret, care purta negoț foarte viu cu Polonia, unde avea mulți datori (1). Brânză muri înainte de anul 1507, (2) lăsând doi feciori, Anton și Gheorghe, și o avere foarte mare în bani gata și giuvaere, precum și o casă de piatră în Lemberg (3). În cărțile de socotele ale orașului Lemberg ni s'a păstrat o însemnare, care ni mărturisește că în 20 Februarie 1477 doi negustori de-acolo, Stecico și Tuman, au recunoscut că-i datoresc lui *Nicolae Brânză* (4) suma de 128 galbeni (5). El a fost și proprietarul *unei moșii cu un sat*, lângă Tereblecea, aproape de orașul Siret.

Acest sat, azi dispărut, s'a numit, după proprietarul său, „*Brânza*“ sau „*Brânzeștii*“. Aceasta ne-o arată un document al lui Ștefan cel Mare din anul 1400, în care se pomenește de „*biserica cu popă la Brânză*“ (6).

În anul 1557 negustorii moldoveni de vite Andreicu, Toma Stigleț, Romașcu și Manea din Suceava, Hagiadur Armeanul din Botoșani, Avram Sirzincă din Iași și *Giurgea din Siret* se plânseră înaintea consulilor din Lemberg, unde sosiseră cu boi de vânzare, că pe drum spre Lemberg jidovii Falik Zelman și Lazar, din Vladimir, le-au sechestrat o cireadă întreagă de boi (7).

1) și 2) Idem. o. c. pag. 51.

3) Iorga: *Relațiile n. cu Lembergul*, Buc. 1905, pag. 23 și 31.

4) În doc. „*Nicolaus Brinsa de Sereto*“.

5) I. Bogdan: *Doc. lui Ștef. c. Mare I.* 414.

6) *Vezi*: I. Bogdan: *Doc. I. Ștef. c. Mare I.* p. 414.

7) Iorga: *Ist. Rom. în. chip.* p. 243, apoi I. Nistor: o. c. p. 58—59.

Din Polonia se importau în Moldova *prin Siret*, descărcându-se la Suceava spre a rămânea în țară sau spre a le trece în Ungaria, următoarele mărfuri: pânză de Crosno, pânză litvană, o pânză aspră de lână, numită „hars“, apoi cușme (căciule), pălării, nadragi, cuțite, coase, fiere de plug, unelte de fier și de cositor, vase, coarde de arc, săbii și feliurite arme¹⁾. Stefan cel Mare dădu voe starețului Mănăstirii Putna să înființeze în *Siret* o berărie („sladniță“²⁾). Berea moldovenească însă nu acoperea nici trebuințele proprii ale țării. De aceea berea nu se exporta, ci era nevoie de a-se mai importa și din străinătate³⁾.

În Moldova erau trei felii de vămi: vama de graniță, vama din unele orașe privilegiate, și *vama de căpitanie* din Suceava, reședința domnească⁴⁾.

În *orașul Siret* era încă din timpuri străvechi un așezământ vamal.

În privilegiul comercial al lui Alexandru cel Bun din 8 Oct. 1408, „încheiat cu sftnicii și orașenii din târgul Liovului și cu toată popolita lor“⁵⁾, prin care se hotărește „cum trebuie să umble ei cu mărfurile lor în țara noastră, plătind vămi mai ușoare decât în trecut“⁶⁾, se amintește *Siretiul ca oraș cu vamă însemnată*, fixându-se cu acurăteață taxele, cari trebuiau plătite la vama din acest târg dela orice marfă.

1) Vezi: I. Nistor: o. c. pag. 165 și urm.

2) I. Bogdan: Doc. l. Ștef. c. M. I, 333, 336 și 429.

3) Nistor: o. c. p. 164.

4) Iorga: *Negoțul în trec. rom.* pa. 99.

5) și 6) Iorga: *Negoțul în trec. rom.* pag. 247.

Acest așezământ vamal hotărește, că „e slobod a scoate (în Galiția) cai moldovenești de 3 *grivne*, precum și cai ungurești, dar în locul unde se vor cumpăra vor da (negustorii) de tot calul câte 4 *groși*, la târg la Suceava câte 6 *groși*, iar la vama din Siret 2 *groși* de cal¹⁾. Iar scoțându-se cai sau iepe la Camenița Podoliei, se va plăti la Dorohoiu vama Siretiului și în Hotin vama Cernăuților“²⁾. „Vama din Siret este: Dela mărunțișuri, adecă dela șapci, nadragi, coarde de arc, săbii“, se va plăti dela o *grivnă*³⁾ = 3 *groși*⁴⁾. „Iar scoțându-se din țara noastră, din Suceava prin Siret, se va plăti în Siret pentru piei, lână și piei de oae, jumătate din vama Sucevii. Aceasta este vama Siretiului“⁵⁾. „In Cernăuți se va plăti dela un car nemțesc vama 4 *groși*, dela un car armenesc 6 *groși*, dela 1 vită 1 *gros*; tot așa dela 10 porci sau oi; dela un cal sau iapă 2 *groși*, iar pentru vad dela carele nemțești întregi, sau dela carele armeneste câte 4 *groși*. Aceasta este vama Cernăuților... In Cernăuți negustorul să încredințeze, că nu are în carul său mărfuri oprite, adecă: jderi, argint, ceară și cai de țară de cei buni“⁶⁾.

„Liovenii cari vor merge la Brăila după pește vor plăti câte 1¹/₂ *groși* dela o *grivnă*,

1) Idem o. c. pap. 249 (Apendice).

2) Iorga: o. c. pag. 249.

3) „Grivnă“ e o împărțire a mărcii germane, care era obicinuită în prețurile de vamă în Moldova. (Iorga. o. c. p. 228).

4) Groșul = o monetă mică de argint în Moldova în sec. XIV., numită astfel dela „groșul polon“. (Idem o. c. p. 227).

5) Iorga o. c. p. 249. (Apendice).

6) Iorga o. c. p. 249—250.

la vama dela hotar sau la Bacău, sau la Bârlad; iar carul și peștele să nu li se supere; și apoi luându-și de acolo mărturie pecetluită, să vină în pace la Suceava, unde, la vama de căpitanie să mai plătiască câte 3 groși dela grivnă, fără să li se supere carul sau peștele; după aceia în *Siret* să mai plătească dela o grivnă $1\frac{1}{2}$ groși, și în sfârșit în Cernăuți să se ia vama pe car¹⁾. „Aducerea cerii muntenești sau brașovenești e slobodă, plătindu-se vamă dela o piatră de ceară în Bacău 1 gros, la vama din Suceava tot așa și în *Siret* așîșderea²⁾. „Adusul jderilor ungurești e îngăduit, plătindu-se vamă dela o grivnă în *Baia* $1\frac{1}{2}$ groși, în Suceava 3 groși, în *Siret* $1\frac{1}{2}$ groși dela o grivnă. De acești jderi e slobod a vinde oricine abia după ce noi, (Vodă) ni vom alege cât ni va trebui nouă³⁾. Acest privilegiu de negoț, acordat de Alexandru Vodă cel Bun „pentru negustorii Craiului Poloniei, din toată țara Rusască și Podolia“, și pe care se obligă a-l „păzi în vecii vecilor, fără viclenie sau înșelăciune, pe cinstea și credința sa după legea creștinească“⁴⁾, e întărit prin martori atât din partea Moldovenilor cât și cea a Liovenilor. Printre martorii moldoveni se află „domnul *Mihail dela Dorohoi, dl. Oană, Vornic dela Suceava, și d-l Vlad din Siret*“⁵⁾.

Ștefan cel Mare întărește, prin hrizovul din 3 Iulie 1460, Liovenilor privilegiul comer-

1) Iorga: o. c. p. 249—250.

2) 3) 4) Iorga: o. c. p. 250.

5) Iorga: Negoțul în trec. rom. Apend. pag. 250—1.

cial ce-l aveau ei dela Alexandru cel Bun și dela fiul acestuia Stefan Vodă II, restabilind vămile ce aveau să le plătească negustorii poloni pentru mărfurile de import, de tranzit și de export în Moldova, și hotărînd următoarele :

La *import* vor plăti Liovenii pentru postavuri vama de depozit sau vama principală de 3 groși de grivnă în Suceava. Pentru mărunțișuri, adecă „pentru felurite lucruri, începînd cu pânza litvană, cu cea de Crosno, și cea nemțască, pentru catifea, pentru postavul tăiat, pentru nadragi, pentru hars, cuțite, coase, seceri, lucruri de cositor, precum talgere, cofițe, brăne ferecate și tăvi, pentru sofran, șăpci, fiere de plug, săbii ungurești, paloșe și alte lucruri ce se țin de mărunțișuri, pentru toate acestia au să plătiască în Siret 3 groși de grivnă“¹⁾.

Vămile de export dela Cetatea-Albă, *Siret* și *Cernăuți* se stabilesc pentru fiecare marfă îndeosebi²⁾. „Pentru *cai* ungurești vor avea să plătiască în târgurile unde-i vor cumpăra câte 4 groși, în Suceava câte 3 groși și în *Siret* câte 2 groși de fiecare cal“. „Iar ce va trece din țara noastră prin Suceava la *Siret*, din *câtă vamă se dă în Suceava se va da jumătate* din aceia la *Siret pentru toate. Aceasta e vama Siretiului*“³⁾. „Pentru pește vor da în *Siret* 1/2 groși de grivnă și pește să nu li se ia“⁴⁾. „Ceara unguriască și muntenească au voe s'o

1) I. Bogdan: Doc. I. Stef. c. Mare v. II. p. 277—278 Nr. 128.

2) Idem o. c. v. II pag. 272

3) și 4) Bogdan: Doc. I. Stef. c. M. v. II. 270—280 N-rul doc. 128.

scoată din țară, și vama va fi în Siret 1 groș de piatră¹⁾. „Pentru jderi ungurești va fi vama Sucevii 3 groși de grivnă și vama Siretiului 1^{1/2} groși²⁾).

Din acest document al lui Ștefan cel Mare vedem, că însemnătatea comercială a orașului Siret era pe timpul acestui domn, adică la sfârșitul veacului al 15-lea și la începutul veacului al 16-lea, aceiaș ca și pe timpul lui Alexandru cel Bun. În veacul al 16-lea, după mutarea scaunului domnesc dela Suceava la Iași de către Alexandru Vodă Lăpușneanu (1565), negustorii poloni, cari întrețineau încă un negoț foarte viu cu Constantinopolul, întrebuințau numai foarte rar „*calea Siretiului*“. Cei mai mulți plecau din Lemberg, peste Skala, la Hotin, și de aici, peste Dorohoiu și Ștefănești, la Iași, de unde luau apoi drumul Galaților³⁾.

Din secolul al 17-lea înapoi orașul Siret își mai păstră oarecare însemnătate comercială mai mult *prin vestitele sale iarmaroace*, la cari se adunau, după o știre din sec. 17-lea, o mulțime mare de Români și Armeni din toate părțile țării. Aceste iarmaroace se țineau, probabil și atunci ca și azi, de sărbătoarea Sf. Nicolae⁴⁾. Afară de iarmaroacele obicinuite se mai țineau în Siret din timpuri vechi „târguri“ sau bâlciuri săptămânale, în fiecare Marți, întocmai ca și azi. Domnul Moldovei *Ioan Teo-*

---

1) 2) Bogdan: Doc. I. Ștef. c. M. v. II. p. 279—280 N-rul doc. 128.

3) Vezi: I. Nistor, o. c. pag. 23.

4) Idem o. c. pag. 76

dor Călmașul (Callimachi) porunci în 5 Faur 1759, „ca să aibă a se face la *Târgul Siretiului* pe toată săptămâna *zi de târg, Marția*, după cum a fost și mai înainte“¹⁾. La aceste bâlciuri săptămânale se făcea negoț vestit mai ales cu vite. Despre aceasta ne încredințează documentul amintit al lui Ion Vodă Călmașul, din a. 1759, care „hotărește și poruncește“ cu privire la *Siret*, ca „vameșii și mortăsapii de Țara de sus nici decum să nu cuteze a cere vamă sau mortăsăpie dela nimic pentru vitele ce s’ar vinde la zile de târg *în Siret*“, ci aceste venituri ale *Târgului Siret* să fie în folosul Mănăstirii Putna²⁾. „Așișderea pentru vama și mortăsăpia vitelor ce ar trece poticele dela *Târgul Siretiului* în sus, cât ține partea ținutului Sucevii, cu potica Vicovelor ce merge în Țara Unguriască, și potica Berhometelor care merge pe apa Siretiului în sus, în Țara Leșască, hotărîm Domnia Mea ca să iee Mănăstirea Putna toată mortăsăpia și vama acelor vite, ce ar trece pe aceste locuri după obicei“³⁾. Din acest document cunoașteam, că veniturile ce le aduceau *Târgului Siret* „vama“ și „mortăsăpia“ pentru vite erau în secolul al 17-lea spre folosul Mănăstirii Putna. Acest privilegiu îl va fi avut această mănăstire din vremuri mai vechi, iar Ioan Vodă Callimachi i-l întărește în anul 1759, probabil în urma unor jalbe sau certe iscate pentru aceste venituri între mănăstire și cârmuitorii orașului Siret. De acest privilegiu se va fi bucurat

1) Ior: Doc. Call. I, p. 435 N 3/LXXXIII.

2) și 3) Doc. Call. I. c.

Mănăstirea Putna până după răpirea Bucovinei, când încetă administrația moldovenească și se desființară și privilegiile mănăstirești.

Prin *veacul al 18-lea* începură a se oploși în Siret, ca și în alte orașe moldovenești, tot mai mulți Evrei din Galiția, ca negustori și crâșmari. Ei aduseră în țara noastră din Polonia și meșteșugul fabricării rachiului, al „velnișilor“. Crâșmari evrei, așezați în număr tot mai mare în Siret, introduseră obiceiul acestei „băuturi noi“, a rachiului, sau „horilcei“, cum îi zicea poporul moldovean, mult mai ademenitoare și mai otrăvitoare decât vinul, băutura națională din vechime a Moldovenilor.

Prin înmulțirea velnișelor și a crâșmelor cu rachiu se sălășlui tot mai mult destrăbălarea și sărăcia în rândurile târgoveților din Siret. Așa se făcu, că mulți negustori și meseriași români din acest oraș, ajungând datornici Evreilor cămătari, sărăciră, iar rândurile lor se răriră tot mai mult. Evreii, spre a atrage tot mai mulți mușterei la crâșmele lor și spre a nimici astfel cu puterea rachiului pe cei ce nu-i puteau răpune prin concurența negoțului și prin cămătărie, țineau anume crâșmăriți frumoase, femei și fete tinere, mai ales Moldovence, cari atrăgeau lumea la băutura și dădeau prilej la feliurite fărădelegi. Această stare de lucruri umplu de grijă mare pentru bunăstarea și viitorul populației băștinașe pe Domnitorii țării, cari fură siliți să ia măsuri pentru mărginirea acestor rele. Astfel Domnul Moldovei *Constantin Vodă Mavrocordat*, înspăimântat și dânsul, cu

toate că era grec fanariot, de demolizarea poporului nostru prin înmulțirea tot mai mare a crâșmelor în cari se vindea „horilcă“, hotărî prin „așezământul“ său din anul 1741, ca de acum înainte „copii slugi, sau fete slujnice de vârstă până la 30 ani la jidovi să nu se mai afle slujind“¹⁾. Deasemeni opri atunci acest Domn al Moldovei în interesul moralității, ca „să nu se vîndă băuturi de femei crâșmărite, precum moldovence așa și jidauce, de vreme ce sa s'a cunoscut, că pricinuesc multe lucruri fără de cale, fiind într'adins femei și fete tinere“²⁾. Evreii din Siret izbutiră să capete în arîndă și să exploateze chiar și crâșmele și hanurile Mănăstirii Putna din acest oraș. Despre aceasta ne mărturisește un hrizov domnesc din 20 Faur 1759, prin care se întărește privilegiul Mănăstirii Putna privitor la veniturile ei din Siret. În acest hrizov Domnul Moldovei Ioan Teodor Călmașul (1758—1761) poruncește între altele :

„Pe orînda ce-o au (călugării) în Târgul Siretiului, la care au purtători de grijă doi jidovi, să fie apărați de camănă, de bezmen, de cepărit, de bour, și de pivnicerit, precum și de angheriile târgului, să nu se supere cu cai de olac, cu podvezi, cu conoace și cu cheltuelile târgului. Iar cei doi jidovi ce sunt purtători de grijă să aibă a lua, după obiceiul ce este hotărît în cărți, câte 2 bani de cvartă (șfert) de horilcă dela jidovii străini, cari vor

1) C. Uricariul IV. pag. 404.

2) Uricarul IV. pa. 405.

veni acolo, cum și *dela cei din loc*, și așa să fie volnici (îndreptățiți) a vinde. Iar până nu se vor așeza cu orândarii (arândașii), să nu fie volnici (ceilalți jidovi) a vinde nici un fel de băutură, după cum iau și arândarii Sf. Mitropolii de Suceava. Și venitul acesta să-l dea la sf. Mănăstire Putna, ca să fie pentru unt de lemn și tămâe. Și nici voi, târgoveți, să nu-i trageți la nimic ale târgului“¹⁾.

După răpirea Bucovinei (1775) Evreii, protejați de stăpânirea austriacă, au năvălit și mai tare în târgul Siret, ruinând cu desăvârșire negoțul național și meșteșugurile moldovenești, vechi și cinstite.

Cap. XIII.

Monumentele noastre istorice din Siret.

1. Biserica Sf. Treimi

Privind din piața centrală a Siretiului spre răsărit, în mahalaua Sasca, ochiul nostru rămâne ațintit mai întâiu la o biserică acoperită cu olane roși, în feliul bisericii Mirăușilor din Suceava. Ea se înalță maiestos pe un tapșan, încunjurat de o grădină și de livezi cu păjiștea verde. Pornind din piața amintită spre această biserică, pe o stradă, numită mai demult „strada Grecilor“, vom ajunge în fața acestei străvechi biserici românești. E biserica „Troiței“, cu hramul sf. Treimi, mai numită de cătră târgoveții

---

1) Iorga: Doc. Callim. I pag. 434—5 N 139/LXXXII.

bătrâni și „*biserica domnească*“. Ea e așezată cam 300 pași mai la vale dela locul, pe care s'a înălțat odinioară cetățuia lui Sas-Vodă, sau „*curtea domnească*“ de pe colina Sasca. Tradiția poporului român ni spune, că această biserică e ridicată de către Sas-Vodă (1354—1358)¹⁾. Mărturii istorice sigure despre ctitorul ei nu ni s'au păstrat. Ea datează însă, fără îndoială, din secolul al 14-lea, când Siretiul era reședință de Voevozi moldoveni²⁾. D-nul profesor Iorga bănuiește, că ea ar fi ridicată de Domnul Moldovei Petru Vodă Mușat I, când Siretiul era una din reședințele acestui Domn³⁾. Pentru această presupunere vorbește și forma acestei biserici, care e ca și cea a bisericii lui Bogdan Vodă I din Rădăuți, adică forma simplă a bazilicelor antice. Ea poate fi deci considerată ca una din primele biserici ale acestei arhitecturi străvechi, întrebuințate în Moldova înainte de stilul arhitectonic al bisericilor lui Alexandu cel Bun și ale lui Ștefan cel Mare⁴⁾. Cine e ctitorul ei adevărat nu se știe sigur, căci ea nu poșede nici o inscripție, care ne-ar fi păstrat o știre sigură despre originea ei. Toți istoricii noștri, cari s'au ocupat până acuma cu studiarea vechilor noastre monumente istorice, au trecut cu vederea acest prețios giuvaer din trecutul cărunt al neamului nostru. Cele două inscripțiuni în limba slavonă,

1) Vezi: S. Fl. Marian: Tradiții pop. rom. din Bucovina, pag. 120.

2) Vezi: Dr. Kozak: Die Inschriften der Bukowina, p. 119

3) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. și ic. pag. 164.

4) Vezi: D. Dan: Cronica mănăstirii de Rădăuți, pag. 3.

păstrate pe niște pietre de mormânt din lăuntrul bisericii Troiței din Siret, datează dintr'un timp mai nou decât timpul clădirii bisericii, și nu au nici o legătură cu ctitorii ei ¹⁾). Pietrele de mormânt cu inscripțiunile slavone se află în pronaosul bisericii, una la dreapta și alta la stânga.

Piatra mormântală din dreapta pronaosului e mai ridicată decât lespezile pardoselei bisericii, și are o lungime de 1 m. 62 cm. și o lățime de 54 cm. în partea din sus, și 49 cm. în partea din jos. Câmpul ei e împodobit cu un ornament de flori în stilul roman de mai târziu ²⁾). În jurul acestui câmp ornamentic se află șirul inscripțiunii „încadrat între două linii cu 4 rozete în cornurile pietrei“ ³⁾). Acest epitaf are următorul conținut :

„Acest mormânt l-a făcut și l-a înfrumusețat nobilul domn Nicolai, maicii sale Teodosia, soției lui Lazar, care a trecut la locuința cea vecinică — vecinică să-i fie pomenirea — în anul 7084 (= 1576), Ianuarie 7“ ⁴⁾).

În partea stângă a pronaosului se ridică 5 cm peste pardoseală a doua piatră mormântală, de o lungime de 1 m 66 cm și de o lățime de 61 resp. 54 cm, și cu ornamentică asemenea pietrei dela dreapta. Pe ea se află în limba slavonă o inscripție de următorul conținut :

„Acest mormânt l-a făcut și înfrumusețat „domnul Nicolae, tatălui său *Ioan*, numit *Lazar*, „*negustor*, care deasemeni a fost înmormântat

¹⁾ Vezi: Dr. E. Kozak: o. c. pag. 220.

²⁾ ³⁾ ⁴⁾ Kozak: o. c. pag. 120 și 121.

„aici — vecinică fie-i pomenirea — în anul „7085 (= 1577), luna Martie 1“¹⁾).

Din aceste inscripțiuni cunoaștem deci, că sub aceste două pietre de mormânt din biserica Sf. Treimi din Siret, cari se văd și azi, au fost îngropați negustorul *Ioan Lazar* din Siret, mort în Martie 1577, și soția sa Teodosia, moartă în Ianuarie 1576, iar fiul lor Nicolae Lazar a pus peste mormintele părinților săi aceste epitafe.

Biserica Sf. Treimi e zidită cu totul din piatră, în stil oriental, în forma crucii. Ea are o lungime de 9 stânjeni și o lățime de 4 stânjeni. Porticul îi lipsește, și e înlocuit prin 3 trepte de piatră înaintea ușei, prin care se intră în pronaos. Această ușă e din lemn de stejar, așezată într'un părete gros de 0·8 stânjeni²⁾).

În perețele dela miazănoapte al pronaosului se află o *firidă* mică și pătrată. *Pronaosul* e boltit și despărțit de naos printr'un *părete* gros de piatră. În mijlocul acestui părete se află o ușă arcuită cu ușori de piatră, înaltă de peste un stânjăn și lată de $\frac{1}{2}$ de stânjăn. În dreapta și în stânga acestei uși, precum și deasupra ei se află câte o *firidă*³⁾. Păreții pronaosului sunt drepți și foarte groși, în formă de semicerc. *Naosul* are forma unei cruci, și e cu o treaptă mai jos decât pronaosul. Intinderea lui e de $3\frac{1}{2}$ stânjeni în diametru dela ost la vest, și $4\frac{1}{2}$ stânjeni dela perețele pronaosului până la cel al altarului. Păreții dela nord și sud ai naosului

1) Vezi: Dr. Kozak: o. c. pag. 121.

2) 3) După: Cronica parohiei ort. din Siret.

au o grosime de 3 palme și 8 degete, și câte-o fereastră în privaze de piatră cu gratii de fier ¹⁾).

Intr'un timp oarecare crăpă păretele naosului dinspre miazănoapte, prin fereastră, de sus până jos. Din cauza aceasta fu dărâmată boltitura veche a naosului și înlocuită cu alta mai ușoară, la sfatul arhitecților de atunci, cari susțineau că boltitura cea veche ar fi fost prea grea și a cauzat crăparea păretelui ²⁾). Cu acest prilej fu restaurată întreaga biserică și acoperită din nou cu șindilă, în anul 1873 ³⁾).

Altarul e cu o treaptă mai înalt decât naosul, are formă de semicerc, și în partea dela răsărit o fereastră arcuită, cu privaze de piatră. Jertfelnicul se află într'o firidă din păretele de nord, iar o asemenea firidă în păretele dela sud servește pentru păstrarea cărbunilor pentru tămâer. Sf. masă (pristolul) e o lespede de piatră, de 4 palme de lată și 3^{1/2} palme de lungă, care zace pe un postament de zid patrat.

Iconostasul acestei biserici a fost renovat în anul 1841 pe cheltuiala negustorului român din Siret, *Panaît Goraș*, cu concursul comunei parohiale ⁴⁾).

Păreții naosului și ai altarului sunt sprijiniți cu câte 8 rădicături groase de piatră, în formă de stâlpi, împreunate în partea de sus printr'un arc ⁵⁾). Aceste proptele de piatră sunt de proveniență mai nouă, spre a împiedica surparea terenului spre vale, căci biserica foto-

1) 2) 3) După Cronica paroh. ort. din Siret.

4) 5) Cronica paroh. ort. din Siret.

grafiată într'o formă mai veche, înainte de anul 1890, când fu acoperită cu olane, nu avea aceste proptele de zid de piatră. Deasemeni nu avea ea atunci. nici turnulețul mic, ce se înalță azi pe acoperișul ei ¹⁾).

Biserica sf. Treimi e cea mai „avută“ dintre cele 3 biserici românești din Siret, nu prin înzestrarea și împodobirea ei lăuntrică, căci în privința aceasta ea e atât de sărmană și de lipsită de orice podoabă, încât și sfeșnicele ei au rămas până în ziua de azi încă de lemn, și n'are decât un singur rând de veșminte preoțești nezdrențuit, o sărăcie cum nu se întîmînă nici în cea mai sărăcuță și mai tainuită biserică de sat. Sufletul românesc e stăpânit de o jale adâncă, când privește la strălucirea și podoaba *bisericilor străine* din acest oraș, atât de bine îngrijite de credincioșii lor cu inimă creștinească de aur. Avera bisericii Sf. Treimi din Siret constă în câteva *loturi de pământ*, dăruite acestei biserici de parohieni evlavioși români, din vremurile mai vechi, când târgoveții români din Siret se aflau într'o situație mai bună decât în zilele noastre.

Mai întâi posedă această biserică *o grădină cu o casă veche*, puțin mai la vale dela ograda bisericii, cumpărate pentru biserică cu prețul de 125 fl. v. a. în April 1802, dela târgoveții *Ioan Siretean și Gheorghe Zuz*, prin epitropul bisericesc Filip Cojocar „și alți po-

---

¹⁾ Cronica paroh. ort. din Siret.

poreni“¹⁾). Această casă, cu pământul din jurul ei, fu cumpărată „pentru parohul, carele va fi la sf. biserică, întru pomenirea vecinică a poporenilor“²⁾).

Afară de aceste proprietăți mai are bis. Sf. Treimi și o grădină, dăruită de târgoveața *Anița Bilschi*, în 29 April 1804³⁾). Actul de danie nu mai există. Donațiunea însă e evidentă din „inventariile parohiale“, păstrate în arhiva parohiei ort. rom. din Siret. Această grădină are o întindere de jumătate de falce și e situată pe partea de răsărit a dealului Sasca. Ea se arândează în fiecare an în folosul bisericii⁴⁾).

A treia posesiune a acestei biserici e o casă, cu livadă în jurul ei, dăruită bisericii de *Manolachi Burlinschi* și soția sa Elena din Siret, în 8 Noemvrie 1841⁵⁾). Această livadă se întinde dela ograda bisericii spre răsărit, până la strada din jos de biserică⁶⁾). Actul de donațiune privitor la această proprietate, scris în limba germană și păstrat în arhiva parohiei ort. rom. din Siret, ni spune, că soții Manolache și Elena Burlinschi, ajungând bătrânețe înaintate și neavând copii, au hotărât să dăruiască casa și grădina lor bisericii Sf. Treimi, ca să fie după moartea lor pe veci a bisericii. Actul de danie încheiat prevede, ca nici biserică nici preoții să n'aibă drept a vinde această

---

1) 2) Vezi: Actul de vânzare, scris românește cu litere cirilice, păstrat în Arhiva paroh. ort. rom. din Siret.

3) Vezi Cronica paroh. ort. Siret.

4) 5) 6) Vezi Cronca paroh. ort. Siret.

posesiune ; ci să o arândeze, iar veniturile ei să fie întrebuințate pentru trebuințele bisericii. Acest act mai hotărăște (în art. 6), ca toate actele și documentele privitoare la această proprietate să rămâe în mâinile donatorilor, și abia după moartea lor, să fie întabulată bis. Sf. Treimi pe această casă și grădină în „cadastrul orășnesc“, iar actul de danie să fie apoi legalizat de „judecătoria comunală“ și înmănuat reprezentantului bisericii, Ioan Paulovici ¹⁾.

Iar dacă după moartea donatorilor s'ar ridica oarecari rude și ar pretinde această proprietate ca moștenire, să fie refuzați fără doar și poate din orice parte ²⁾. Acest act de danie e iscălit, afară de donatori, încă și de martorii „Theodor Talpalar, învățător trivial“ ³⁾ apoi de Stefan Botezat și de „Ioan Ieremievici, preot“ ⁴⁾. Acest din urmă își iscălește numele și starea sa cu litere și cu ortografie românească, pe actul scris nemțește. Iar primitorul donațiunii în numele bisericii iscălește cu ortografie străină: „Iohann Paulowicz“, cu toate că era Român ⁵⁾.

Manolache Burlinschi, zis și Berlinschi, cum se numește azi această familie românească din Siret, a cumpărat realitatea donată bis. Sf. Treimi dela „Manolache Bercea sau Borcea“ ⁶⁾, și nu a transcris-o pe numele său în „condițele arhivare ale orașului Siret“ ⁷⁾.

¹⁾ Vezi : Actul de danie în Arhiva paroh. ort. Siret, apoi Cronica par. Siret.

²⁾ ³⁾ ⁴⁾ Act inedit, păstrat în Arhiva paroh. ort. din Siret.

⁵⁾ Ibidem, l. c.

⁶⁾ și ⁷⁾ Vezi : Cronica paroh. ort. Siret.

Când muri deci Manolache Burlinschi, în 2 Faur 1859, obiectul donat de dânsul bisericii nu s'a putut înscrie îndată pe numele ei. Nefiind mai mult Bercea prin Siret și neștiindu-se nici unde trăește, „judecătoria cercuală“ din Siret a numit pe învățătorul dela școala primară Emanuil Palievici de „curator“ pentru această proprietate.

Abia după tratative îndelungate, la cari fu ascultat ca martor, între alții, și „*Vasile Danelachi*“, nume de familie dispărut azi cu totul din Siret, fu introdusă donațiunea lui Manolachi Berlinschi pe numele bisericii, în anul 1878¹⁾.

Slujitorii acestei biserici sunt cunoscuți abia dela anul 1800 încoace. Condicele matriculare ne-au păstrat numele următorilor preoți cari au servit ca parohi la biserica Sf. Treimi:

1. *Ioan Hlinschi*, paroh al acestei biserici dela anul 1800 până în Ianuarie 1805.

2. *Mihai Teodorovici*, paroh dela 1805 până în Aprilie al anului 1829.

3. *Dimitrie Cantemir*, administrator parohial, din April până la finea lui Decembrie 1829.

4. *Ioan Ieremievici*, administrator parohial din Ianuarie 1830 până în Noembrie 1848²⁾. În Noembrie 1848, biserica și parohia Sf. Troițe fu luată în seamă de cătră parohul bisericii Sf. Ioan Botezătorul, purtă însă condicele matriculare (starea civilă), pentru parohienii Sf. Treimi

¹⁾ Vezi : Cronica paroh. Siret.

²⁾ Vezi condicele matriculare din anii aceștia și Cronica paroh. din Siret.

separat, până în 27 Iunie (7 Iulie) 1858¹⁾. În acest an Consistoriul episcopesc din Cernăuți ordonă „purtarea simplă“ a matriculelor, adică introducerea cazurilor matriculare ale parohienilor Sf. Treimi în condicele parohiei Sf. Ioan Botezătorul. Această măsură o luă Consistoriul episcopesc din Cernăuți din motivul, că numărul credincioșilor ortodocși din parohia Sf. Treimi, ca și în general în orașul Siret, scăzuse la un număr foarte mic, încât nu mai erau de lipsă două parohii.

Dela anul 1858 există în Siret numai o unică parohie ortodoxă, iar biserica Sf. Treimi ajunsese a fi numai „biserică filială“, fără parohie²⁾.

Clopotnița bisericii Sf. Treimi a rămas până azi în forma ei străveche, ca, poate, nicăiri în alte locuri. Ea nu are nici clădire, nici turn, ci constă numai din niște ogive înguste, zidite în piatră, în cari se află câte un clopot, și-ți aduc astfel aminte de vechile noastre sihăstrii de prin codrii de veacuri din crierii munților.

Azi numai rareori se mai aud sunând clopotele dela biserica Troiței din Siret. Și sunețul lor rar e simbolul durerilor înăbușite și al vitregiei îndurate de neamul românesc din Siret sub stăpânirea străină, care a rărit tot mai mult rândurile târgoveților români din acest oraș, aducând și această biserică în starea-i tristă și sărmană, în care se află azi.

Totuși apropiindu-ne de această biserică din vremurile de mărire ale târgului Siret, pri-

¹⁾ Vezi: Cronica paroh. din Siret.

²⁾ Vezi: Cronica parohiei ort.-rom. din Siret.

vim cu admirațiune zidurile-i bătrâne, cari arată neamurilor *străine, oploșite în acest oraș, evlavie* și cucernicia străbunilor noștri. Prin mai bine de 5 veacuri, din veacul al 14-lea și până azi, în fața altarului Sf. Troițe au îngenunchiat atâția creștini cu sufletul năcăjit, înălțând rugăciuni fierbinți cătră Cel Atotputernic. Pe fețele icoanelor ei, întunecate de vremuri și de fumul jertfelor de tămâie, s'au atins atâtea buze supte de năcazuri. Iar sus, spre bolta ei, s'au topit atâtea lacrimi de lumini de ceară, arătând, parcă, *prin aceasta* Tatălui nostru din ceriuri, lacrimile ferbinți din ochii creștinilor suferinzi sau întristați, cari îngenunchiau pe pietrile din fața altarului sfânt, cerând ajutor și căutând mângâiere în această casă a Domnului.

Și câte părechi tinere și-au jurat iubire și credință pentru viață în fața acestui sfânt altar. O liniște și o tăcere fără margini domnește, azi în jurul acestei biserici. Doar murmurul părăuașului din vale se mai aude șoptind, strecurându-se tainic prin grădinele ce-o încunjoară. Totuși Românii din Siret o mai numesc și azi încă cu duioșie și evlavie ca și părinții și strămoșii lor: „Biserica domnească“.

2. Biserica parohială a Sf. Ioan Botezătorul

Al doilea vechiu monument istoric românesc din Siret, care s'a păstrat întreg până'n zilele noastre, e biserica parohială ortodoxă-română de pe piața centrală, cu hramul *Sf. Ioan Botezătorul*.

În biserica aceasta nu se află nici inscripții nici alte semne, cari ni-ar arăta timpul clădirii și pe ctitorii ei. Tradiția ne spune însă, că și această biserică e clădită în secolul al 14-lea, prin anii 1380, de către *Mușata*, maica lui Petru Vodă Mușat I, care să fi fost și înmormântată în lăuntru acestei biserici¹⁾.

Biserica Sf. Ioan Botezătorul poartă însă în forma ei de azi caracterele sigure ale arhitecturii muntene de prin anii 1660, și are porții necunoscute în vremea veche²⁾.

E probabil deci, că această biserică fu clădită de un Domn moldovean pe locul vechii biserici catolice a Dominicanilor cu acelaș hram, dupăce această biserică, — ctitoria catolică a Mușatei — a fost dărâmată la începutul veacului al 16-lea, la porunca lui Bogdan Vodă cel Orb, prigonitorul catolicilor din Moldova. De aceea va fi fost închinată și ea aceluiaș sfânt ca și cea catolică, și i s'a atribuit ctitoria tradițională a Mușatei, care a rămas neștersă în amintirea poporului, poate și din motivul, că biserica ortodoxă a Sf. Ioan va fi fost reconstruită din dărâmăturile de zid de piatră a vechii biserici catolice. Această presupunere devine și mai probabilă, dacă judecăm, că până în secolul al 17-lea, când își căpătă această biserică forma ei de azi, trebuia numai decât să mai fi existat, pe lângă vechea biserică a Sf. Troițe, *încă o biserică ortodoxă* în Siret,

¹⁾ Vezi: Șemalizmul arhidiecezan al Bucovinei, an 1912, apoi: Cronica Parohială din Siret.

²⁾ Iorga: Ist. Rom. în chipuri și ic. pag. 104.

oraș cu o populație românească numeroasă pe acele vremuri și fostă capitală a țării. Căci și alte vechi târguri moldovenești, de o însemnătate mai mică și de o vechime mai nouă decât Siretiul, ne-au păstrat mai multe biserici românești din epoca de înflorire a istoriei noastre naționale.

Ștefan Vodă Petriceicu (1672—1674), care a clădit lângă târgul Siret biserica *Sf. Onufrei*, sau „*Mănăstioara*“, trebuie să fi reclădit din temelie, în cel mai curat stil muntean din acest timp, sau să fi prefăcut și *biserica Sf. Ioan Botezătorul* din Siret în forma ei de azi,¹⁾ după ce biserica mai veche de pe acest loc va fi fost ruinată sau dărâmată de niște dușmani năvălitori ai Moldovei.

Știri mai amănunțite despre trecutul depărtat al acestei biserici nu avem, decât doar, că în vechime ea a avut și un pridvor deschis, sprijinit de stâlpi de piatră, care azi a dispărut. În cronică parohială din Siret ni s'au păstrat însă multe și interesante însemnări, cari ni arată *prigonirile și suferințele ce le-a îndurat această biserică românească din partea străinilor, mai ales a Evreilor din acest oraș, în cursul veacului al 19-lea, sub stăpânirea austriacă.*

Biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret avea din timpuri străvechi pământ propriu în jurul ei, care era întrebuințat, după datina veche, ca *șintirim*. Dela a. 1800 încoace însă

---

¹⁾ Iorga: Ist. Rom. in chip. pag. 114.

nu se mai înmormânta nimeni în țințirumul din jurul ei. Vechiul țințirim fu îngrădit cu gard de scânduri pe stâlpi de stejar.

Încetând înmormântarea creștinilor ortodocși din jurul bisericii, după o poruncă a cârmuirii austriace, târgoveții noștri din Siret neglijară din nepăsare îngrădirea, care cu timpul dispăru cu totul. Astfel locul bisericii din fața și din jurul ei, vechiul țințirim, ajunse a fi cu timpul cu desăvârșire deschis ¹⁾. În fața bisericii, spre apus, era locul cel mai spațios, și în marginea lui dinspre miazăzi se afla o ospătărie vestită și veche, a neamțului Beill. Aici se adunau oameni din toate părțile, mai ales în zile de Duminică și sărbătoare, și în zilele de bălcu, spre a face negoț mărunț, iar pe locul din laturile bisericii poposeau căraușii din Rădăuți și din Suceava, în drumul lor spre Cernăuți sau la întoarcere. Căci neavând încă Bucovina pe acele vremuri căi ferate, toată comunicațiunea dintre Cernăuți și dintre Suceava și Rădăuți se făcea prin Siret ²⁾.

Astfel locul bisericesc, odinioară țințirumul Românilor din Siret, trecu în întrebuințarea publică a orașului, fără ca cineva să bage de seamă. În anul 1856 însă, târgovețul român din Siret, *Lazar Ienachievici*, voia să așeze pe cheltuiala sa pe piața din fața bisericii, la o depărtare de cam 6 stânjeni de biserică, o cruce mare de piatră, iar lângă dânsa o masă de asemenea de piatră, care să serviască pentru

---

¹⁾ și ²⁾ Vezi: Cronica paroh. ort. rom. din Siret.

sfințirea apei la sărbători mari. Reprezentanța comunală a orașului însă, compusă în majoritate din Evrei și Nemți, se opuse cu înverșunare acestei fapte creștinești a lui Ienachievi. Prin această întâmplare se deșteptă amintirea târgoveților români, că locul acesta e averea și proprietatea bisericii lor românești, deși din nepăsarea lor acest teren trecuse în întrebuințarea publică a târgului. Urmarea a fost o ceartă mare între credincioșii și reprezentanții români ai bisericii și între primăria înstrăinată a orașului. Din acest temei, reprezentanții orașului făcură Consistorului episcopesc din Cernăuți propunerea, ca să se *vândă* acest loc al bisericii Sf. Ioan Botezătorul primăriei orașului, spre a fi întrebuințat ca piață publică.

Fiind comuna urbană a Siretiului de fapt în folosirea acestui loc, ca piață principală a târgului, Consistorul „nu putu refuza“ această propunere, și astfel se începură negocierile. Parohul Siretiului de atunci, Gheorghe Piotrovski, fiind provocat de Consistor să-și dea învoirea la această vânzare, consimți cu condiția, ca „locul să fie vândut comunei“ cu acelaș preț, cu care cumpărase primăria atunci o parcelă de loc în hotar cu cel bisericesc, adică cu „12 florini argint pentru un stânjăn patrat“¹⁾.

Consiliului comunal însă i-se păru acest preț „prea mare“, fiindcă acuma era vorba de pământ românesc. Din cauza aceasta negocierile se trăgănară lungă vreme, până în April 1874,

---

1) După Cronica parohială din Siret.

când se terminară „*făcând ai noștri hatâr*“,¹⁾ după cum mergea vorba prin oraș, și încheindu-se un contract de vânzare²⁾). Astfel perdu biserica Sf. Ioan *terenul din fața ei, care formează azi piața centrală a orașului, și care din vremuri străvechi a fost cimitir ortodox român și proprietatea bisericii Sf. Ioan Botezătorul până la anul 1874.*

De la anii 1850 și până la 1870 biserica Sf. Ioan Botezătorul era fără nici o îngrăditură în jurul ei, și astfel era expusă la feliurite necuviinți și profanări. Pela anul 1870 se făcu în jurul ei, la o depărtare de 2 metri dela păreți, o îngrăditură provizoră, care consta dintr'o barieră de lemn de stejar pe stâlpi de piatră. Prin această îngrăditură nepotrivită se rețineau doar vitele dela o apropiere de păreții bisericii, nu însă și „străinii răuvoitori și fără credință, mai ales Evreii obraznici și dușmănoși“ credinței și neamului nostru, după cum ni spune cronica parohială din Siret³⁾). Fața bisericii dinspre piață nu era însă scutită deloc, nici măcar prin această îngrăditură primitivă. Din cauza aceasta vânzătorii de pe piață, mai ales precupețele cu feliuritele lor mărfuri, se așezau nu numai sub ziduri ci chiar și pe pragul bisericii. „Jidăucele precupețe și alți indivizi fără nici un pic de respect față de biserica noastră puneau pe ferestrele bisericii oale cu mâncare, saci cu feliurite bucate, coșarci și haine murdare, prefăcând astfel prid-

1) 2) și 3) Cronica parohială din Siret.

vorul bisericii în hală de negoț¹⁾. „Nerușinarea Evreilor obraznici ajunse atât de departe, încât atârnau de cleampa ușii bisericii chiar și găini tăiate și zmulte la hahamul jidovăsc“²⁾.

Văzând odată această cutezanță din partea Evreilor bătrânul episcop bisericesc și bunul Român Vasile Siretean, și „neputând răbda atâta necuviință și nebăgare de seamă a bisericii, luă, în oțărîrea lui, gobăile de pe cleampa bisericii și le aruncă pînă'n mijlocul pieții“³⁾.

Atunci toți Evreii „săriră cu gura“ la dânsul și-l batjocuriră în chipul cel mai neomenesc, pârându-l apoi comisarului de poliție, Anton Varevoda, „un venetic galițian uniat (= gr. cat.) și dușman răspicat al bisericii noastre“⁴⁾. Acesta însă ținu partea Evreilor și-l amenință pe episcopul român Siretean cu pedeapsă aspră, „dacă ar mai cuteza odată să facă una ca aceasta“⁵⁾. În urma acestor întâmplări și suferinți ale bisericii și ale credincioșilor ortodocși din partea străinilor, administratorul parohial din Siret de atunci, Zaharie Voronca, se adresă Consistorului arhiepiscopesc din Cernăuți cu rugămintea, ca să mijlocească îngrădirea locului din jurul bisericii Sf. Ioan, cât îi mai rămăsese dela vânzarea din a. 1874, pe cheltuiala „Fondului bisericesc ort. al Bucovinei“⁶⁾. Consistoriul era hotărît să împlinească această cerere. Dar' consilierii străini din sfatul comunal al Siretiului, cei mai mulți înrudiți cu comisarul municipal de poliție Varevoda, se

1) 2) și 3) După cronica parohială din Siret.

4) 5) și 6) Cronica parohială din Siret.

opuseră cu înverșunare hotărârii luate de parohiatul ort. român, spunând, că biserica și-ar fi rezervat locul din jurul ei „numai pentru îndătinatele încunjurări rituale, — ceea ce nu stingherește comuna —, dar' să se îngrădească acest loc, nu poate ierta comuna nici într'un chip“ ¹⁾).

Astfel se iscă iarăș ceartă și procese între comuna parohială română și între primăria înstrăinată a orașului. Așa stăteau lucrurile când veni ca paroh la Siret preotul Constantin Sbiera, în anul 1888. Acesta, luând cunoștință despre aceste referinți, cari scandalizau și înjoseau vaza bisericii noastre, „studia mai întâi caracterele persoanelor din reprezentanța comunală“ ²⁾, înlătură apoi în mod blând toate neînțelegerile și mijloci dela Consistoriul arhiepiscopesc din Cernăuți o ordonanță, adresată prin Administrația Țării consiliului comunal din Siret, prin care acesta fu provocat să-și exprime dorința, „în ce fel dorește ca să se îngrădiască biserica Sf. Ioan Botezătorul, ca această îngrăditură să servească și spre înfrumusețarea pieței principale a orașului“ ³⁾. În urma acestei provocări guverniale, consiliul comunal, compus acuma în majoritate din Evrei, aduse afacerea îngrădirii bisericii la o ședință, în care se hotărî, că primăria nu se opune îngrădirii locului propriu al bisericii, dar această îngrăditură „trebuie să corespundă și bisericii și pieței principale, adecă cu grilaj de fer pe postament de piatră“ ⁴⁾.

¹⁾ ²⁾ ³⁾ și ⁴⁾ Vezi : Cronica paroh. din Siret.

Abia trecură însă câteva zile, când reprezentanții orașului din consiliul comunal regretară, că „încuviințară“ bisericii să-și îngrădiască locul ei propriu. Ei se siliau acuma să zădărnicească înfăptuirea acestei hotărîri ¹⁾. Parohul Sbiera îndrumă în anul 1889 tratativele pentru îngrădirea bisericii, „scriind și umblând cu toată stăruința“ pe la Consistor și la Administrația Țării“, și plângându-se mereu de starea tristă a bisericii sale parohiale. Însfârșit izbuti, ca „tratativele încheiate și aprobate bine de toate instanțele, să fie trimise tocmai la Viena, la Ministerul de Culte, spre încuviințare, ca spesele pentru această îngrădire să fie acoperite din Fondul religios ort. al Bucovinei“. Căci locuitorii ortodocși erau prea sărmani spre a putea suporta din mijloacele lor proprii aceste cheltueli. Abia după doi ani de zile, în a. 1891, sosi la Cernăuți din partea Ministerului de Culte din Viena „îngăduirea“ cerută.

Prin stăruința binevoitoare a referentului guvernial în afacerile cultului, Orest Reney de Herșeny, un fiu de preot român, se și publică îndată licitațiune publică pentru predarea spre executare a lucrărilor.

La 1 Iunie 1891, într'o Sâmbătă, se începu și lucrul săpării sanțului pentru fundamentul de zid al grilajului de fier. Conform planului sosit dela Ministerul de Culte, fundamentul acesta avea să stea jumătate pe locul bisericii, iar jumătate din lățimea lui pe locul comunal,

---

¹⁾ și ²⁾ Cronica parohială din Siret.

încât grilajul să fie hotarul între ambele proprietăți ¹⁾. Dar fiindcă această biserică era un monument istoric, care mărturisia în fiecare zi elementului românesc din acest oraș, cu colori mai vii decât cea mai bună cronică, despre trecutul său moldovenesc, și despre drepturile Românilor asupra acestui pământ ajuns în ghiarele străinilor, și susținea astfel neadormită amintirea frumoaselor zile de demult și nădejdea într'un viitor de dezrobire, de aceea era ea un ghimpe ascuțit în ochi străinilor chiar numai prin ființa și situația ei în inima orașului. Aceasta ne-o documentează faptul însemnat în cronică parohiei române din Siret, că un Evreu, foarte bogat de aice, cu numele *Leib Achner*, „se obrăznică“ chiar, să facă credincioșilor mai cu vază ai bisericii Sf. Ioan Botezătorul propunerea, ca să-i „îngădue a dărâma această biserică, și el li va zidi pe cheltuiala sa *ori unde, în alt loc* desemnat de dâșii“, dar mai depărtat de piață, altă biserică cu mult mai frumoasă ²⁾. Deasemeni se exprimă acest evreu în mai multe rânduri, trecând pe lângă biserică Sf. Ioan Botezătorul din piața orașului, „că-i vine să crepe de ciudă, că biserică stă chiar pe acest loc“ ³⁾. Începerea săpăturilor pentru îngrădirea bisericii după planul amintit fu iarăși un prilej binevenit pentru străini, ca să-și înceapă din nou mahinațiunile lor diavolești, întărtând populațiunea străină împotriva Românilor, „încât cei mai îngâmfați dintre Evrei,

---

1) 2) și 3) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

ca Herș Kapralek și adoratorii săi, papistașii Rudolf Ribiczka, Josef Lange, și alții, provocară pe primarul orașului Vraubek, să opriască lucrările începute la biserică, pe motivul, că șanțul pentru fundamentul îngrădirii era săpat cu 9 țoluri (degete) pe locul orașului, cumpărat dela biserică pe o nimică întreagă¹⁾.

Primarul, „slab și fațarnic, o minge în mâna Evreilor“,²⁾ urmând acestui îndemn, provocă pe întreprenori în mod oficios, chiar a douazi după începerea lucrărilor „să întreprună săpăturile și să nu îndrăznească a le continua“³⁾. Această poruncă fu comunicată parohului Șbiera de către epitropii bisericești chiar pe timpul sf. liturghii. După liturghie parohul merse la primărie, unde „află de față pe unii dintre provocatori, iar alții, îndeosebi papistașii, o luară la sănătoasa“⁴⁾, și provocă pe primar să-i dea deslușiri privitoare la cele întâmplate. Primarul, scuzându-se, mărturisi, că sistarea lucrărilor nu se făcu din inițiativa sa, ci în baza unei „provocări oficioase din partea Evreului Herș Kapralek“⁵⁾. Iar cauza sunt „cele 9 țoluri“⁶⁾ cu cari eșiră lucrătorii pe locul comunal. Eșind apoi cu toții la față locului, unde se aflau și „razvrătitorii“, parohul li explică, că, după planul întărit de minister, nu partea dinafară a fundamentului ci grilajul are să fie hotarul între ograda bisericii și între piața comunală, și că purtarea dușmănoasă și neîntemeiată a reprezentanților primăriei față

---

1) 2) 3) 4) 5) și 6) Cronica paroh. Siret.

de biserica ortodoxă pentru un lucru de nimic, „aruncă asupra lor o lumină cu atât mai urîță, cu cât îngrădirea bisericii are de scop să serviască și spre înfrumusețarea târgului“¹⁾). Evreii răzvrățiți se rușinară întrucâtva de cuvintele muștrătoare ale venerabilului preot român, aflară însă îndată alt pretext pentru purtarea lor răutăcioasă, declărând, că „nu așa mult de cele 9 țoluri (degete) li pasă lor, ci de câțiva pomi din preajma altarului bisericii, cari vor trebui tăiați la ridicarea grilajului“²⁾). Ei n’ar fi deci împotriva îngrădirii, „dacă s’ar trage îngrăditura din dreptul altarului cu atâta mai în spre zidul bisericii, ca să rămână copacii netăiați“³⁾). Fiind însă spațiul din jurul bisericii numai de 3¹/₂ stânjeni, deci prea îngust, parohul Sbiera nu putu ajunge la o înțelegere cu cahalul evreesc. De aceea plecă el, împreună cu epitropul bisericesc Vasile Siretean, la Cernăuți, și comunică referentului guvernial Wilh. Pompe toată afacerea în lumina ei adevărată, arătând, că toate aceste mahinațiuni evreești se fac numai din răutate și din ură confesională. Totodată declară parohul reprezentantului Administrației Țării, că epitropia bisericească e hotărîită să jertfiască cele câteva palme de pământ, de cari se legară dușmanii, numai să se înfăptuiască odată îngrădirea bisericii⁴⁾). Referentul primi propunerea parohului, și dete imediat poruncă întreprenorilor, să continue lucrările îngrădirii, trăgând săpăturile cu 9 de-

---

1) 2) 3) și 4) Cronica parohială din Siret.

gete mai înapoi. Iar pe preot îl îndători să-l înștiințeze telegrafic, îndatăce ar mai încerca cineva să zădărnicească aceste lucrări, făgăduindu-i, că la cea mică opunere va da întreprinderilor asistență de jandarmi, iar turburătorii vor fi aspru și exemplar pedepsiți ¹⁾). Hotărârile energice ale referentului Pompe fură auzite și răspândite în Siret încă înainte de sosirea preotului Sbiera dela Cernăuți și avură efectul dorit. În 12 Iunie 1891 lucrările îngrădirii începură iarăș fără cea mai mică stinghereală din partea evreimei, „deși căzura acuma și copacii cei scumpi“ din preajma altarului bisericii ²⁾). La finea anului 1891 îngrădirea cu grilaj de fer a bisericii Sf. Ioan Botezătorul era gata, făcându-se totodată și un trotoar în fața ei. Astfel fu în sfârșit îngrădită această biserică românească, după atâtea înjosiri și după o luptă aprigă de 5 ani de zile cu toate litfele străine, oploșite în acest străvechiu oraș moldovenesc, cari își băteau joc de instituțiunile neamului nostru într'un chip atât de revoltător și se făceau stăpâni peste bunurile noastre strămoșești.

Cu prilejul săpăturilor făcute pentru îngrădirea bisericii Sf. Ioan Botezătorul în a. 1891, s'au aflat în jurul ei o mulțime de oseminte ome-nești. În partea dela miazănoapte a bisericii se descoperi o groapă lungă, în care zăceau la un loc nenumărate oase și peste 10 scăfârlii (cranii) de om. Asemenea oseminte zăceau și în jurul acestei gropi, cari au rămas însă neatinse ³⁾.

---

1) 2) și 3) Cronica paroh. Siret.

În preajma altarului bisericii s'au aflat oseminte omenești, amestecate cu oase de animale.

În partea dela miazăzi s'a aflat o groapă zidită de piatră, în formă de patrunghiu, pieziș spre biserică. Această groapă avea o adâncime de 1 metru și se observa foarte bine, că ea a fost cândva acoperită cu o lespede mare de piatră, care mai târziu fu luată.

Cuprinsul acestei gropi patrute era umplut cu țărână, turnată în timpul mai nou, probabil în anul 1862, când fu netezit locul din jurul bisericii. Tot în partea dinspre miazăzi a bisericii, paralel cu naosul, se afla *un sicriu de lemn de brad*, putred, în care zăcea un schelet întreg și bine conservat. Pe degetul mânei sale drepte era un inel țărănesc de bacfon. Lângă schelet se mai află o monetă mică de aramă, țstearsă și mâncată de rugină.

Osemintele aflate în jurul bisericii fură adunate și puse în două sicriuri mari, cari fură transportate apoi cu procesiune mare în 4 Iulie 1891 la cimitirul cel nou din curtea bisericii Sf. Dimitrie, în cartierul Săliștea. Acolo fură înmormântate în partea dela miazănoapte a cimitirului ¹⁾.

Noua îngrădire cu grilaj de fier a bisericii Sf. Ioan forma însă un contrast mare cu biserica, dărăpănată și neîngrijită și'n lăuntrul ei și pe dinafară. Acoperișul turnului era putred, iar crucea din vârful ei plecată, amenințând să pice în orice clipă. De aceia parohiatul ort. rom.

¹⁾ Vezi Cronica paroh. din Siret.

din Siret se adresă Consistorului arhiepiscopesc din Cernăuți cu cererea, ca să se dispună de urgență repararea bisericii pe cheltuiala „Fondului bisericesc ort. al Bucovinei“. După mai multe intervenții sosi, în anul 1892, un inginer tehnic dela „Administrația Țării“ din Cernăuți, spre a constata la fața locului necesitatea reparaturilor. Acest inginer ordonă, în urma constatărilor făcute, să se înlătore nu numai crucea, care era pe cale să pice la orice suflare de vânt, ci și întregul acoperemânt de pe turnul bisericii și să se înlocuiască cu un acoperemânt provizor de scânduri. Prin această măsură biserica ar fi rămas în această stare tristă și desprețuită, pânăce ar fi putrezit acoperișul provizor al turnului.

Abia după multă rugăminte mai „îngădui“ administrația austriacă a țării să se mai lese acoperișul vechiu, „pe răspunderea și garanția personală a parohului“¹⁾. Se coborî deci numai crucea de pe turn, rămânând mult timp biserica parohială românească din capitala Moldovei de altădată fără cruce, asemenea unei sinagoge, de râsul străinilor.

Abia după multe plângeri și călătorii costisitoare pela stăpânirea din Cernăuți, se aprobă din partea cârmuirii restaurarea internă și externă a acestei biserici. Astfel se hotărî spălarea și renovarea iconostasului, care era cu totul negru de fum, radierea și colorarea din nou a părăților, scoaterea păretelui care des-

---

¹⁾ Cronica par. Siret.

părția naosul de pronaos, repararea turnului și acoperirea lui cu tinichea, așezarea unei cruci noi, cu glob aurit, pe vârful turnului și cu parafulger ș. a.¹⁾). Toate aceste lucrări se executară în a. 1893. Biserica fu apoi din nou sfințită de către parohul C. Sbiera, asistat de 12 preoți, în prezența unei mari mulțimi de popor. În anul 1904 se mai construî în această biserică pe spesele credincioșilor un amvon pentru predicator, lucrat foarte artistic de către sculptorul român *Epure din satul Tereblecea*. De pe înălțimea acestui amvon se predică prima dată poporului din Siret în 12/25 Septembrie 1904 de către profesorul de religie pâr. Petru Plopescul, azi profesor la liceul „Aron Pumnul“ din Cernăuți²⁾).

Am schițat soarta și suferințele acestui vechiu monument istoric românesc sub stăpânirea austriacă, pentru a ilustra suferința și umilirile populației românești și ortodoxe din orașul Siret din partea stăpânitorilor străini.

Azi biserica aceasta și credincioșii ei fiind iarăși sub stăpânire românească, aceste suferinți s'au sfârșit pentru totdeauna.

Avem credință tare, că deacuma acestei biserici i-se va da însemnătatea și îngrijirea ce i-se cuvine, ca unuia dintre cele mai vechi monumente istorice din țară, care ne-a mângăiat, ne-a ocrotit și ne-a păstrat legea și limba prin atâtea veacuri în acest străvechiu oraș, stăpânit până eri de litfele străine, cari căutau

---

1) și 2) Vezi: Cronica parohială din Siret.

să nimicească elementul românesc din acest colțisor al României.

În decursul vremurilor această biserică și-a schimbat mult prima ei înfățișare, așa că azi e greu de cunoscut, *cum a fost ea altădată*. Prădată de vrăjmași și ruınată în diferitele ei părți de influența nimicitoare a vremii, ea fost de mai multe ori reparată în veacurile trecute.

Rușinați de nepăsarea noastră de pân'acum față de monumentele noastre istorice din cel mai vechiu și mai istoric colț al Moldovei, să ne sirguim măcar de acum a direge, pe cât e cu putință, păcatele trecutului, îngrijind mai bine, pe lângă tot ce ni-a mai rămas dela străbuni, și de această biserică bătrână, dându-i un loc de frunte în studiul și conservarea monumentelor istorice din Moldova de sus, potrivit valorii sale istorice, artistice și culturale.

3. Biserica sf. Dimitrie din Siret

Biserica filială cu hramul sf. m. mucenic Dimitrie e a *treia biserică românească din orașul Siret*. Ea e clădită în mijlocul cimitirului ortodox de azi, în cartierul Sălișteea, lângă drumul ce duce din Siret în satul Mănăstioara.

Această biserică e ridicată de Ioan Sbiera, cam pe la anul 1730. De aceea poporul o numește după tradiția veche: „Biserica Sbie-renilor“¹⁾.

Tradiția acestei biserici, însemnată în cronica parohială din Siret, ni povestește, că pe

¹⁾ Cronica parohială din Siret.

la începutul veacului al 18-lea doi frați Sbiera se traseră cu turmele lor dela șes spre munte și anume spre Câmpulungul moldovenesc. Aici însă nu li mergea bine turmelor de oi. De aceea acești frați păstori se retraseră cu turmele lor mai la șes, pe un deal de pe țărmlul stâng al râului Suceava, ceva mai înspre miazănoapte dela satul Țibeni. Aici, pe aceste dealuri întinse având pășune bună și apă curată pentru oi, își clădiră și o căsuță, care să se fi văzut încă prin anii 1870 ¹⁾).

Unul dintre acești doi frați, Ioan Sbiera, neavând copii, și-a pus de gând să clădiască pe cheltuiala sa 7 biserici în 7 sate sărmane.

Această hotărîre evlavioasă o și înfăptui Ioan Sbiera, ridicând într'adevăr, 7 biserici, dintre cari una în Săliștea din Siret ²⁾).

Deși nu-i cunoscut nici un document primitiv la ctitoria acestei biserici, totuși adevărul, că Ioan Sbiera e ctitorul ei, rezultă din următoarele temeieri: Atât poporul din Siret cât și familia Sbiera din Bucovina, numesc această biserică după tradițiunea păstrată din generație în generație: „Biserica Sbierenilor“. În cele mai vechi inventarii ale acestei biserici, scrise înainte de anul 1824, și păstrate până azi ca documente oficiale, se spune, că biserica aceasta e „făcută de un Ioan Sbiera“ ³⁾). Într'o evanghelie veche slavonă, proprietatea acestei biserici, se află pe partea de jos a paginei dintâiu o notiță, în limba slavonă, care sună în traducere româ-

---

¹⁾ ²⁾ și ³⁾ Vezi: Cronica parohială din Siret.

nească astfel: „Eu Arsenie am vândut o evanghelie, o psaltire și un liturghier lui Ioan Sbiera“²⁾. Iar pe paginile 13—21 ale acestei evanghelii se află scris românește cu litere cirilice: „Această sf. Evanghelie, un liturghier și o psaltire s’au dat sfintei biserici după mila lui D-zeu și a Maicii Precistei, ce ne-au ajutat de am făcut sfânta biserică [cu] hramul Uspeniei (Adormirii)... Deci aceste cărți s’au dat de noi, de ctitori *Ioan Sbiera*; de aceste cine s’a sili să le fure de (la) treaba bisericească, să fie blăstămat de Dumnezeu și neertat“²⁾...

Privitor la hramul acestei biserici, numit în scrisoarea de mai sus, a „Uspeniei“, adică a Adormirii Maicii Domnului, și bătrânii Siretiului mărturisesc, că ea a avut în vremuri mai vechi acest hram³⁾. Dar fiindcă în aceeași zi se ținea în Siret și iarmarocul cel mare și vestit, locuitorii din Săliște se simțiau stingheriți în datinele lor vechi, îmbinate cu serbarea hramului bisericesc. De aceea hramul bisericii fu schimbat mai târziu pe ziua sărbătorii sf. m. mucenic Dimitrie⁴⁾.

Acest fapt e notat în cronica parohiei ort. din Siret de către parohul C. Sbiera, cu observarea că „aceasta a auzit-o din gura unui moș bătrân, cu numele *Ioan Nastasi*, căruia i-a spus-o tatăl său, care era acum bărbat, când se făcu această schimbare“⁵⁾.

În sinul familiei Sbiera, care azi e destul de numeroasă, mai ales în Horodnicul-de-jos,

---

1) 2) 3) 4) și 5) Vezi: Cronica par. Siret.

(jud. Rădăuți), unde se mutară mai târziu frații Sbiera de lângă Țibeni din cauza prădăciunilor Tatarilor năvălitori, se păstrează o tradiție frumoasă și interesantă cu privire la motivul, care l-a îndemnat pe Ioan Sbiera să clădiască bisericuța din Siret. Această tradiție, scrisă în cronica parohială din Siret, ni istorisește următoarele :

Ioan Sbiera, pe când locuia încă în Țibeni, se îmbolnăvi și după scurt timp muri.

A treia zi veni preotul cu procesiunea obicinuită ca să-l înmormânteze. Se adunase lume multă, sicriul cu mortul fu scos în ograda casei, și se începu prohodul. Dar pe când preotul cetia sf. evanghelie oamenii din jurul sicriului observară, că sicriul se mișcă, iar pela sfârșitul cetirii evangheliei căpacul de pe sicriu începu chiar a se ridica.

Oamenii, înlemniți de spaimă, se deteră înapoi. Numai preotul, mai ținându-și firea, se apropiă de sicriu și ridică capacul.

Dară mare îi fu și lui spaima, când văzu că Ioan, pe care-l începuse a prohodi, era cu ochii deschiși și, întinzând mânilor spre preot, începu a vorbi foarte încet. Preotul, cu toată spaima, îl luă de mâni și-i ajută să se scoale din sicriu. Cei de față, mai venindu-și în fire, veniră și dânșii în ajutor lui Ioan cel înviat și-l conduseră în casă. Aici mortul înviat, după ce se întări puțin cu mâncare și băutură, începu a povesti, că a fost într'o călătorie departe, până ce a ajuns într'o grădină cu feluriți pomi și cu flori frumoase, ce nu se văd pe

aici pela noi. Acolo i-se arată un înger, care-l întrebă cu voce blândă, ce ar face dacă s'ar întoarce iarăș în lumea unde a trăit până acuma. Atunci Ioan răspunse îngerului, că ar face 7 biserici în 7 sate sărmene. După acest răspuns îngerul îi descoperi îndată, că Dumnezeu i-a primit această juruință, și deci se poate întoarce iarăș în lumea de unde a venit, numai să-și țină cuvântul. După aceste vorbe, îngerul îl luă apoi de mână și-i arată un drum mai scurt, pe care se întoarce, iar în urma sa auzi o cântare minunată, de care răsuna grădina.

Ascultând această prea frumoasă cântare, perdu din vedere grădina cea frumoasă și se trezi în lumea aceasta, tocmai în clipele când Sfinția Sa părintele cânta lângă sicriul său ¹⁾.

Și Ioan Sbiera își împlini juruință făcută în lumea cealaltă, ridicând 7 biserici de lemn de stejar în 7 comune, dintre cari una *în Siret*, înzestrându-le cu ce putea și umblând dela una la alta ²⁾.

Pe evanghelia slavonă amintită din această biserică se află la pagina 300, pe partea din jos a icoanei sf. evanghelist Ioan, îndus anul 1649, în care a fost tipărită această veche evanghelie. Iar pe foaia 413 se află scrisă cu litere cirilice în limba română, următoarea notiță: „Și să se știe, că această Evanghelie au vrut Turcii s'o bage într'o i . . . , dară eu am dat-o în beciu cu Barbul barbierul în anul 1748 (= 7255)³⁾. Iar pe ultima pagină a acestei Evanghelii e scris cu semne mari anul 7241 = 1733⁴⁾.

1) 2) 3) și 4) După Cronica paroh. din Siret.

Biserica Sf. Dimitrie avea până pela mijlocul secolului al 19-lea parohia și preoții săi proprii. Preoții cunoscuți dela această biserică și parohie sunt următorii: 1. *Nicolai Ivanovici*, vicar parohial până în Martie 1809, 2. *Ioan Ieremievici*, vicar parohial până la anul 1810, 3. *Toma Calisievici*, administrator parohial până la a. 1825. Pe lângă aceștia mai funcționează la această biserică, ca vicar, și *Vasile Berlinschi*. Apoi urmară, ca administratori parohiali, la această biserică preoții: *Mihai Teodorovici*, *Dimitrie Cantemir* și *Dimitrie Tișcovici* ¹⁾).

În anul 1833 se desființă această parohie, iar condicele ei matriculare se purtară de acum înainte împreună cu cele ale bisericii Sf. Ioan Botezătorul ²⁾).

În anul 1856 guvernul austriac al Bucovinei hotărî dărâmarea bisericuței Sbierenilor din Siret, motivând această dispozițiune, că cele două biserici de zid din Siret sunt de ajuns pentru credincioșii ortodoxi din acest oraș, și nu mai e lipsă și de această bisericuță „periculoasă“ ³⁾).

Dar fiind biserica sf. Dimitrie situată în mijlocul cimitirului ortodox, și slujindu-se în ea sf. liturghie din timpuri vechi în toate Sâmbetele morților de peste an, parohienii ortodocși se împotriviră ordinului guvernului dela Cernăuți de a o dărâma. O comisiune oficială sosi la fața locului după această împotrivire a târgoveților, care constată, că biserica încă nu e

---

1) 2) 3) Vezi: Cronica paroh. din Siret

atât de putredă, ci ar putea sta încă multă vreme fără nici o primejdie. Numai acoperemântul ei era atât de stricat, încât ploua în lăuntru bisericii. Atunci târgovețul român *Lazar Ienachievici* declară în fața comisiunii, că el va acoperi din nou biserica pe cheituala sa proprie. După această făgăduință reprezentanții guvernului nu mai avură ce obiecta împotriva acestei biserici. Evlaviosul târgoveț Ienachievici își împlini această juruință de bun și evlavios creștin, acoperind biserica sf. Dimitrie cu șindilă, *pe cheituala sa* în anul 1858.

După 30 ani acoperemântul acestei biserici era iarăși putred. El fu reînnoit de către protopresviterul Răudăuților și parohul din Botușana, *Nicolai Sbiera*, în anul 1888.

În timpul mai nou această veche bisericuță fu renovată cu totul și acoperită cu tinichea, prin îngrijirea parohului român al Siretiului Constantin Gramatovici, un apărător inimos al intereselor Românilor din acest oraș în anii din urmă ai stăpânirii austriace.

CAP. XIV.

Organizația și administrația în trecutul său moldovenesc.

Orașul Siret a avut în timpurile vechi o organizație municipală asemănătoare cu cea a orașelor din țările din apus, după modelul orașelor poloneze, cari la rândul lor își primiră organizația dela orașele germane.

Dreptul municipal al Siretiului se întindea nu numai asupra oraşului, ci şi asupra unui teritoriu mai larg din jurul său, numit „ocol“, pe care se aflau sate, cari formau împreună cu oraşul o comună unitară ¹⁾).

Astfel întregul teritoriu, pe care se află satele *Verpole*, *Negoştina*, *Mănăstioara* şi *Vicşani*, împreună cu câmpiile, fânaţele şi pădurile din jurul acestor localităţi ²⁾, aparţinea ocolului oraşului Siret.

În fruntea administraţiei orăşăneşti stătea „şolturul“ (vornicul) cu „pârgarii“, de obicei 12, ca şi în alte oraşe moldoveneşti. Pe lângă aceştia mai aveau oarecare înrăuire asupra cârmuirii oraşului şi „bătrânii, oameni buni, negustorii şi târgoveţii ³⁾“. „Oamenii buni“, „bătrânii“, „negustorii şi târgoveţii“ erau cetăţenii adevăraţi ai oraşului, păstrătorii tradiţiilor vechi şi cunoscătorii „obiceiului pământului“, după care se judecau toate procesele şi daraverile dintre locuitori până spre mijlocul veacului al 17-lea ⁴⁾. Ei erau întrebaţi de sfat înaintea fiecărei judecăţi mai încâlcite şi cu răspundere mai grea ⁵⁾, şi formau, împreună cu şoltuzul şi pârgarii, „sfatul cel mare“ orăşănesc, pe când pârgarii formau „sfatul cel mic“, adică mai restrâns ⁶⁾. Şoltuzul cu cei 12 pârgari aveau datoria să chivernisească, cu sfatul „oamenilor bătrâni“, averea târgului, să intervie la orice

¹⁾ Vezi: Dr. I. Nistor: *Handel u. Wandel in d. Moldau*, pag. 110. ²⁾ Vezi: *Cronica paroh. Siret*.

³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ Vezi: Dr. I. Nistor, o. c., pag. 95, 101—102.

⁶⁾ Vezi: I. Bogan: *Docum. I. Ştefan cel Mare*, v. I, p. 12.

schimbare de stăpânire a pământului și să curme orice ceartă la prilejuri de acest fel ¹⁾).

Dintr'un document vechiu avem știrea, că în anul 1646 interveniră într'un proces de posesiune și cei *12 pârgari din Siret* ²⁾).

Șoltuzul și pârgarii orașului mai aveau îndătorirea să strângă toate dările și dijmele domnești, pentru cari erau răspunzători cu averea lor, să poarte grijă de apărarea și de promovarea intereselor negustorești, să supravegheze prețurile și calitatea mărfurilor aduse pe piața târgului, și să confiște marfa rea, stricată, spartă sau putredă ³⁾).

Pe lângă acestea șoltuzul și pârgarii mai aveau dreptul să judece în afaceri de negoț și să asculte martori la învitarea altor judecătorii ⁴⁾).

Aceste drepturi și datorii ale șoltuzului și pârgarilor din Siret ni le arată un document, dat de Ștefan cel Mare în 30 August 1479, prin care acest Domn al Moldovei scoate pe locuitorii satului Rădăuți, atârănător de episcopia de acolo, de sub iurisdicțiunea boerilor, staroștilor și a șoltuzului și a pârgarilor din Siret și din Suceava, precum și a vornicilor din aceste două târguri ⁵⁾).

În acest document se zice răspicat, că „nici șoltujii și pârgarii din Suceavă și din târgul Siretiului, nici vornicii din aceste două târguri . . . să nu aibă treabă cu oamenii noștri din Rădăuți, satul Mitropoliei noastre, nici a-i judeca, nici gloabă

1) Dr. I. Nistor: o. c., p. 101.

2) Vezi: Codrescu: Uric. X, p. 97.

3) Dr. I. Nistor: o. c., p. 102—104.

4) Vezi: Dr. I. Nistor, o. c., pag. 229.

5) Vezi: I. Bogdan: Doc. I. Ștef. c. M., I, pag. 228.

a lua dela dâșșii, nici pentru lucru mic, nici pentru lucru mare, *nici pentru moarte de om, nici pentru răpire de față*, ce se va întâmpla acolo în satul Rădăușilor. *Numai pentru Șfadă în târg și pentru furtușagurile* ce s'ar dovedi *la față locului în târg* să-i judece pe oamenii din Rădăuși *vornicii târgului*"¹⁾. Iar pentru altă treabă să n'aibă voe a-i judeca alt cineva decât episcopul Rădăușilor Ioanichie și urmașii lui, sau vornicii lor²⁾. „Vornicii târgului“, amintiți în acest document, erau soltuji și pârgarii *din Siret* și din Suceava, încotro mergeau Rădăușenii „la târg“.

Acest document ne arăta deci lămurit, că pe timpul Domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1504) în fruntea târgului Siret stăteau șoltuji și pârgari, cari aveau dreptul și puterea de a judeca pe oricine în chestiuni de negoț pe piața târgului, precum și furtușagurile dovedite în târg la față locului. Din acelaș document mai cunoaștem, că Vodă putea oricând restrânge drepturile obicinuite ale șoltuzului și ale pârgarilor, după cum se întâmplă în cazul acesta cu cei din Siret față de locuitorii satului episcopesc al Rădăușilor, cărora li se acorda privilegiul de a fi judecați numai de episcopul de acolo.

Cum se alegeau șoltuzul și pârgarii, și cât dura funcțiunea lor, nu știm. Se pare însă că ei se alegeau în fiecare an din mijlocul cetățenilor³⁾.

Până spre sfârșitul secolului al 16-lea sfatul

---

^{1) 2)} I. Bogdan : Docum. lui Ștefan cel Mare, I, pag. 232, No. 126. ³⁾ Vezi : Nistor, o. c., pag. 101.

orășănesc se compunea în Siret, ca și în alte orașe, mai mult din negustori. În secolele următoare însă tot dreptul municipal trecu asupra meseriașilor, cari se organizară în bresle, după meseria ce o exercitau ¹⁾.

Pe lângă șoltuz și pârgari se mai aflau în unele orașe moldovenești și alți slujbași și slugi domnești, precum „globnicii“ și „pererubții“. Globnicii erau slujbașii cari adunau „gloabele“ sau pedepsele, iar pererubții erau acei slujbași mai mici, cari mânau oamenii străini la lucru de cetate, de mori domnești ș. a. Ei se numiau astfel dela cuvântul slav „pererubeț“ = a tăia, adică a face semne cu cutițul pe răboj, neștiind a scrie ²⁾). Slujbași și slugi domnești de acestfel vor fi fost de bună seamă și în Siret, unde știm că se aflau mori domnești.

Această organizație orășănească a rămas în *Siret*, ca și în celelalte orașe ale Moldovei, și după domnia lui Ștefan cel Mare, până pe timpul Fanarioșilor, cari concentrară apoi toată puterea și jurisdicțiunea în persoana ispravnicilor.

Pe la începutul veacului al 18-lea se mai amintesc și „nemesnicii“ din *Siret*. Astfel un doc. din a. 1740 ni spune, că „giupânul Ioan, nemesnicul dela Târgul Siret, și fratele său Jolba“ iau în arândă o parte din satul Răgășăuți pe Siret dela Gligoraș Musteață, drept zălog pentru un împrumut de 120 lei bătuți ³⁾.

---

¹⁾ Vezi: Nistor, o. c., pag. 101.

²⁾ Vezi Bogdan: Doc. I. Ștef. c. M., II, p. 600.

³⁾ Iorga: Stud. și Doc., V, p. 233, No. 51.

CAP. XV.

Armenii, Grecii și Evreii în trecutul orașului Siret.

Armenii se așezară de timpuriu prin orașele Moldovei ca negustori. Mai ales dela începutul secolului al 15-lea negustorii armeni fură atrași în Moldova prin înființarea unui drum de negoț, pe care se puteau transporta mărfuri din Orient și dela Miazăzi, prin Moldova spre Polonia și de aici în părțile de răsărit ale Germaniei. Pe lângă această împrejurare așezarea Armenilor în Moldova fu sprijinită și prin faptul, că Domnitorii acestei țări, mai ales Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, silindu-se să ridice negoțul din țară, primiau foarte bucuroși pe vestiții negustori armeni ¹⁾.

În timpul domniei lui Alexandru cel Bun să se fi așezat în Moldova vre-o 3000 de familii armenesti, în 7 târguri. Altă ceată de Armeni se așeză în Moldova pe la anul 1475, sub domnia lui Ștefan cel Mare, din care partea cea mai mare se așeză în Suceava ²⁾.

Despre existența Armenilor în Siret în număr mare mărturisește și mulțimea de pietre mormântale armenesti, aflate în acest oraș, dintre cari multe se văd și azi înșirate pe zidul ce înconjoară cimitirul catolic de acolo ³⁾. În anul 1551, Ștefan Vodă VI Rareș (1551—1552), suindu-se pe tronul Moldovei, voi să silească

¹⁾ Vezi: Dr. Polek: Die Armenier in der Buk.

²⁾ Vezi: Polek, o. c., pag. 11.

³⁾ Vezi: Dr. Kozak: Die Inschrift d. Buk., pag. 121.

cu puterea pe Armenii din Moldova, de a trece la credința ortodoxă. Armenii se împotrivară. Atunci Ștefan Vodă Rareș porunci să se dărâme bisericile armenesti din *Siret*, din *Suceava* și din alte târguri, iar episcopul și preoții Armenilor să fie închiși în temniță, și averile lor să fie confiscate ¹⁾.

Din această știre cunoaștem, că în secolul al 16-lea se aflau în orașul Siret mulți Armeni. Ei își aveau aici și o biserică proprie, care fu dărâmată în a. 1551 la porunca lui Ștefan Vodă VI Rareș, și deatunci poate n'a mai fost reclădită niciodată. Spre sfârșitul veacului al 17-lea numărul Armenilor din Moldova se micșură mult. Sub domnia lui *Gheorghe Duca-Vodă* (1668—1672) Armenii fură prigoniți forte greu fiind învinovați de acest Domn al Moldovei, că ar fi fost părtași, împreună cu boerii, la o conspirație împotriva sa. Din cauza aceasta multe familii de Armeni din Suceava și din *Siret* fugiră atunci în Transilvania, sub conducerea episcopului lor *Menas*. Acolo fură ei primiți de principele *Mihail I Apafi* (1661—1686), și întemeiară orașele „*Armenopol*“ (sau *Gherla*) și „*Elizabetopol*“ (sau *Ibașfalău*) ²⁾.

În urma acestei emigrări de sub domnia lui Gh. Duca-Vodă, puținii negustori armeni ce mai răsăriră în Siret dispărură, aproape cu toții, pe timpul Fanarioților, fiind înlocuiți de

---

¹⁾ Vezi: D. Dan: Die Verfolgung der Armenier in der Moldau i. J. 1551, beschrieben vom Diakon Minas, Cernăuți, 1894; apoi Polek, o. c., pag. 11.

²⁾ Polek, o. c., pag 11.

Greci. Aceasta ni-o dovedește știrea, că în anul 1777, la răpirea Bucovinei, se aflau în această parte a Moldovei de sus, numai *58 familii de Armeni* ¹⁾. Pe timpul stăpânirii moldovenești Armenii din *Siret*, ca și cei din alte orașe ale Moldovei, formau o comunitate proprie, armenescă, cu drepturi autonome, condusă de șol-tuiji și pârgarii lor naționali, aleși de dânșii ²⁾.

După *răpirea Bucovinei*, guvernul austriac își dădu mare silință, prin anii 1776—1779, să înființeze iarăși colonii de negustori armeni în această provincie. Intre localitățile mai însemnate, luate în vedere pentru așezarea coloniștilor armeni, catolici din Galiția, era și orașul *Siret* ³⁾. Aceasta ni dovedește, că pe acele vremuri nu se mai aflau Armeni în acest oraș. Spre a încuraja și a înlesni colonizarea Armenilor în Bucovina, Administrația militară austriacă acordă Armenilor așezați în această țară privilegii însemnate și avantajoase, privitoare la negoț. Intre altele fură sprijinite foarte mult iarmaroacele și bâlciurile săptămânale *din Siret* și *Suceava*. Spre acest scop stăpânirea austriacă porunci în a. 1786, că dintre mărfurile și vitele aduse pe piața acestor târguri, să fie supuse taxelor vamale numai acelea, cari rămân în țară, iar acele mărfuri sau vite, cari trec peste granițele țării, să fie libere de orice vamă ⁴⁾.

¹⁾ I. Polek: General Splenys Beschreibung der Bukowina, Cernăuți, 1893, pag. 166.

²⁾ Cf. Nistor, o. c., pag. 109.

³⁾ Vezi: I. Polek: Die Armenier i. d. Buk., pag. 14.

⁴⁾ Idem, o. c., pag. 26.

Prin anul 1850 se aflau în Siret, după mărturiile bătrânilor, numai 6 Armeni, iar în anul 1914, trăia în acest oraș numai 1 familie armenescă (Manisali).

Despre *Grecii*, cari au trăit în Siret în vremurile trecute, n'avem nici o știre mai însemnată, și mai ales nici una demnă de amintirea noastră. Ei au fost elemente trecătoare, aduse pe aici de-un vânt rău, numai spre a se îmbogăți din munca și sudoarea neamului românesc dispărând apoi cu prada iarăși spre Fanar, de unde veniau împreună cu protectorii lor de pe scaunul Moldovei.

Singura amintire despre Greci, păstrată între târgoveții bătrâni ai Siretiului, e numele vechiu al unei străzi, numită „strada grecească“ sau „la Greci“, probabil din cauza, că aici vor fi locuit negustori greci pe timpul Domnitorilor Fanarioți din Moldova. Aceasta era strada, ce duce dela bis. Sf. Ioan Botezătorul, pe sub dealul Sasca, spre biserica Sf. Troițe.

Dupăce dispărură Grecii, se așezară în Siret, după răpirea Bucovinei, alți străini, cari nimiciră vechiul negoț creștin și meșteșugurile de modă veche ale Românilor. Aceștia sunt *Evreii*. Ei au acăpărat cu timpul nu numai negoțul și aproape toate meșteșugurile, ci chiar și cârmuirea orașului.

Indată după răpirea Bucovinei, în anul 1777, se aflau în *orașul Siret și în districtul său, numai 15 familii de Evrei, și anume: 37 per-*

soane bărbătești și 36 persoane femești, la un loc *73 de suflete*¹⁾.

În anul 1782 se aflau în Bucovina întreagă *714 familii evreești*. Prin exilarea multor Evrei însă, cari se strecuraseră peste hotarele provinciei în mod fraudulos, scăzu acest număr astfel, că în anul 1786, deci după patru ani, rămaseră în Bucovina numai *175 familii de Evrei*²⁾. Dar cu toate ordinele și măsurile luate față de Evrei de către administrația militară austriacă a Bucovinei deatunci, mai ales privitor la arândările și subarândările lor stricacioase și ruinătoare, totuși ei se strecurară iarăși în Bucovina pe diferite căi, așa că numărul lor crescă, până la anul 1801, la *649 familii cu 3286 de suflete*³⁾.

Guvernul austriac la început făcea deci greutate năvălirii cu duiumul a Evreilor din Galiția în noua provincie Bucovina, ordonând, ca ei să se așeze aici numai cu permisiune specială din partea guvernului și cu condiția, să nu se ocupe cu anumite feluri de negoț, rezervate numai negustorilor creștini. Despre aceasta ni mărturisește următorul act oficial, numit „*carte de suferială*“, nemțește „*Duldungsschein*“, din anul 1812, scris în limba română și germană, și copiat în cronică parohială din

¹⁾ După un act oficial intitulat: „*Summarischer Extrakt über die im Bukow. Distrikt befindlichen Juden, resp. Familien*“, din anul 1777, păstrat în „*Arhiva Statului din Cernăuți*“ între actele militare austriace.

²⁾ Dr. Polek: *Die Bukowina zu Anfang d. J. 1801, nach einer ämtlichen Denkschrift*, pag. 39.

³⁾ Idem, o. c., pag. 31.

Siret: „Carte de suferială, prin care jidaucei Chente Huttman, care este negustoriță de piele, 30 ani de bătrână, născută din Siret, și înscrisă la grămada jidovască al Siretiului sub numărul de conscripție 322, așzătoare, i se dă voe în urmarea Inaltei hotărîri de Curte din 10 Sept. 1812, No. . . și a decretului Inaltei Gubernii din 9 Oct. al pomenitului an, *a locui în Bucovina, până când nu se va amesteca la alișvelişuri* („unerlaubter Nahrungsweig“), care nu sunt pozvolite jidovilor“¹⁾.

Aceste formalități și greutăți, impuse Evreilor din partea guvernului austriac, nu ajutară însă nimic, căci în anii următori Evreii năvăliră cu droaia în Bucovina, și deci și în Siret, făcând concurență zdrobitoare negusturilor și meseriașilor români din acest oraș. Evreii puseră stăpânire pe averile și casele românești din vatra târgului, pe când târgoveții români, mânați de sărăcie și de datorii la cămătarii evrei, se retraseră tot mai mult spre marginele orașului.

Un bătrân târgoveț din Siret, Vasile Siretean, mi-a povestit, că prin anii 1848 numai 4 Evrei erau în Siret proprietari de casă. Tot după spusele bătrânilor din Siret, șirul de case mari de zid, cu etaje, din mijlocul orașului, între piața centrală și strada ce duce spre Suceava, erau până pe la anii 1870 proprietatea târgovețului Tudorache Botezat, Român cu mare vază, care a fost multă vreme starostele breslei cojocarilor din acest oraș.

1) Vezi: Cronica par. din Siret.

Azi numai o singură casă de zid și cu etaj din vatra orașului Siret, casa familiei Silion, e în stăpânire românească. Toate celelalte case din inima acestui oraș, în jurul pieței centrale, sunt azi stăpânite și locuite numai de Evrei, cari reprezintă în Siret prin anii 1920, numărul considerabil de 3178 de suflete, din populația întreagă a orașului de 7815 locuitori ¹⁾.

Până pe la anul 1850 elementul românesc din Siret era încă în majoritate covârșitoarea față de Evrei și de alți străini.

Azi vechiul Siret s'a prefăcut într'un cuib plin de străini, mai ales de Evrei, din târg moldovenesc de frunte, cum era înainte de vre-o 50 ani.

CAP. XVI.

Moșia Siretiului în vremuri vechi și „Schitul Sfântului Onufrei“²⁾.

Toate câmpiile, peste cari se întind azi satele Verpole, Negoștina, Mănăstioara și Vicșani au fost din vechime proprietatea sau moșia târgului Siret ³⁾.

După strămutarea scaunului domnesc al Voevozilor Moldovei dela Siret la Suceava,

¹⁾ Vezi: Dr. Tr. Brăilean: „Jidanii și războiul“ în revista „Cugetări“ Cernăuți, anul I. No. 3.

²⁾ Retipărire din revista „Deșteptarea“, gazetă pentru popor, editată de soc. acad. „Junimea“, Cernăuți, anul III (1921) No. 4 și 5,

³⁾ Cronica parohială din Siret.

orașul Siret își perdu mult din însemnătatea sa de altădată, și începu a decădea. Târgoveții din Siret cu timpul nu mai puteau trăi în belșug numai din negoț, ca altădată, și astfel fură siliți să-și gospodărească, ținând vite și lucrând la câmp. Partea cea mai mare din moșia târgului Siret, mai ales câmpurile peste cari se așterne azi satul *Mănăstioara* sau *Sf. Onufrei*, o întrebuițau târgoveții până în secolul al 17-lea, ca „păscătoare“ sau „toloacă“ pentru vitele și turmele lor de oi ¹⁾.

La începutul secolului al 17-lea însă, preotul „Mihul sau Mișul“ ²⁾ din Siret ceru dela cârmuitorii târgului, să-i dea voe, ca să întrebuițeze o parte din această toloacă ca țarină pentru arătură și fânațe, și să sădiască pe ea și o grădină de pomi ³⁾. Siretenii, având pe acele vremuri pământ din belșug și fiind darnici de mână, împliniră fără multă vorbă dorința părintelui Mihul, fiind el și băștinaș din Siret. Mihul ridică apoi, cam în mijlocul câmpului primit spre întrebuițare și folosire proprie, o *biseriçuță mică*, de lemn, pe care o dăruie înaintea morții sale *Mănăstirii Putna* ⁴⁾. Această danie fu întărită în anul 1646 de către Domnul Moldovei *Vasile Lupu* (1634—1653). În locul biseriçuței mici și joase a lui Mihul, Domnul Moldovei *Ștefan Petriceicu-Vodă* zidi, în anul 1673, o biserică frumoasă de piatră, o „mănăstioară“, după cum îi ziceau locuitorii,

1) Cf. Prelicz: o. c. p. 14.

2) și 3) Cronica paroh. din Siret.

4) Prelicz: o. c. p. 14, apoi Cronica paroh. Siret.

cu 5 despărțituri, și cu hramul Sfântului Onufrei, care fu sfințită de Mitropolitul Moldovei Dosoftei, asistat de Teodosie, episcopul Romanului, și de Serafim, episcopul Rădăuților ¹⁾. Cu acest prilej mai perdură Siretenii o parte bună din moșia lor, căci ctitorul Mănăstioarei Sfântului Onufrei, Ștefan Vodă Petriceicu mai dezlipi prin hrizovul din 20 Iunie 1673 o bucată mare din toloaca târgului și o dăruie acestei mănăstiri, împreună cu heleșteul *Mânzați*, 5 familii de țigani și 3 fâlci de podgorie (vie) ²⁾. Acest complex de câmp, rupt din toloaca Siretiului și dăruit Mănăstirii Sf. Onufrei, fu hotărnicit de către Serafim, episcopul Rădăuților (1667—1685), împreună cu Logofătul *Solomon Bărlădeanul și cu șoltuzul și cei 12 pângari din Siret* ³⁾. În 12 Ianuarie 1680, Ștefan Vodă Petriceicu mai dăruie acestei mănăstioare și toate moșiile sale străbune, adecă: Turneștii de sus, ^{1/4} *din Drăgușeni și din Tărășeni*, apoi *Banceștii*, cu un heleșteu de pește, o grădină de pomi, o prisacă și o moară, spre a pune pe călugării Schitului Sf. Onufrei în stare de a zidi în jurul mănăstirii chilii și alte clădiri trebuincioase ⁴⁾.

După înființarea Schitului sau Mănăstioarei Sf. Onufrei, se așezară în curând, în jurul și pe moșia ei, mai multe familii de țărani români.

¹⁾ Vezi: Prelicz: *Geschichte der Stadt Sereth*, pagina 14, apoi D. Dan: *Cronica Rădăuților*, pagina 90—91.

²⁾ Prelicz: o. c., apoi *Cronica paroh. Siret*.

³⁾ Vezi: D. Dan: o. c. p. 91, apoi Prelicz: o. c. p. 14, și *Cronica par. Siret*.

⁴⁾ Wickenhauser: *Bochotin*, apoi Prelicz: o. c. pagina 15.

Așa se formă în jurul schitului un sat românesc, care se numi ca și mănăstirea: „*Mănăstioara Sfântului Onufrei*“, iar azi se numește, mai scurt, numai „*Mănăstioara*“ sau numai „*Sfântul Onufrei*“¹⁾. Țăranii români cari s’au așezat în jurul Mănăstioarei Sf. Onufrei, și astfel au pus temelia satului *Mănăstioara*, seamănă să fie de obârșie ardeleană, căci pe acele vremuri sute de familii românești din Ardeal, iobagi sârmani, bătuți de biciul unguresc, își părăsiră glia strămoșească, atât de darnică pentru stăpânii asupritori și atât de stearpă, pentru cei ce-o lucrau. Ei trecură munții și se așezară în părțile noastre, prin Bucovina, unde condițiile de viață erau mai bune²⁾. Numărul vechilor familii românești din Mănăstioara fu sporit apoi și cu alte familii de țărani români, venite din Transilvania, mai ales dela anul 1700 încoace, când Românii de acolo fură asupriți de Unguri, pentru că nu voiau să-și părăsească credința strămoșească și să se uniască cu biserica papistașă. Din cauza aceasta mulți Români ardeleni, năcăjiți de Unguri, trecură dincoace de munți, și se așezară în Moldova, întărind astfel rândurile fraților lor, descălicați pe aice în vremuri mai vechi. Aceasta ni-o mărturisește și un izvod din anul 1778, care ni arată coloniștii români veniți din Transilvania și așezați în satul „*Sfântul Onufrei*“, sau *Mănăstioara*,

---

1) Vezi: Cronica parohială din Siret.

2) Vezi: Nistor: „Legăturile noastre cu Ardealul“ în „Jurneale literare“, Cernăuți anul XI. No. 1-3 ex 1914, pagina 14 și următoarele.

apoi în *Tereblecea*, „*Bahârnești*“ (*Bahrinești*), *Camenca* (*Petriceni*), *Carapciu* pe *Siret*, *Cupca*, *Pătrăuți* pe *Siret*, *Ciudei*, *Budeniți*, și în alte sate din Bucovina de miazăzi ¹⁾. Urmează deci, că, dacă nu toți, apoi desigur o parte mare dintre locuitorii români ai satului *Mănăstioara*, și ai celorlalte sate amintite, din ținuturile *Siretului* și *Storojinețului*, își trag obârșia din Transilvania.

În Anul 1746 Domnul Moldovei *Ioan Mavrocordat* (1743—1747) mai despărți o parte bună din moșia *Siretenilor*, și anume partea dinspre răsărit, pe care se află satele *Negoștina* și *Verpole*, și o dăruie Spătarului său *Constantin Sturza* ²⁾. Iar, 10 ani mai târziu, în anul 1756, Domnul Moldovei *Constantin Vodă Racoviță* (1756—1757) mai dezlipi încă o parte din toloaca ce li mai rămăsese *Siretenilor* și o dăruie Schitului Sf. Onufrei din satul *Mănăstioara* ³⁾.

Târgul *Siret* mai stăpâna din vechime și o câmpie întinsă, dincolo de satul *Mănăstioara*, pe *Horaiț*, cam pe locul unde se află azi gara și sătișorul *Vicșani* (*Ruda*). Această câmpie se numea „*Valea Cuilei*“ sau „*Cuila*“, și aducea *Siretenilor* un venit sau „*zeciuială*“ de fân, în preț de 50 florini anual ⁴⁾.

În apropierea câmpiei *Cuila* se afla și un sat, numit „*Vicșani*“ sau și „*Vicșineț*“, care era proprietatea Schitului sau *Mănăstioarei* Sf.

1) Vezi: I. Nistor: l. c. în „*Junimea literară*“.

2) Prelicz: o. c. pag. 15, apoi *Cronica* paroh. din *Siret*.

3) Idem: o. c. și *Cronica* parohială din *Siret*.

4) *Cronica* parohială din *Siret*.

Onufrei. *Acest sat a dispărut însă cu totul, încât azi cu greu s'ar mai putea preciza locul unde a fost așezat, și hotarele sale*¹⁾. El s'a întins pe câmpiile dintre satele Bancești și Frătăuții-noui. *Pe vremea lui Ștefan cel Mare acest sat exista încă. Ștefan cel Mare dăruiește, prin hrizovul din 15 Martie 1848, „două părți din satul Vișani“ Mănăstirii Putna*²⁾. *La răpirea Bucovinei satul Vișani nu mai exista. Mănăstirea Putna însă stăpânia încă moșia pe care fusese satul, și cedase o parte din ea Schitului Sfântului Onufrei*³⁾. Călugării dela Sf. Onufrei voiau să pună stăpânire și pe câmpia numită „*Valea Cuilei*“, care se afla în stăpânirea târgoveților din Siret. Ei începură dela o vreme a spune, că Siretenii n'au nici un drept asupra acestei moșioare, *căci pe ea a stat în vremurile mai vechi satul Vișani*, care aparținea de drept Mănăstirii Sf. Onufrei⁴⁾. Se iscă deci un proces pentru stăpânirea Cuilei între călugării Schitului Sf. Onufrei și între târgoveții din Siret. Călugării însă perdură procesul, căci Siretenii putură dovedi cu hrizoave vechi în fața judecătorilor dreptul lor de stăpânire asupra moșiei Cuila. Izbucnind însă în anul 1770 o holeră grozavă, care seceră în câteva zile o parte mare din populația Siretiului, starețul Schitului Sf. Onufrei, care era de loc din Siret și se bucura de mare

---

1) Cronica parohială Siret.

2) Vezi: I. Bogdan: Doc. I. Ștefan cel Mare I pag. 332.

3) Idem: o. c.

4) Cronica paroh. Siret, apoi Prelicz: o. c. pag. 15.

cinste și încredere la Sireteni, întrebuiță starea sufletească tulburată și îngrozită a târgoveților, în casele cărora această boală cumplită sămăna tot mai multă jale și nenorocire, spre a pune mâna, prin viclenie, *pe hrizoavele lor*, prin cari dovedeau ei drepturile lor de proprietate asupra moșiei Cuila. Intr'o bună zi chemă el la sine pe reprezentanții târgului Siret, pe atunci toți numai Români, și li spune, că holera își are cuibul în hrizoavele și hârțiile vechi și mucigăite, ce se află în cancelaria primăriei și prin casele bieților târgoveți. Spre a stărpi deci această boală strașnică, toate aceste hârții vechi, în cari s'a sălășluit bacilul holerii, trebuie nimicite prin foc. Așa cuvântă părintele stareț fruntașilor din Siret. *Soltuzul și cei 12 pângari* ai Siretiului, înspăimântați de ravagiile cumplite ce le făcea holera zilnic în rândurile populațiunii orașului, se încrezură lesne în vorbele viclene ale starețului lacom, adunară toate hrizoavele și zapisele vechi, ce le aveau dela părinți și strămoși, și le aduseră la Schitul Sf. Onufrei. Starețul, bucuros că i s'a nimerit vicleșugul, porunci atunci să se facă un foc mare sub niște brazi din apropierea schitului, și puse pe foc toate aceste documente de mare preț, cari azi ni-ar desluși multe lucruri însemnate din vremurile demult apuse ¹⁾). Astfel perdură târgoveții români din Siret cele mai trebuincioase și mai însemnate hrizoave și documente din bătrâni, cari li dovedeau și li întăriau drep-

---

1) Cf.: Cronica paroh. Siret, apoi Prelicz: o. c., pag. 15.

turile de proprietate, nu numai asupra Cuilei, ci și asupra altor averi din târg, pe cari le perdură mai târziu către comună, neputând dovedi prin nimic dreptul lor de proprietate ¹⁾.

Iar urmașii de azi ai acestor târgoveți din Siret își perdură prin fapta starețului dela Mănăstioara Sf. Onufrei zestrea lor strămoșască, și multe știri prețioase și amintiri frumoase din vremea moldovenească a orașului lor, din cauza încrederei prea mari în vorbele unor călugări iubitori de argint. Și, poate ca pedeapsă pentru această slăbiciune și nechibzuință, Dumnezeu a voit, *ca toți acești reprezentanți ai târgului Siret*, — cari, împreună cu șoltuzul lor, au dus documentele și hrizoavele vechi spre a fi nimicite la Mănăstioara, — *au murit de holeră, afară de unul singur* ²⁾. După încetarea holerei populațiunea Siretiului să fi scăzut la 50 de suflete ³⁾.

După răpirea Bucovinei de către Austria, Schitul Sf. Onufrei fu desființat împreună cu celelalte 35 de mănăstiri și schituri din Bucovina, iar moșiile și averile lor fură date în seama „Administrației fondurilor și moșiilor Statului“ din Lemberg, spre a le administra ⁴⁾. Președintele acestei administrații împărătești, *Mathias Ainsler*, porunci să se colonizeze moșia Sfântului Onufrei cu coloniști germani. Pe temeiul acestei porunci fură aduse la Mănăstioara 8 familii de Nemți, originari din Kurmainz, Nassau, Fulda, Wür-

---

1) Prelicz : o. c., pag. 15.

2) Vezi : Cronica paroh. Siret.

3) și 4) Prelicz : o. c., pag. 15.

temberg și Pfalz, în Germania de azi, cari fură așezați între marginea dela apus a orașului Siret și între satul Mănăstioara ¹⁾). Administrația austriacă a Bucovinei i-a înzestrat cu pământ românesc din moșia orașului Siret și a comunei românești Mănăstioara, cu scopul ascuns de a împestrița fața curat românească a acestui sat, precum făcu această stăpânire și cu alte sate românești din Bucovina. Schitului Sf. Onufrei de odinioară i-a rămas numai numele de „Mănăstioara“, care s'a întins și asupra satului format în jurul său. Azi biserica acestui schit nu mai e mănăstire, ci servește, dela anul 1785 până azi, de biserică parohială, fără moșie, săracă, tristă, și puțin îngrijită, ca aproape toate bisericile noastre din vremurile vechi. Satul Mănăstioara a fost nimicuit aproape cu desăvârșire în marele războiu mondial 1914—1918, căci armata Rușilor își săpă tranșee, în a. 1917, tocmai prin mijlocul acestui sat, lăsând astfel locuitorilor scăpați cu viață din această localitate numai jale și sărăcie și „ochi pentru plâns“.

Cap. XVIII.

Breslele meșteșugarilor români din trecutul orașului Siret.

Meseriașii români din Siret erau organizați în bresle încă de prin secolul al 16-lea, având în frunte un staroste, steagul lor propriu, legile lor și sărbătorile lor deosebite.

---

¹⁾ Prelicz: o. c., pag. 15

Era o vreme, — și nu e tocmai mult de-atunci, — când trăiau în Siret negustori și meșteșugari români *vestiți*, cu vechi tradiții, și cu stare bună, și nu se plecau în fața venetichilor, aduși de vânt în orașul lor. Ei se mai deosebiau de acești străini și prin înfățișarea lor de Moldoveni ageri, și prin îmbrăcămintea lor tradițională, ținând cu sfințenie datinele și obiceiurile vechilor bresle moldovenești, până înainte de vre-o 60 ani. „Meșteșugarii moldoveni din Siret erau oameni pacinici și de omenie“, după cum zic, cu lacrimi în ochi, bătrânii târgoveți de azi din acest oraș.

Cele mai însemnate bresle românești de meșteșugari erau în Siret, în vremurile mai vechi, următoarele: „*Breasla cojocarilor*“, cea a „*ciobotarilor*“ și cea a „*bodnarilor*“. Dintre toate „*breasla cojocarilor*“ a fost cea mai puternică și s'a păstrat până'n zilele noastre, avându-și încă vechiul și frumosul său steag, cu chipul *Sf. Ilie*, patronul cojocarilor din Siret. În vremurile trecute, în zilele de iarmaroc, mai ales de „*iarmarocul cel mare*“ din ziua *Sf. Nicolae*, toate cartierele Siretiului se puneau în mișcare, întrerupându-și liniștea monotonă la sunetul clopotelor tuturor bisericilor românești ale târgului. În aceste zile toți breslașii, tineri și bătrâni, cuprinși de însuflețire și de voe bună, se adunau desdimineață la starostia breslei lor, și, grupându-se în jurul steagului, porneau spre biserica Mușatei cu orchestra în frunte. Astfel urmau ei unei vechi datini, împlinite atâția ani dearândul de părinții și stră-

moșii lor, de a începe cu o rugăciune de „Doamne ajută“, în biserică, afacerile de negoț în zilele iarmarocului. Sunetul asurzitor al muzicii breslașilor atrăgea îndată și pe sătenii veniți cu grămada la iarmaroc, în haine de sărbătoare. Și toată învălmășeala aceasta, o amestecătură de târgoveți, surducari și de chipeși țărani, de orășence și mândre țărance, pășia sănătos și mândru în urma tarafului de lăutari, pe străzile târgului spre biserică, punând în uimire și respect pe străini, dar mai ales pe Evrei, cari îi priveau dela o parte „făcând pe gură-cască“¹⁾. După slujba dumnezească obișnuită, breslașii se grupau apoi în rânduri, ostăsește, pe piața din fața bisericii, unde se aduna lume multă în feliurite haine. Aici se făcea apoi deschiderea solemnă a iarmarocului, cu rugăciune din partea preoților și cu sfințirea apei.

După această solemnitate impunătoare a breslelor, piața se umplea de prăvălii improvizate și de corturi cu marfă feliurită, „bună și eftină ca'n povești“. Negustorii și breslașii români își începeau apoi afacerile de negoț, deosebindu-se de cei străini prin purtarea lor *delicată și prin rostul vorbei lor, neaoș românești*, petrecute cu feliurite glume cum numai Românul știe să le direagă și să le spună, prin cari atrăgeau mai ales pe țărani români dela sate.

---

¹⁾ Cuvintele unui bătrân cojocar din Siret, care mi-a povestit, cum se serba din partea breslelor românești din Siret deschiderea iarmarocelor în vremuri mai vechi.

În acest chip făceau ei concurență zdrobitoare străinilor din dreapta și din stânga, limbuți, dar seci la vorbă. Astfel banii țaranului român intrau mai mult în „punga de piele de miel“ a meseriașilor și târgoveților români decât în „buzunarul“ străinilor. Altă sărbătoare mare de feliul acesta a breslei cojocarilor din Siret era la „Vovedenie“ (Intrarea în biserică a Maicii Domnului). În această zi membrii acestei bresle făceau parastas în biserică, întru pomenirea cojocarilor morți din breaslă. Cheltuiala parastasului se acoperea din „lădița“ breslei, iar dacă în lădiță (cassa) nu erau parale deajuns, toți membrii contribuiau în părți egale, la acoperirea cheltuelilor.

Breasla cojocarilor, cu steagul lor străvechiu de culoare albăstrie, cu chipul Sf. Ilie, *există încă înainte de războiul mondial, prin anii 1913*, și număra 33 membri, toți Români, căci cojocarii evrei din Siret nu erau primiți în breaslă. În fruntea breslei stătea un comitet compus din: 1 staroste, 1 vicestaroste, 1 secretar și 5 membri fără funcție. Dar alaiurile lor sărbătorești din timpul vechiu dispăruseră cu totul.

Breasla ciobotarilor a existat până înainte de vre-o 40 ani. Cel din urmă staroste al ei a fost *Cozma Cărăuș*. Deasemeni a dispărut și breasla „*bodnarilor*“, și împreună cu ea dispăru și această meserie românească din Siret.

Pe lângă negoțul și meseriile amintite mulți târgoveți români din Siret se mai ocupau în trecut și cu *cărăușia*. În timpul războiului

Rușilor cu Turcii, care a fost și războiul nostru pentru Independență, din anul 1877, mulți *cărăuși români din Târgul Siretiului* au fost angajați de către Evrei din Basarabia „rusască”, să ducă cu carele lor provizii pentru armata rusască din Bulgaria. Cărăușii români din Siret încarcară *la Ungheni „suhari“* (pâne uscată) și de aici îi duseră pe caruțele lor *peste București* la Giurgiu, plătindu-li-se câte 280 fl. de fiecare car ¹⁾.

În această cale lungă cărăușii noștri poșosiră câteva zile în *Ploești*, apoi în *București*, unde stătură în popas 13 zile la hanul unui Grec ²⁾. Plecând apoi mai departe „s’au pornit la oarele 8 dimineața din marginea dela miază-noapte a *Bucureștilor* și au ajuns în marginea dela miazăzi a orașului la oarele 3 după amiazăzi, ³⁾ deci după 7 oare de mers în paș, cu carele încărcate. După 3 zile de călătorie dela *București* ajunseră la *Giurgiu*, „în rânduri de câte 300 de căruți, din Bucovina și din Rusia“ (Basarabia) ⁴⁾. Când au ajuns la Dunăre, la „tabăra cea mare“, au descărcat marfa și au vândut caii, aici, pe malul Dunării, spre a se întoarce apoi spre casă cu trenul. Un soldat rus însă nu voia să li dea voe cărăușilor să se întoarcă înapoi spre casă. Atunci cărăușii români din Siret începură a-l ruga pe soldatul sentinelă, „în limba rusască“, să li „pozvoliască“ (= permită) reîn-

¹⁾ Comunicat de către bătrânul târgoveț român din Siret, Vasile Siretean, care a luat însuși parte la aceste cărăușii.

²⁾ ³⁾ și ⁴⁾ După comunicările numitului Vasile Sireteanu.

toarcerea în Bucovina la vetrele și la nevestele lor. *Soldatul*, după ce ascultă rugile deznădăjduite ale cărăușilor, se adresează către târgovețul-cărăuș Vasile Siretean, care vorbea în numele tuturor tovărășilor *săi din Siret*, și-i zise în limba românească: „Te cunosc pe vorbă că ești Moldovan, poți să te întorci acasă“. *Acest soldat era un Român din Basarabia*, care slujia în armata rusască. El dete voe apoi tuturor cărăușilor români să plece spre casă, iar pe Evrei îi reținu pe loc ¹⁾.

Azi și cărăușia a dispărut dintre ocupațiunile târgoveților români din Siret. Evreii i-au făcut capătul.

În vremurile vechi și până pe la a. 1870, când târgoveții români din Siret aveau încă pământ mult și livezi largi, mulți dintre ei se ocupau și cu agricultura și creșterea vitelor.

Pe timpul răpirii Bucovinei de către Austria Siretenii cultivau, pe lângă grădinele și livezile lor proprii, încă și „grădinele cele vechi ale orașului“ ²⁾. Aceste grădini erau proprietatea comunei urbane, iar târgoveții plăteau primăriei orașului pentru folosirea lor, după spusele bătrânilor „o arândă mică, de 3 sorocoveți pe falce“. Această arândă era, așa zicând, moștenitoare. Ea trecea adecă dela tată la fiu, iar reprezentanța comunală nu avea dreptul de a lua locurile acestea din stăpânirea unuia și a le da altuia, decât numai în cazul când

---

¹⁾ După povestirile răposatului târgoveț din Siret Vasile Siretean.

²⁾ Vezi: Cronica paroh. din Siret.

arândașul însuși renunța la ele de bună voe, sau dacă muria fără urmași („clironomi“¹⁾).

Dela anul 1873 însă, venind la cârma orașului oameni străini de neamul și legea românească, aceștia desființară arânda moștenitoare a câmpurilor și grădinilor comunale și le arândară mai mult străinilor, mai ales Evreilor, cu un preț foarte urcat, „ca să mai lungece pe vrute și nevrute ceva și în punga celor dela cârma orașului“²⁾.

Pe aceleași vremuri, până pe la anul 1870, Siretenii aveau, după mărturiile bătrânilor, și *turme de oi, cu stână* pe toloaca lor de 250 fălci. Aceste turme le pășteau ciobani de profesiune, aduși din munții Bucovinei și plătiți cu bani buni. Dintre acești ciobani vor fi fost unii tocmai din Ardeal, după cum ni arată următorul cântec popular, păstrat din acele vremuri și până azi în amintirea târgoveților bătrâni din Siret:

„Ardelean cu suman scurt,
La Moldova ce șezi mult,
Decând ai venit la noi,
S'a scumpit brânza de oi,
Făina de păpușoi“³⁾.

Azi nu mai au Siretenii români nici *unde*, nici *de unde* face stână de oi.

1) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

2) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

3) Auzită dela Ioan Teliman din Siret.

CAP. XVIII.

**Icoane din trecutul românesc
al orașului Siret.****1. Portul tradițional „moldovenesc”
al târgoveților români din Siretiul ce s'a dus.**

În vremurile vechi toți târgoveții români ai Siretiului, negustori, meseriași sau agricultori, se deosebiau de concetățenii lor de neam străin din acest oraș prin costumul lor pitoresc, apucat încă din timpul stăpânirii moldovenești.

Acest costum deosebit îl purtau toți târgoveții români, bărbații și femeile, fără deosebire de vârstă.

Bărbații purtau peste cămașă „*minteanul*”, croit din materie de mătasă roșă sau verde, sau dintr'o materie numită „*cutnie*”. *Minteanul* se purta poală peste poală, având sus, lângă guler trei bumbi, iar mai în jos doi.

Cel din urmă târgoveț moldovean din Siret, care a purtat încă *mintean* până la moartea sa, întâmplată pe la anul 1890, a fost venerabilul bătrân Vasile Ștefaniuc, tatăl răposatului Arhimandrit Iuvenal Ștefanelli și al scriitorului bucovinean, răposatului consilier de tribunal Tudor Ștefanelli. Dispărând acest bătrân dintre cei vii, a dispărut și vechiul *mintean*, ca o relictivie sfântă și rară din trecutul nostru moldovenesc.

O modă mai nouă a *minteanului* a fost „*ilicul*”, care se croia de regulă dintr'o mătasă vârstată tot cu o dungă roșă și una albastră.

Ilicul se încheia cu un rând de bumbi deși, făcuți din „găitan“ negru, și cusuți un deget unul dela altul.

La zile „mari“, de sărbătoare, se lua în locul ilicului, „*antereul*“. Acesta era o haină lungă până'n pământ, peste care se încingeau târgoveții cu o cingătoare, de regulă un tulpan mare de mătăasă, foarte frumos colorat, numit „*taclid*“.

Pe deasupra antereului se îmbrăca „*cațaveica*“, făcută dintr'un postav albastru, verde sau întunecat, și blănită cu piele de vulpe.

Mintenele, ilicele, antereele și cațaveica erau lucrate numai de croitori români. Cel mai bun și mai vestit croitor pentru acest fel de haine era târgovețul român *Ioan Ștefaniuc* (ca 1860).

În picioare purtau vechii târgoveți români „*ciubote de saftian*“, adecă de piele de țap dubită cu „scumpie“, și nadragi foarte largi, băgați în ciubote și numiți „*raituși*“.

Pe cap purtau mai mult o cușmă brumărie, care „se lovia foarte bine la straele cele românești.“ Și *femeile*, bunicele Siretencelor de azi, aveau un port deosebit de cel de azi. Ele purtau în loc de „bluza modernă“, de azi, un fel de cațaveică scurtă de postav verde, cu mâneci largi și blănită cu piele de jder. Această cațaveică se numia „*ghiordei*“ și se purta peste rochie. *Rochiile* erau foarte largi, croite după moda de găteală „rococo“ și iarna vătuite. Pe cap purtau „*baidiere*“ de culoare galbănă, cu cari se îmbrobodeau „capitește“,

Întocmai ca nevestele noastre dela sate. În zile de sărbătoare, sau la sărbări, petreceri și nunți, precum și iarna la frig, femeile târgoveților noștri îmbrăcau peste ghiordei o cațaveică lungă, blănită cu piele de vulpe sau de mătă sălbatecă. În picioare purtau „*iminei*“, adică niște cizmulițe colorate, de saftian, fără călcâi. Imineii se băgau într'un fel de pantofi, întocmai cum poartă și azi încă țărancele din jurul Cernăuților.

Vechiul port al generațiilor trecute de târgoveți moldoveni nu e de origine românească, căci nu are nimic sau numai foarte puțin din îmbrăcămintea noastră populară și națională. Totuș și acest port vechiu al târgoveților noștri e demn de amintirea noastră, fiindcă a fost timp îndelungat costumul național al Românilor dela oraș, și face astfel o parte întregitoare din vechea noastră industrie casnică și artă pământeană.

Acest port străbun, prin care târgoveții români se deosebiau de cei streini de limba și legea noastră, l-au primit târgoveții noștri încă pe timpul stăpânirii moldovenești dela Turcii și Grecii, cari năvăliseră și prin Moldova în secolul al 18-lea, pe timpul domnitorilor fanarioți, când se stricară și se grecizară moravurile noastre străbune. Portul grecesc al târgoveților se schimbă însă întrucâtva prin influența izvoadelor și a gustului artistic, înăscut Românului. Și erau mândri vechii Sireteni în costumul lor „moldovenesc“. Și când se adunau la diferite prilejuri în grupe mai mari păreau a fi niște

ostași uniformați ai Voevozilor noștri români, cărora aceștia le încredințară, parcă, stăpânirea și apărarea reședinței lor de altădată, cât timp va mai răsuna în aceste părți graiul românesc și doina cea străbună.

Iar străinii venetici priviau la ei cu respect și cu oarecare admirațiune, numindu-i „talpa târgului“.

Cu timpul portul național al târgoveților începu a dispărea tot mai mult, fiind înlăturat și distrus de concurența zdrobitoare a „modei“ străine, „europene“, de pilda răufăcătoare și de lipsa simțului de prețuire și de cinstire a izvoadelor și tehnicelor bătrânești din partea oamenilor semiculți.

Vechii negustori și meseriași români din Siret au dispărut, fără să se fi ridicat alții în locul lor, și cu dânșii au dispărut și datinele și obiceiurile vechi, și portul tradițional al târgoveților, cum dispărea ceara la vâpaia focului. Urmașii lor de azi se deosebesc de ceilalți concetățeni ai lor de neam și sânge străin, doar prin brazdele adânci, trase pe fețele lor de sărăcie și năcazuri. Prin anii 1914 un singur târgoveț bătrân, cu numele Vasile Colomițchi, care purta în spatele sale peste 80 ani, mai păstra încă unele rămășiți din vechiul port orășnesc al Moldovenilor din Târgul Siretului.

Azi nu mai trăește nici acest venerabil bătrân, care putea da încă multe deslușiri celui dornic de amintirile trecutului.

Și dispărând dintre cei vii acest bătrân, cel din urmă târgoveț de tagma veche din Siret,

a luat cu sine în mormânt și ultimele reminiscențe din portul tradițional românesc al târgoveților orașelor noastre moldovenești ¹⁾.

2. „La scumpie“.

Impreună cu portul tradițional al târgoveților din Siret dispăru și *felul lor vechiu de viațuire și de ocupațiune, cu toate obiceiurile îmbinate cu ele*. Greul vieții a înăbușit parcă în sufletele celor câțiva târgoveți români ce au mai rămas în Siret în cei treizeci de ani din urmă orice simțământ de voe bune și de dragoste pentru formele simple dar frumoase, cu cari își ușurau străbunii lor munca de toate zilele și și petreceau „un ceas fără năcaz“ în clipe de odihnă.

Sufletele lor deveniră parcă tâmpite și neaccesibile pentru acea fericire sufletească și poezie întineritoare ce-o aflăm la poporul nostru dela sate. Azi, doar un bătrân ce stă, așa zicând, cu'n picior în groapă, își mai aduce aminte de vreun cântec bătrânesc, ce-l cântau vechii breslași moldveni lucrând la „teighea“ cu „gripca“ ²⁾ sau cu „daragul“ ³⁾ în mână, de frumoasele datini dela nunți și la alte prilejuri de bucurie, și de scenele pline de poezie, cu cari

---

1) Retipărire din „Junimea literară“, Cernăuți, anul XI. No. 1—3 cu 1914, sub titlul de „Icoane din trecutul românesc al orașului Siret“ de S. Reli.

2) Gripca = unealtă cojocărească, cu care se curățesc piele de oae dubite ca să se albească,

3) Daragul = unealtă cojocărească, cu care se „dărăgesc“, adecă se curățesc piele de scai.

își ușurau munca grea a câmpului sau întreprinderile negustorești.

Până pe la anul 1850 meseriașii români din Siret se ocupau peste iarnă cu meseria lor. Vara însă plecau cu toții „la scumpie“, la Moldova, în județul Galaților, dar mai ales la Basarabia, în județul Chișinăului. Mulți Sireteni din generația de azi nu vor mai fi știind ce înseamnă „scumpia“, și mai puțin vor ști, ce rost a avut ea în viața și ocupațiunile din trecut ale strămoșilor lor.

„Scumpia“ e numirea populară a unei plante, ce seamănă mult cu liliacul, cu miros foarte plăcut, cu floricele mici și cu frunze alterne simple. Ea se ține de genul plantelor lemnoase din familia Anacardiaceelor și e cunoscută în știința botaniceii sub numele științific de „*Rhus Cotinus* L.“¹⁾.

Aceasta plantă crește în regiunile calde ale României, și anume în *Banat*, în județul *Galați* din Moldova și în județul Chișinăului în Basarabia prin răriturile pădurilor.

Scumpia se întrebuința, din cauza bogăției sale de tanină, pentru dubitul pieilor de țapi, cunoscute în comerț sub numele de „saftian“.

Siretenii arândau scumpia dela boeri, proprietarii pădurilor respective, plătind fiecare pentru ea dimpreună cu pascătoarea pentru cai câte „6 galbeni“ (= ca 60 lei). Cel mai mult au petrecut ei la scumpie în *Bălți* și în „satul *Călărași*“ din Basarabia, unde arândau

¹⁾ Vezi Enciclopedia Română. t. III, p. 766 și 921.

scumpia dela boerul Chiriac, om „cu inimă foarte bună pentru Moldoveni“. În fiecare an, cu două săptămâni înainte de Sfinții Apostoli Petru și Pavel, se porniau Siretenii, toți deodată, la scumpie, cu carele lor cari formau un șirag lung „dela podul Siretelui până la târgul Mihăilenilor“.

Carele lor erau încărcate cu fedeleșe, pe cari le duceau încolo ca marfă de vânzare și în cari își puneau și merindea trebuincioasă. Ajunși în Basarabia vindeau fedeleșele cu „bani buni“, adecă cu câte o „carbovă“¹⁾.

Nevestele își petreceau bărbații la scumpie până la fosta graniță a României, la Mihăileni, de unde apoi se despărțiau. Și era înduioșătoare până la lacrimi despărțirea târgoveților acestora de nevestele lor înainte de trecerea frontierei, spre a nu-și vedea timp de câteva luni casa și familia.

Aice, lângă graniță făceau ei un popas de câteva ceasuri, spre a mai petrece câteva clipe în societatea celor dragi ai lor, ușurându-și durerea despărțirii prin cântece duioase. Mai ales femeile, din fire mai simțitoare, își spuneau tare păsul inimii prin cântece jalnice, rugând fiecare pe „bădița“,²⁾ „să nu zăbăvească mult“ unde se duce, că

„De-i zăbăvi până'n toamnă,
 „Mi-i găsi uscată coarnă.
 „De-i zăbăvi și mai mult,
 „Mi-i găsi moartă-n pământ“³⁾.

¹⁾ Carbovă = monetă rusască de argint.

²⁾ Femeile din Siret își titulau în trecut pe bărbații lor „bădiță“.

³⁾ Auzită dela bătrânul târgoveț din Siret Vasile Siretean.

Apoi urma o ultimă îmbrățișare de adio, încă câteva cuvinte de îmbărbătare și de mângăere, un fluturat de batiste și o privire încă — cea din urmă — după cari nevestele se întorceau acasă la copilași, iar bărbații, făcându-și o cruce mare și rostind un „Doamne ajută“ din inimă, se porneau mai departe spre țânta călătoriei lor. Ajunși în „Basarabia rusască“, petreceau aici până la sfârșitul lui Septemvrie, ocupându-se cu cultivarea, culesul, treieratul și legatul scumpiei. În cursul acestei vremi, petrecute între străini, îi năcăjiau pe Siretenii noștri feliurite neajunsuri, dar mai ales grija și dorul de „cei de-acasă“. Aici în freamătul lin al pădurilor și la șoptitul izvoarelor ce străbăteau sălbăticia acestor locuri, se adunau acești oameni harnici și de ispravă, seara „după munca zilei, la un loc, spre a-și alunga dorul de casă prin povestiri frumoase din trecut sau prin cântecele voinicești, ce le deprinseseră ei, sau părinții lor, în vreun han din Târgul Siretiului, unde se abăteau câteodată, în treacăt, și voinici de-ai codrilor :

„La crâșmuța cea din vale,
 Cu vin bun și ocă mare“,
 unde „beau voinicii de călare“, căci
 „crâșmărița-i slută tare“, sau
 „la crâșmuța cea din deal“, unde
 „vinu-i bun și oca-i mică“, dar
 „crâșmărița-i frumușică“, de aceea, aici
 „beau voinicii de se strică“ 1).

---

1) Auzită dela bătrânul Vasile Siretean, târgoveț din Siret.

Acolo, prin Basarabia, în sălbătăcia pădurilor cu scumpie, sub poalele codrilor verzi unde petreceau, se simțiau poate și dâșii „voinicici de codru“, sub impresia și farmecul următorului cântece ce-l cântau ei, adunați la un loc, în jurul focului de seară :

„Sub poala de codru verde
O zare de foc se vede.
Imprejurul focului,
Stau voinici de-ai Oltului.
Nu știu zece ori cin'spre'ce,
Știu că peste-o sută'ntruce,
Și toți frig câte-un berbece,
Că să aibă de gustare
Dela mic și pân'la mare.
— Căpitane! Vremea trece!
Din două una-ți alege:
Ori la muncă, ori la luncă!
Că s'o sfârșit bani'n pungă,
Tot suind și coborînd,
Tot suind din deal în deal
Cu mâna pe iatagan.
Tot suind din deal în vale,
Tot cu mâna pe pistoale!“¹⁾

Așa cântau Siretenii la scumpie, la lumina tainică a lunei sau la zarea focului, trezind codrii Basarabiei din amorțeala în care căzuseră, de când limba răpitorului moscovit izgoni din ei fermecătoarea doină moldovenească și versul românesc.

Peste zi însă harnicii târgoveți dela scumpie își mișcau brațele lor la muncă, în tactul unui

¹⁾ Auzită dela Ioan Teliman din Siret. O variantă a acestui cântec bătrânesc se află și în „Poezii pop. ale Românilor“, culese de Vas. Alexandri, edit. Bibliot. p. toți, pag. 172.

cântec de dor, dedicat celor iubiți ai lor rămași acasă :

„Frunză verde de scumpie,
Mă suli în deal la oie,
Și-mi văzui casa pustie
Și femeia'-n văduvie,
Și copii'n sărăcie“¹⁾.

Toamna, prin Septemvrie, își încărcau apoi carele cu scumpie, câte cel puțin 15 „țâcnare (= 15.000 kg.) pe un car, și se întorceau în Bucovina, ducând scumpia la târgușorul *Kuty* de la hotarul Galiției în preajma *Vijnitei*, unde o vindeau dubălarilor Armeni deacolo, cu câte 17—20 fl. „țâcnariul (100 kg.) Dela *Kuty* se întorceau apoi pela vetrele lor, la Siret, aducând „parale bune“, cu cari trăiau în îndes-țulare pe lângă meseria ce o exercitau în timpul ernii.

Azi a dispărut spiritul de întreprinderi negustorești și căraușia târgoveților din vremurile trecute. Azi nu mai are *cine*, iar cei-ce mai sunt *nu mai știu* să împreune orice lucru cu câte o datină păstrată din bătrâni și să-l împodobească cu forme frumoase, izvorâte din sufletul poetic al Românului, precum o făceau aceasta târgoveții moldoveni din Târgul Siretiului carele s'au dus²⁾.

3. Cum „petreceau“ odată Românii din Siret³⁾.

În timpul trecut și până pe la anul 1870,

¹⁾ Auzită dela răp. Vasile Siretean din Siret.

²⁾ Retipărire din „Junimea literară“ Cern. N-ii. citați mai sus.

³⁾ Retipărire din rev. „Deșteptarea“, Cern. an III N. 7 1921.

când elementul românesc din târgul Siret era mai puternic și cu stare mai bună, pulza în acest bătrân oraș o viață socială românească, *expresivă* și plină de scene poetice și fermecătoare.

Orășenii români se deosebiau de pătura străină nu numai prin vorba lor delicată și prin portul lor frumos, ci și prin formulele lor sociale și prin petrecerile lor.

Dacă breslașul român știa să-și ușureze și să-și îndulciască *munca* cu chiote șăgalnice și pline de înțelepciune, și cu feliurite glume potrivite, cu atât mai mult știa el să-și avânte sufletul într'o lume mai veselă în orele sale libere.

În fiecare Duminică s'au sărbătore mai însemnată, după sf. liturghie, tineretul însoțit de bătrâni se aduna la o casă cinstită din cutare cartier al orașului, spre a „face horă“ și spre a-și petrece câteva ceasuri de voieșie în jurul lăutarilor, cari până pe la anul 1850 erau toți numai Români din Siret.

Fiecare „gospodină“ nu venia la horă „cu mâna goală“, numai cu fata, ci aduceau feliurite prăjituri, „plăcinte“ și „turtă dulce“ și un șip de băutură dulce, trandafirie, numită „rozolie“. Și se adunau la horă și bătrâni cu părul alb, nu numai cei-ce aveau feciori sau fete de dans, ci toți „gospodarii, ca să se mai întâlnească“ și să-și povestească de griji și de afaceri, mai întinerindu-și totodată inima privind cum se veselește tinerimea.

Aici se sfătuiau ei împreună despre întâmplări și fapte din vremurile trecute, despre afaceri sau despre treburile târgului, îndulcindu-și plăsurile și năcazurile cu „vin bun moldovenesc“, sau cu must din fructele grădinilor lor proprii.

Iar lăutarii înveseliau pe cei adunați cu fermecătoare arii românești și cu cântece bătrânești, căci nu se pomeniau mai demult muzicanți străini la petreceri și nunți românești în orașul Siret.

Inimile tineretului tresăltau la auzul frumoaselor arii, și o putere nevăzută îndemna parcă pe fiecarele să-și caute pentru dans aleasa inimii, parfumată cu miros de busuioc și de calapăr, căci mai demult nu se pomenia, ca târgoveții noștri să-și cheltuiască paralele, ca cei de azi, pentru „*parfumuri*“. Și după câteva clipe tot tineretul se vedea învârtind vesel roata bătrânei noastre hore.

Iar printre tonurile muzicii se amestecau și șoapte de dragoste și glume. Și multe simțeminte, neștiute încă, se deșteptau la aceste petreceri în peptul tinereții. După spusele bătrânilor mai rămași prin Siret din vremuri mai vechi, se dansau la aceste „baluri“ mai întâi „jocuri moldovenești“ cu ritmul mai repede, apoi urmau niște „sârbe, la cari se ridica colbul până'n nouri“ când se prindeau în ele „băeții“ și fetișcanele române „ispititoare ca păcatul“, din acest oraș. Iar' când bătrânul „capelmaistru“ vedea că „s'au cam obosit băeții“, lăsa strunele vioarei să răsune „mai domol“. Și atunci cu toții se înlănțuiau în hora liniștită.

După fiecare dans „jucăușii se cinsteau“ cu „rozolia“ dulce, adusă deacasă de viitoarele soacre, sau cu must vechiu de pere, și se „tractau“ cu „turtă dulce“ și plăcinte. Cavalerii cari acordau și plăteau muzica erau ținuți în mare cinste. Ei erau dătători de ton și răspunzători pentru buna rânduială. Deaceia ei erau cei dintăiu „tractați“ cu prăjituri și „cinstiți“ cu băutură de către fetițele jucăușe.

În timpul de pauză a dansurilor „muzica“ se dedica petrecerii celor mai în vârstă, cântându-li feliurite doine și cântece bătrânești cari pătrundau în adâncurile tainuite ale sufletelor lor.

Și de multeori „își facea cheful“ și câte unul dintre bătrâni, cântând de câte o doină bătrânească după o melodie anumită, acompaniată încet de muzică, ca de pildă următoarea :

„Noi am fost doi dragi iubiți,
Ca doi zarzari înfloriți.
Zarzarii sau scuturat,
Și noi ne-am înstrăinat.
Nu știu, Dumnezeu a vrut-o,
Ori dușmanii ne-au făcut-o.

Și erau duiioase și cu foc cântecele bătrânilor, așa cum știu cânta numai ceice și-au pierdut bunurile strămoșești și cunosc binele și fericirea numai ca o amintire din trecut, din spusele părinților.

După pauză începea iarăș dansul tineretului, și adeseori se auziau și chiuituri șăgalnice, cum se aud de altfel numai pe la sate, ca de pildă:

„Haida roată, și'n'apoi!
 Ca ciobanul după oi.
 Haida, roată rotiliță,
 Să-mi dai gură, copiliță*.

Adeseori se simția ispitit și câte un bătrân cu părul argintiu să între'n horă cu tinerii, spre a-și mai aduce aminte de dalbele-i tinerețe. După o introducere șagalică se avânta în horă, parcă n'ar mai fi simțit povara vârstei sale înaintate. Toți îl admirau cu cinstea și respectul cuvenit bătrânețelor și părului cărunț. Și spre a spori veselia horei, după câteva clipe se auzia și acest bătrân strigând în ritmul dansului:

„Bătrânețe, sculă rea,
 Vinde-te-aș de te-aș putea!
 N'aș căta pe ce te-aș da,
 Numai de te-aș lepăda!

Frunză verde stejărel,
 Cătu-i omul tinerel,
 Se ține dorul de el.
 Dar' dacă îmbătrânește,
 Pune-i paie și-l pârlește!* 1).

Sau: „Hop în sus, și hop în jos,
 Joc de sălă bucuros.
 Aș juca și nu pot bine,
 M'aș lăsa și mi-i rușine.
 Că râde lumea de mine!* 2).

Astfel petreceau Siretenii din alte vremuri, în zile mari, de sărbătoare, fără a se amesteca cu străinii, cari erau priviți de nevrednici să stea în rând cu Românul.

1) și 2) Auzite dela răposatul târgoveț din Siret Vasile Siretean.

Petrecherile lor aveau caracter adevărat național, fără amestec și împesărițare cu datini și obiceiuri străine. În ele se oglindea un traiu oriental, înfrumusețat cu datini adevărat românești. În multe inimi se aprindea la acestfel de petrecheri dragostea, pe care se întemeiau apoi căsniciile și familiile românești din Siret, și nu se pomenea în vremuri vechi, ca un târgoveț român să-și ia în căsătorie soție de neam străin.

Sufletul nunților și petrecherilor românești din Siret între anii 1850—1870 era vestitul taraf de muzicanți români al lui *Ionică Doboș*. El se compunea din 3 vioare, o clarinetă, sau flaută și un „bas“. Nu se făcea nici în Siret și nici în ținutul său — nuntă sau petrecere cu dans, fără muzica lui „*chir Ioniță Doboș din Siret*“, care știa să scoată din strunele roase ale vioarei sale tonuri și arii atât de minunate, încât îi „fermece și-i înduioșă pe ascultători până la lacrimi“, după cum povestesc bătrânii. Și mi-au mai povestit bătrânii Siretiului, cari au apucat acele vremuri, că oridecâteori cânta bătrânul Doboș, „*se vedeau lacrimi în genele lui*“.

Erau lacrimile de fericire sufletiască ale artistului popular, care vedea cum predomină, ca un suveran, sufletele românești din Târgul Siretiului, cu arcușul său.

Dar acele vremuri s'au dus demult. Și împreună cu ele s'a dus și Siretiul deatunci. Azi nu mai poate fi vorba de o viață adevărat românească în acest oraș. Bătrânii târgoveți moldoveni au trecut rând pe rând în împărăția

vecinicieii, iar urmașii lor de azi s'au „domnit“, adecă au studiat pentru pânea de toate zilele, făcându-se cei mai mulți învățători și învățătoare, împrăștiați prin satele și orașele Bucovinei, slăbind astfel și mai mult elementul românesc al acestui oraș.

Azi nu mai vezi ilice și anteree, nici ghiordee și baidiere, ca demult, căci le-au izgonit din acest oraș năravul imitării hainelor străine.

Orașul Siret e azi pentru noi, Români, un oraș de amintiri.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Introducere	1
CAP. I.	
Topografia veche românească a târgului Siret	5
CAP. II.	
Antichități de săpătură, aflate în târgul și jud. Siretiului.	9
CAP. III.	
Urmele celor mai vechi locuitori ai Siretiului ; locuinți lăcustre	14
CAP. IV.	
Suveniri dela Romani, aflate'n Siret	17
CAP. V.	
Intăritura „Horodâștea“ din Siret	20
CAP. VI.	
Siretiul sub năvălirile barbare (600—1300)	24
CAP. VII.	
Cetatea de pe dealul „Ruina“ din Siret	27
CAP. VIII.	
1. Siretiul pe timpul întemeerii Moldovei în sec. al 14-lea	31
2. Cetățuia lui Sas-Vodă din Siret	33
3. Orașul Siret capitală a principatului Moldovei în timpul domniei lui Lațcu-Vodă (1365—1374)	34
4. Anastasia, Domnița Siretiului	42
CAP. IX.	
Episcopia romano-catolică din Siret.	
1. Iniințarea și titularii ei	45
2. Mănăstirea Minorșilor cu biserica Maicii Domnului din Siret	56
3. Mănăstirea Dominicanilor din Siret cu bis. cat. a Sf. Ioan Botezătorul	61

CAP. X.

Siretiul în istoria neamului nostru dela Petru-Vodă Mușat I,
până la Ștefan cel Mare, (1375—1457) 67

CAP. XI.

Siretiul pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1504) 74

CAP. XII.

Insemnătatea comercială a Siretiului în trecutul său moldovenesc.

1. Calea de negoț a Siretiului 80

2. Vama moldovenească din Siret 82

CAP. XIII.

Monumentele noastre istorice din Siret.

1. Biserica Sf. Treimi („Troiața“) 93

2. Biserica parohială a Sf. Ioan Botezătorul 103

3. Biserica Sf. Dimitrie din Siret 119

CAP. XIV.

Organizația și administrația Siretiului în trecutul său
moldovenesc 125

CAP. XV.

Armenii, Grecii și Evreii în trecutul orașului Siret . . . 130

CAP. XVI.

Moșia Siretiului în vremuri vechi și Schitul Sfântului
Onufrei 136

CAP. XVII.

Breslele meșteșugarilor români din trecutul orașului Siret 144

CAP. XVIII.

Icoane din trecutul românesc al orașului Siret.

1. Portul Tradițional „moldovenesc“ al târgoveților români
din Siretiul ce s'a dus 151

2. La „scumpie“ 155

3. Cum „petreceau“ odată Românii din Siret 160

De acelaș autor :

1. „*Amintiri dintr'un castel la Nistru*“, edit. „Cartea Românească“, București. Prețul 25 lei.
2. „*Sânge de Moldoveni*“, nuvelă istorico-socială din viața Românilor bucovineni, editura „Casei Școalelor“, București. Prețul 5 lei.
3. *Documente slavo-române din sec. XV—XVII*. Extras din „Codrul Cozminului“, II, 1925, Cernăuți, Instit. de Arte grafice „Glasul Bucovinei“. Prețul 25 lei.
4. „*Din Bucovina vremurilor grele*“, schițe istorice din trecutul Bucovinei, editura librăriei „La Marca Țării“, Cernăuți, Piața Vasile Alexandri No. 6. Prețul 30 lei.
5. „*Trecerea la unie a sătenilor români din Boian*“, sub presă.